

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
факультет іноземних мов

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Тези доповідей XI наукової конференції
з міжнародною участю

15-16 квітня 2021 року, м. Харків, Україна

Харків 2021

УДК 81'25(063)

Зареєстровано Державною науковою установою
«Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
(Посвідчення № 804 від 14 грудня 2020 року)

Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 3 від 26 лютого 2021 р.)

Організаційний комітет конференції:

В. Г. Пасинок, доктор педагогічних наук, професор (голова)
О. В. Ребрій, доктор філологічних наук, професор (заступник голови)
Н. А. Оніщенко, кандидат філологічних наук, доцент
Л. М. Черноватий, доктор педагогічних наук, професор
А. П. Мартинюк, доктор філологічних наук, професор
І. Є. Фролова, доктор філологічних наук, доцент
А. С. Ольховська, доктор педагогічних наук, доцент
Я. С. Сиса, викладач (секретар)

Адреса оргкомітету:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет іноземних мов, к. 7-76, тел. (057)707-54-42

Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу:
Тези доповідей XI наукової конференції з міжнародною участю. Харків: ХНУ
імені В. Н. Каразіна, — 2021. — 143 с. — Електронне видання (15–16 квітня 2021 р.,
м. Харків, Україна).

До збірника увійшли тези доповідей наукової конференції, присвяченої проблемам теорії,
історії та методики навчання перекладу.

Для наукових працівників, перекладачів, викладачів, аспірантів, студентів філологічних
спеціальностей.

The Collection contains abstracts of the reports at the Conference dedicated to current issues in
theory and history of translation and methods of translators'/interpreters' training.

For scholars, translators/interpreters, teachers, post-graduate students and students of philological
specialities.

Тези подано в авторській редакції

ISBN 978-966-285-686-6

УДК 81'25(063)

Тези розповсюджуються в електронному вигляді

© Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна, 2021

Зміст

ЧАСТИНА 1

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

I АСПІРАНТІВ

Агібалова Т. М., Голікова О. М., Мирошниченко В. М.

Граматична семантика в художньому перекладі 9

Артьомцев О. В.

Особливості відтворення німецьких юридичних термінів українською мовою 10

Ахмедова Е. Д.

Стратегія одомашнення в англо-українському перекладі художніх порівнянь: когнітивний ракурс 12

Бадан А. А.

Лінгвокраїнознавство для перекладачів: переклад топонімів 13

Безугла Л. Р.

Перекладацькі трансформації у поетичних перекладах Генріха Ейгера 14

Бойко Я. В.

Діахронна множинність перекладів часово віддаленого першотвору як проблема перекладознавства 16

Воробйова І. М.

Особливості перекладу фразеологізмів у творах В. Шекспіра 17

Вороніна К. В.

Стратегія одомашнення під час перекладацького відтворення авторських оказіоналізмів 19

Гура В. М.

Особливості перекладання художніх текстів жанру фентезі 20

Засєкін С. В.

Перекладацька етика та добросовісність 21

Демецька В. В.

Інтерсеміотика драматичного тексту в перекладі: теоретичний аспект 23

Дорофєєва М. С.

Міжкультурні розбіжності німецького та українського дискурсу перекладознавства (на матеріалі видів тексту “*exposé*” та «кваліфікаційна робота магістра») 24

Іваненко Д. О.

Особливості перекладання ілюстрованих художніх текстів для дітей 26

Івахненко А. О.

Деякі аспекти відтворення образу персонажа в детективі (на матеріалі роману *The Apprentice* Тесс Геррітсен) 27

Кабаченко І. Л.

Міжкультурна комунікація в перекладі 29

Кабірі М. Х., Кобзєва О. О.

Стратегія самопрезентації як частина прояву ідентичності: перекладацький аспект 30

<i>Кайсіна Д. М.</i>	
Отримання зворотнього зв'язку від здобувачів вищої освіти як елемент студентоцентрованого навчання основам письмового перекладу.....	31
<i>Кальниченко О. А., Кальниченко Н. М.</i>	
Єлизавета Старинкевич як теоретик та критик перекладу	33
<i>Каминін І. М., Чурсіна Л. В.</i>	
«Хибні англіцизми» у сучасній французькій мові та проблеми їхнього перекладу українською мовою	34
<i>Карабан В. І.</i>	
Хто кого? — Машинні перекладачі проти викладачів	35
<i>Карачова Д. В., Бовкун В. О.</i>	
Специфічні характеристики сленгізмів та труднощі їх перекладу українською мовою	37
<i>Коваленко Л. А.</i>	
Порівняльний аналіз англо-українських перекладів лінгвально-візуальних каламбурів.....	38
<i>Ковалюк О. Б., Наняк Ю. О.</i>	
Виклики у викладанні медичного перекладу.....	39
<i>Корбозерова Н. М.</i>	
Переклад, мовний тип, лінгвокультурний концепт як складові поліпарадигмального аналізу: пошуки кореляції	41
<i>Котляров Д. М.</i>	
Дослідження ефективності пропедевтичного курсу при навчанні перекладу у сфері політики майбутніх філологів, що вивчають англійську мову як другу іноземну.....	42
<i>Купчишина Ю. А.</i>	
Вербалізатори очуднення в англomовному художньому тексті.....	43
<i>Мартинюк А. П.</i>	
Когнітивний перекладацький аналіз: метод і методика (на прикладі перекладу художніх метафор і порівнянь)	45
<i>Медведєва А. А.</i>	
Функції чорного гумору в кіноперекладі	46
<i>Мирошниченко В. М., Шкурченко А. Ю.</i>	
Особливості перекладу текстів науково-технічного стилю (на прикладі ІТ-сфери)	47
<i>Мізін К. І.</i>	
Комплексні емоції як проблема перекладу	49
<i>Некряч Т. Є.</i>	
Засоби передачі в перекладі визначальних формальних параметрів художнього твору (на матеріалі роману Дж. Вінтерсон “Пристрасть”)	50
<i>Ноговська С. Г.</i>	
Лінгвокультурна адаптація комерційної реклами.....	51
<i>Панченко О. І.</i>	
Вигуки тварин як проблема перекладу	53

<i>Панькова А. В.</i> Переклад закодованих повідомлень у складі художнього твору: стратегії та прийоми	54
<i>Пешкова О. Г.</i> Прецедентні імена як засіб мовної гри в англо-українському науковому перекладі	55
<i>Радчук В. Д.</i> Інтерсеміотика перекладу: «Катерина» Т. Шевченка — картина в поемі і поема в картині	57
<i>Ребрій О. В.</i> Переклад ілюстрованих книжок для дітей: інтерлінгвістичний чи інтерсеміотичний?	58
<i>Рудницька Н. М.</i> Ідеологічно вмотивована асиметрія у перекладі	59
<i>Синегуб С. В.</i> Функціонально-прагматичні характеристики текстів офіційно-ділового дискурсу в процесі перекладу	61
<i>Суса Я. С.</i> Національні стереотипи як проблема перекладу	62
<i>Ставенко О. В.</i> Австралійські етнонаративи для дітей у контексті міжкультурної комунікації	63
<i>Фролова І. Є.</i> Культурні чинники перекладацької діяльності	65
<i>Цанів А. О.</i> Художні наративи для дітей: на перетині мультимодалістики та перекладознавства	66
<i>Царьова С. О., Курочкіна Д. І.</i> Особливості перекладу передумов створення винаходу в патентній документації США	68
<i>Шевченко В. М.</i> Актуалізація імплікатур в аспекті перекладу	69
<i>Alimova A. Yu.</i> Rendering Nonverbal Communication Means of Characters With Physical Disabilities in Fiction Translation	70
<i>Blagodarna O. M.</i> Productivity Focused CAT-Tools Functionalities	71
<i>Buivol O. V.</i> Lexical Features of Translation of Terminology in The Field of Mechanical Engineering	73
<i>Chernovaty L. M., Kovalchuk N. M.</i> Experimental Research into Translation Process Strategies	74
<i>Galstyan A. G.</i> Distance Learning and the Global Pandemic	76
<i>Golovatska Iu. B.</i> Linguistic and Cultural Peculiarities of Political Discourse	77
<i>Hrytsiv N. M.</i> Nlp Tools in Tagging Emotional Dislocation: Fiction Translation	78

<i>Kalnichenko O. A.</i>	
University Translation Theory Courses in Ukraine of the Early 1930s	81
<i>Kolomiyets L. V.</i>	
The Content and Context of Mykola Zerov's Syllabus on Special Methodology of Translation	82
<i>Lukianova T. H.</i>	
Intersemiotic Translation in Multimodal Dimension	83
<i>Nedainova I. V.</i>	
Intermediality in Translation: Art, Practice or Both?	84
<i>Nefyodova O. D.</i>	
Proper Names as a Challenge in a Translation Classroom	85
<i>Nohovska S. H.</i>	
Features of Teaching the Audiovisual Translation of Commercials of the Future Translators	87
<i>Olkhovska A. S.</i>	
Main Methodological Approaches for Developing Professional Competence of MA Students Majoring in Translation and Interpreting	88
<i>Shmiher T. V.</i>	
Feministic Motifs in Liturgical Translation: the Case of the Feast of the Nativity of the Mother of God	89
<i>Sung O. M.</i>	
Rendering the Yorkshire Dialect of Literary Characters in Ukrainian Translations	91
<i>Tashchenko G. V.</i>	
Translational Perspective on Gender Stereotypes in a Dystopian Reality	92
<i>Tatsakovych U. T.</i>	
Mental Imagery in Translation From English into Ukrainian: a Cognitive Linguistics Perspective (a Study of y. Martel's Novel <i>life of pi</i>)	93
<i>Yemets O. V.</i>	
Intermedial Allusions in Literary Texts: Stylistic and Translation Aspects	94

ЧАСТИНА 2

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<i>Аджва Д. З., Рева Н. А.</i>	
Типи трансформацій у перекладі назв кінотворів	96
<i>Андрєєва М. А.</i>	
Особливості перекладу англійських загадок українською мовою	97
<i>Антонова К. Г.</i>	
Особливості перекладу алюзії	98
<i>Банніков Д. О.</i>	
САТ-інструменти перекладача	100
<i>Ведмідська М. В.</i>	
До питання відтворення евфемії в англомовних публіцистичних текстах	101
<i>Григорян Л. А.</i>	
Підходи до визначення змісту компетентності у навчанні перекладу	102

<i>Денисенко В. С.</i> Передача термінів у перекладі детективного твору (на матеріалі роману «Хірург» Тесс Геррітсен)	103
<i>Дудченко Л. В.</i> Особливості перекладу українською мовою оказіоналізмів у романі Джонатана Фоєра «Всьо ясно»	105
<i>Жадан О. В.</i> Теоретичні та прикладні питання перекладу юридичної термінології	106
<i>Жукова А. Д.</i> Джерела труднощів усного перекладу з англійської мови українською	107
<i>Захарова В. О.</i> Лінгвостилістичні та перекладознавчі особливості англомовного путівника	109
<i>Казарова В. Ю</i> Перекладацьке відтворення повторів як засобу сугестивного впливу у сфері захисту навколишнього середовища (на матеріалі Ted Talks)	110
<i>Картавцев С. С.</i> Особливості перекладу сленгу в аудіовізуальних текстах серіалу “Peaky Blinders”	111
<i>Лісовик О. Г.</i> Особливості перекладу історизмів в художній літературі (на матеріалі англійської та української мов)	113
<i>Ляхно А. О.</i> Особливості перекладання казки як типу тексту (на матеріалі творів А. С. Баєтт)	114
<i>Марченко К. А.</i> Інтерактивний роман як об’єкт перекладознавчого дослідження	115
<i>Михайлов В. О.</i> Військовий переклад як особливий вид перекладацької діяльності	117
<i>Мотуз Д. О.</i> Особливості перекладу професійної лексики на матеріалі кінотексту (серіали “Station 19”, “Chicago Fire”)	118
<i>Надірадзе А. О.</i> Зміст поняття «фахова компетентність перекладача» в концепції РАСТЕ	120
<i>Обозна К. С.</i> Особливості перекладання нехудожніх типів текстів за допомогою комп’ютерних програм	121
<i>Омельяничук К. В.</i> Лінгвостилістичні особливості сучасних англомовних поетичних текстів на тему COVID-19	122
<i>Очнєва Т. О.</i> Особливості англо-українського перекладу онімів (на матеріалі роману Дж. Р. Р. Мартіна «Гра престолів. Пісня льоду й полум’я»)	124
<i>Пенья К.</i> Стратегії одомашнення та очуження в українському перекладі англійських казок	125
<i>Ременцова М. В.</i> Природність як чинник перекладацьких рішень: експериментальне дослідження	127

<i>Саргсян Е. Л.</i>	
Проблеми перекладу назв літературних творів	128
<i>Сергеева Р. П.</i>	
Доперекладацький аналіз кольором у тексті Біблії	129
<i>Сорочинська В. М.</i>	
Англо-українські та англо-арабські переклади метафор гніву: порівняльний когнітивний аналіз	131
<i>Токаренко К. Р.</i>	
Стратегії і тактики перекладання кінотексту	132
<i>Федіна О. В.</i>	
Відтворення образності в промовах політичних діячів сучасності	133
<i>Чайкіна В. В.</i>	
Особливості використання та перекладу лексичних конекторів (на матеріалі TED talks)	135
<i>Чебанова А. В.</i>	
Особливості перекладацького відтворення мюзиклів (на матеріалі мюзиклу «Мері Поппінс»)	136
<i>Чугунова Г. О.</i>	
Лінгвостилістичні особливості сучасних англійськомовних поетичних текстів екологічної тематики	137
<i>Шевчук С. М.</i>	
Особливості україномовної та російськомовної локалізації відеоігор	138
<i>Яценко І. В.</i>	
Змістове додавання як тактика стратегії одомашнення	140
<i>Oleinik K. V.</i>	
Methods of Rendering English Terminology in the Field of History into Ukrainian	141

ЧАСТИНА 1

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

І АСПІРАНТІВ

ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Агібалова Т. М., канд. філол. наук, Голікова О. М., канд. філол. наук,
Мирошниченко В. М., канд. філол. наук (*Харків*)

Професійний аналіз якості поетичного перекладу, безумовно, передбачає співставлення граматичної організації тексту оригінального твору й перекладеного. Художні смисли, закладені в граматичних структурах, стали предметом багатьох наукових досліджень. Зокрема, на значущості відтворення граматичних (морфологічних) значень при перекладі наголошував видатний теоретик перекладознавства Р. О. Якобсон [4].

Переклад як такий і передача граматичної семантики, зокрема, фактично є своєрідною інтерпретацією вербальних знаків, результатом якої має бути, на думку Р. О. Якобсона, «еквівалентність за наявності відмінності» [4, с. 18]. У центрі нашого дослідження лежить гіпотеза про те, що в мові існує ряд граматичних моделей, які стійко відтворюються та вказують на певні прецедентні тексти або ситуації, а також створюють певні поетичні смисли. Йдеться про культурно відзначену граматичну форму, що є каналом інформації, який пов'язує відому читачу мовну традицію з конкретним текстом (детально про це див. [2, с. 69]). Такі форми є граматичними лінгвістичними одиницями, що формують культурний контекст, створюють інтертекстуальний зв'язок між текстами. Саме тому важливим завданням перекладача є збереження прецедентних граматичних форм у перекладі. Звернення до цієї проблематики обумовлює актуальність наукової розвідки, адже цей аспект ще не зазнав достатнього висвітлення в перекладознавчих дослідженнях.

Поетія нового часу є продуктом мовленнєвої творчості людини, де смисли народжуються з тісного переплетення й напруги між словами та граматичними структурами, із взаємопроникнення культурних контекстів і мовних моделей. Перекладач має відтворити цілісне естетичне й ідейне враження, яке справляє поетичний оригінал, прагматику його художніх образів, але при цьому оригінальна мовна

форма твору, на наш погляд, має залишатися впізнаваною. Особливо важливо звертати увагу на так звані художні формули, які є граматично виділеними та мають поетичну впізнаваність. Такі структури є не тільки власне поетичним надбанням, вони належать до культурної національної традиції [3, с. 179]. Однією з вищезгаданих граматичних моделей є ряд номінативних одиниць. В основі нашого визначення номінативних рядів лежить морфологічна природа стрижневого компонента ряду, а саме — іменника в називному відмінку (номінативу) [1]. Під номінативним рядом розуміємо послідовність морфологічно однорідних номінативів, об'єднаних композиційною роллю й пов'язаних із певним прийомом побудови тексту. У більшості випадків вони можуть бути синтаксично однорідними або однотипними. Наприклад:

*Вони ті самі тут, рясні сузір'я,
Які світили між полтавських лон.
Поглянь, он осявають верхогір'я
Кассіопея, Віз і Оріон* (Юрій Клен).

Основною характеристикою поетичного тексту є естетична функція. Ряди, як композиційні складові літературного твору, є одним з інструментів створення його художності. Відповідно, ряд є однією з експресивних фігур. Поетична традиція орієнтована не тільки на ритм, образність, а й охоплює граматичні структури. Ми вважаємо граматичну модель не формально-структурним, а образно-естетичним елементом. Завдання збереження прецедентної для поетичної картини світу моделі в перекладі пов'язано із знаковою роллю цієї одиниці.

Література: 1. Голікова О. М. Номінативні та інфінітивні ряди в художньому тексті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова». Харків, 2011. 20 с. 2. Скоробогатова Е. А. Грамматические значения и поэтические смыслы: поэтический потенциал русской грамматики (морфологические категории и лексико-грамматические разряды имени) : монография. Харьков : НТМТ, 2012. 480 с. 3. Скоробогатова Е. А. Грамматические значения и поэтические смыслы : поэтика именных категорий в текстах и идиостилиях : монография. Харьков : Харьковское историко-филологическое общество, 2014. 240 с. 4. Якобсон Р. О. О лингвистических аспектах перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. Москва : Международные отношения, 1978. С. 16–24.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Артёмцев О. В., канд. філол. наук (*Київ*)

Проблема розуміння змісту спеціальних термінів полягає в тому, що вони використовуються в комунікації в якості таких, які мають статус загальнозживаних одиниць з фаховою фіксацією. Для учасників перекладацького процесу виникають відповідно значні труднощі: для професійних перекладачів — розпізнавання спеціальних виразів у тексті, для адресатів — відсутність фонових знань, які дозволяють сприймати і розуміти зміст перекладеного фахового тексту [1, с. 62].

Юридична фахова мова відрізняється від інших фахових мов передовсім наявністю слів або виразів, які формально співпадають з такими ж одиницями загальнонародної мови, однак, на рівні змісту між ними можуть бути певні семантичні відмінності. Оскільки забезпечення правопорядку гарантовано тільки завдяки використанню однозначних термінів, звичайні слова загальнонародної мови у семантичному плані повинні підлягати логічному звуженню [2, с. 47].

Юридична лексика німецької мови характеризується різним ступенем абстракції. У сучасній німецькій традиції існує класифікація юридичної лексики, яка передбачає розподіл юридичної лексики на означені, неозначені та власне юридичні терміни [2, с. 48].

Такі мовні одиниці, як *Kauf* (купівля-продаж), *Verkauf* (продаж, реалізація, збут), *Miete* (1. оренда, прокат 2. плата за прокат, орендна плата, квартплата), *Beleidigung* (кривда, образа), *Täuschung* (1. обман, обдурювання, введення в оману 2. помилка) можуть бути прикладами означеної юридичної лексики. У процесі відтворення семантики лексичних одиниць *Miete* і *Täuschung* перекладачі наштовхуються на полісемію семантичного потенціалу мовної одиниці, що вимагає прийняття перекладацького рішення при виборі еквівалента в мові перекладу на основі ідентифікації термінологічного відповідника.

Поряд із означеними юридичними термінами використовуються також і неозначені юридичні терміни, які, в свою чергу, доповнюють масив юридичної лексики. З одного боку, важливою особливістю таких понять є те, що вони зменшують точність юридичної мови як фахової, з іншого — вони необхідні для її функціонування. Заслужують нашої уваги такі поняття, як *Treu und Glauben* (добросовісно, взаємна довіра), *Sitte* (1. звичай 2. мораль), *gute Sitten* (загальноприйнятні моральні норми), *Sicherheit* (1. безпека 2. надійність, достовірність 3. впевненість 4. гарантія, забезпечення, застава). Безперечно, при перекладі неозначених юридичних термінів, як правило, виникають труднощі у диференціації окремих значень полісемічного слова.

Результатом подальшого процесу абстрагування утворюються юридичні терміни як *Unterlassungsklage* (негаторний позов), *Subsidiarität* (субсидіарність, допоміжний характер правових норм), *Schuldigsprechung* (винесення обвинувального вироку), у семантичній структурі яких закріплюються ознаки однозначних юридичних термінів.

Більшість німецьких юридичних термінів мають форму складних слів. Поміж них виділяються композити з чітко вираженими релевантними ознаками, що викликають певні перекладацькі труднощі, наприклад: *Führungsbericht* (повідомлення про оцінку поведінки ув'язненого), *Fremdenrecht* (норми міжнародного і державного права, які регулюють статус іноземців). При перекладі на українську мову вони трансформуються у словосполучення або підрядне речення.

Література: 1. Шаблій О. А. Німецько-український юридичний переклад: методологія, проблеми, перспективи : монографія. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 320 с. 2. Stolze R. Die Fachübersetzung. Eine Einführung. Tübingen : Gunter Narr, 1999. 278 S.

СТРАТЕГІЯ ОДОМАШНЕННЯ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ПОРІВНЯНЬ: КОГНІТИВНИЙ РАКУРС

Ахмедова Е. Д. (Харків)

Наше розуміння стратегії одомашнення переформується з інтерпретацією Л. Венуті, який пов'язує її з «вільним перекладом», тобто таким, що «здатний надати читачеві безперешкодний доступ до глибоких думок» автора, з «природністю», завдяки якій текст перекладу сприймається як оригінал [5, с. 5] та з «дотриманням вітчизняних літературних канонів» при відтворенні оригіналу в цільовій лінгвокультурі [4, с. 241]. Вчений також наголошує, що вибір цієї стратегії (як і протилежної їй стратегії очуження) виникає у разі наявності труднощів у відтворенні культурних, політичних чи економічних сфер вихідного тексту [4, с. 240]. Однією з причин виникнення таких труднощів є лінгвокультурна специфіка художніх порівнянь.

Новизна дослідження полягає в тому, що аналіз англо-українського перекладу порівнянь проводиться з урахуванням збіжності або незбіжності концептуальних моделей, які власне і визначають семантику та структуру порівнянь англomовного тексту та його українського перекладу.

Результати дослідження доводять, що стратегія одомашнення втілюється за допомогою трьох тактик: 1) змістового адаптування, 2) стилістичного адаптування та 3) формального адаптування.

Змістове адаптування передбачає такі перекладацькі рішення, як заміна / усунення порівняння у перекладі [1]. Заміна та усунення порівняння, як правило, диктується незбіжністю концептуальних моделей. Наприклад, передаючи зміст порівняння *Sabine is as dumb as a post* [3, с. 62], перекладач вдається до перетворення *Сабіна дурна як пень* [2, с. 116], оскільки англійське і відповідне йому українське фразеологічні порівняння базуються на різних концептуальних моделях: ХТОСЬ є ДУРНИЙ як СТОВП — ХТОСЬ є ДУРНИЙ як ПЕНЬ. У наступному прикладі *His hand (cold, dry as powder) tightening on mine* [3, с. 23] перекладач усуває порівняння *Його рука (холодна й суха) стиснула мою руку* [2, с. 39], оскільки, хоча в українській мові існує поговорка «тримати порох сухим», концепт ПОРОХ не функціонує в українській лінгвокультурі як еталон сухості і вислів «рука суха як порох» був би неприродним для українського читача.

При стилістичному і формальному адаптуванні когнітивна модель порівняння залишається незмінною. Стилiстичне адаптування передбачає заміну нейтрального англomовного вислову на стилістично маркований в українському перекладі. Наприклад, при перекладі *like a heap of old clothes* [3, с. 25] — *скидався на купу старого ганчір'я* [2, с. 45] нейтральне слово *clothes* — *одяг* передається стилістично зниженим словом з негативною конотацією — *ганчір'я*. Формальне адаптування пов'язане з використанням у перекладі структурно-функціональних елементів української мови, які відсутні в англійській мові. Одним з таких елементів

є зменшувальні суфікси: ...*her cool intelligence, all her own, clear as a silver bell* [3, с. 309] —...*вона така незбагненно розумна, ясна й прозора, як срібний дзвіночок* [2, с. 632]. В аналізованому випадку додавання зменшувального суфіксу, який відображає позитивне ставлення мовця до референта, до прямого еквівалента англійського слова *bell* — *дзвін*, є цілком виправданим.

Перспективи дослідження пов'язуємо з аналізом стратегії одомашнення на більш репрезентативному матеріалі.

Література: 1. Ахмедова Е. Д. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов”*. 2020. № 91. С. 80–86. 2. Тартт Д. Щиголь. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 816 с. 3. Tarrt D. *The Goldfinch*. New York : Little, Brown and Company, 2013. 400 p. 4. Venuti L. *Strategies of Translation. Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2001. P. 240–244. 5. Venuti L. *The Translator’s Invisibility. A History of Translation*. London and New York : Routledge, 1995. 353 p.

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ДЛЯ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ПЕРЕКЛАД ТОПОНІМІВ

Бадан А. А., канд. філол. наук (Харків)

Топоніміка (грець. *topos* — місце, *i opoma* — ім'я) — наука, що займається вивченням географічних назв, яка опирається на закони мови та може бути розділом географічної науки [1, с. 9].

У курсі «Лінгвокраїнознавство» для підготовки перекладачів вивчення сутності топонімів та їх класифікації не можуть бути представлені широко, як у інших лінгвістичних курсах, через брак часу, проте є сенс принаймні короткого ознайомлення студентів із розподілом на фізико-географічні та суспільно-культурні топоніми без занурення в історію їх виникнення [2]. Акцент уваги, однак, має бути на англо-українських парах топонімів, які можна назвати хибними друзями перекладача, що й становить об'єкт дослідження.

Предметом є визначення особливостей та класифікації топонімів — хибних друзів перекладача, а актуальність дослідження полягає в розгляданні способів подолання проблеми типових помилок, яких легко позбутися при ознайомленні навіть із коротким списком вказаних пар.

У всіх випадках хибних перекладів є спокуса обрання найлегшого, вже відомого шляху перекладу, якщо хоча б один елемент здається знайомим. *Arctic* — «Арктичний» (незважаючи на інший контекст у сполученні *the Arctic Ocean* — «Північно-Льодовитий океан»). У нашому дослідженні топонімами — хибними друзями перекладача ми називаємо випадки, що викликають асоціації з попередніми, вже відомими в інших, не «топонімічних» контекстах, варіантами, але які вже мають інший, нормативно усталений переклад, як у випадку *The English Channel*. Найлегший шлях перекладу, що обирають студенти — це «Англійський канал», у той час як загальноприйнятим перекладом в українській мові є «Ла-Манш».

Хибні варіанти перекладу зустрічаються і у випадку топоніму *Mexico*. У назві столиці *Mexico* англійським варіантом є *Mexico City*, у той час американський штат New Mexico перекладається як «Нью-Мексіко», але *Mexico* як окреме слово — не назва країни «Мексика».

Хибні друзі перекладача — це деякі скорочення назв штатів, що важко впізнати: *Ar* — *Arkansas* — «Арканзас»; *Fla* — «Флоріда»; *Ga* — «Джорджія»; *La* — «Луїзіана»; *Me* — «Мен»; *Na* — «Небраска»; *Penna* — «Пенсильванія»; *U* — «Юта». У правилах англійської мови немає вимоги закінчення на приголосну, як в українській мові — «інф.» = «інформація» (пор. англ. *info*). Саме тому скорочені назви штатів «невпізнавні», оскільки остання голосна — це не та, яка стоїть одразу після першої приголосної: *La* — *Louisiana*.

Останні десятиріччя позначилися нововведеннями в перекладі географічних назв на українську мову: раніше прослідувалась традиція перекладу усіх слів: *Salt Lake City* — «місто Солоне Озеро»; віднині такі назви транскрибуються з додаванням видової ознаки: «місто Солт Лейк Сіті». Проте, завжди перекладаються згідно ustalених норм назви країн, морів, островів, каналів: *The Republic of Ireland* — «Республіка Ірландія», *The Orkneys* — «Оркнейські острови», *The Panama Channel* — «Панамський канал». Ще однією особливістю географічних назв англійської мови є правило вживання означеного артикля перед назвами річок, морів, океанів, гірських систем (*The Rocky Mountains*), який зникає на картах, у заголовках та при перерахуваннях. За відсутності автоматичних навичок вживання таких назв, студенти, однак, забувають про обов'язкове вживання артикля.

У підсумку зазначимо, що топоніми — хибні друзі перекладачів заслуговують на особливу увагу викладача, а їх переклад можна тренувати по мірі викладу відповідно краєзнавчого матеріалу.

Література: 1. Таранова Н. Основні етапи розвитку топонімії як науки. *Наукові записки Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2006. № 2. С. 8–12. 2. Суперанская А. В. Теория и методика ономастических исследований. Москва : Наука, 2007. 163 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОЕТИЧНИХ ПЕРЕКЛАДАХ ГЕНРІХА ЕЙГЕРА

Безугла Л. Р., д-р філол. наук (Харків)

Генріх Вільгельмович Ейгер (1923–2019) — перший професор факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна — відомий не тільки як автор широко цитованих робіт із теорії перекладу, загального мовознавства і лінгводидактики, але й як перекладач поетичних творів. У його творчому доробку — переклади на російську мову поезій Г. Гейне, В. Гете, Р. М. Рільке, Ю. Зойфера, Е. Кестнера, М. Калекко та ін. Але найбільшим досягненням Г. В. Ейгера є переклади українських і російських авторів ХХ ст. на німецьку мову: Л. Костенко, Р. Рождественського, Б. Окуджави, Н. Матвеевої та ін., у тому числі харків'ян Р. Мухи, Д. Самойлова, І. Губермана, Ф. Кривіна.

Цінність перекладів Г. В. Ейгера стає очевидною завдяки їхньому аналізу із застосуванням культурно-семіотичного підходу, який дозволяє врахувати взаємодію найважливіших аспектів перекладу: денотативного, семантичного, сигматичного, синтагматичного і прагматичного [1, с. 12]. Денотативний аспект передбачає аналіз хронотопу і комунікативної ситуації, рівнів і каналу комунікації. Семантичний аспект торкається смислу висловлень і всього тексту. Сигматичний аспект стосується безпосередньо мовного коду — засобів виразності й ідіостилю з урахуванням етнокультурних показників. У синтагматичному аспекті слід розрізняти вузьке розуміння — зв'язність знаків у тексті (внутрішня синтагматика) і інтертекстуальні зв'язки тексту (зовнішня синтагматика). Прагматичний аспект зосереджений на інтенції автора та перлокутивному ефекті твору, знову ж таки з урахуванням етнокультурних розбіжностей.

Як відомо, цінність художнього перекладу визначається двома показниками: адекватністю та еквівалентністю тексту оригіналу текстові перекладу. Адекватність корелює з денотативним, семантичним і прагматичним аспектами аналізу, еквівалентність — із сигматичним і синтагматичним.

У поетичних перекладах Г. В. Ейгера наявні різноманітні перекладацькі трансформації, під якими розуміються перетворення тексту оригіналу порівняно з текстом перекладу в указаних аспектах аналізу.

З точки зору критерію адекватності, аналізовані переклади демонструють такі трансформації, як додавання змісту (насамперед, часових і просторових даних) і його перекручення (зміна протагоніста, парафразування, додавання та експлікація імплікатур, надання суміжної інформації, у т. ч. задля посилення комічного ефекту, передача директивної іллокуції асертивною).

З точки зору критерію еквівалентності, спостерігаємо трансформації на фонетичному, лексичному, синтаксичному, образному і композиційному рівнях. На фонетичному рівні перекладач вдається до зміни метрики вірша (силабо-тонічної на тонічну), зміни кількості стоп у силабо-тонічному розмірі, додавання парних алітерованих словосполучень, характерних для германської системи віршування. На лексичному рівні типовими є узагальнення, зміна власних імен, заміна фразеологізму, заміна слова відповідним синонімом, додавання каламбурів, антонімів і паронімів, а також типових для німецькомовної лінгвокультури означень. Синтаксичний рівень демонструє інверсію, зміну актуального членування та пом'якшення зевгми, образний рівень — розгортання метафори та образний перифраз прислів'я, а композиційний — порушення еквілінеарності та зміну назви твору.

Усі трансформації виявляються виправданими з точки зору кореляції змісту й форми текстів та зумовленими перекладацькою стратегією доместикації, яка перебуває зі стратегією форенізації у рівновазі. Таким чином, незважаючи на широке коло перекладацьких трансформацій, поетичні переклади Г. В. Ейгера демонструють високий ступінь адекватності й еквівалентності.

Література: 1. Panasiuk I., Schröder H. Kultursemiotische Überlegungen zur Analyse poetischer Übersetzungstexte (Statt eines Vorwortes). *Yeyger G. Augenblicke: Nachdichtungen russischer und deutscher Lyrik*. Berlin : Lit Verl., 2006. S. 11–17.

ДІАХРОННА МНОЖИННІСТЬ ПЕРЕКЛАДІВ ЧАСОВО ВІДДАЛЕНОГО ПЕРШОТВОРУ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Бойко Я. В., канд. філол. наук (Дніпро)

Існування в національній культурі кількох перекладів одного іншомовного літературного твору, який в оригіналі має одне текстове втілення, розуміємо як «множинність перекладів» [2, с. 20]. У перекладацькій практиці явище множинності є доволі багатограним і може проявлятися у *просторі* («синхронна множинність») — відображення відмінності сприйняття оригіналу та його ретрансляцій упродовж однієї епохи; у *часі* («діахронна множинність») — світосприйняття та вплив різних епох на перекладачів та перекладний твір. Ще одним типом множинності є «індивідуальна множинність» (один перекладач здійснює кілька перекладів того самого твору аби удосконалити переклад).

Різні теорії та гіпотези у питанні діахронної множинності художніх перекладів часово віддаленого першотвору обґрунтовують комплекс чинників, які зумовлюють концептуальну варіантність у відтворенні жанрово-стилістичних домінант оригіналу: певна часова дистанція, яка існує між створенням першотвору та його ретрансляцій; лінгвальні чинники, зокрема, розвиток літературної мови, художнього перекладу; урахування історичного, соціального та культурного контекстів; вплив епохи та культури сприймача, що змінюється і розвивається; творча індивідуальність перекладача і мета перекладу тощо. Концептуальні категорії, незважаючи на їх універсальність, мають властивість змінюватися змістовно на різних етапах історії, зумовлюючи зміни у їх вербалізації у діахронній множинності перекладних версій, що удосконалює першотвір, розкриваючи його імпліцитні можливості.

Альтернативними стратегіями перекладу часово віддаленого першотвору вважаються: *нейтралізація часової дистанції* (усунення часової маркованості художнього образу, створення перекладу «поза часом»), *архаїзація* (створення образу минулої епохи, який не є тотожним реальним текстам відповідної епохи) і *модернізація* (створення образу сучасності як частини хронотопу інтегративно-текстового мегаконцепту перекладу) [1, с. 9]. Розрізняють *радикальну модернізацію*, яка означає створення перекладачем образу художнього часу, що істотно відрізняється від часу створення оригіналу, і *помірну модернізацію*, яка означає відносне «осучаснення» за збереження художнього образу попередньої, хоча і більш наближеної до сучасності історичної епохи. Традиційно перекладознавство розглядає проблему «архаїзації та модернізації» укупі з проблемою «одомашнення та очуження» з точки зору наближення реципієнта до автора (архаїзація і «очуження») або, навпаки, наближення автора до реципієнта (модернізація і «одомашнення») [3, с. 110].

Крім зазначених проблем не можна ігнорувати той факт, що перекладач має справу не тільки з оригіналом і перекладом, але і з двома різними культурами, відбитими в них, та ще й віддаленими одна від одної на велику часову відстань. Куль-

тури розвиваються різними темпами і мають різні картини дійсності, що характеризується відсутністю тих чи інших феноменів культури оригіналу в приймаючій культурі і, отже, відсутністю в її мові засобів номінації таких феноменів. Перекладачеві необхідно визначитися зі стратегією — чи буде він керуватися стратегією «одомашнення» чи «очуження».

Література: 1. Андрієнко Т. Стратегії архаїзації та модернізації у перекладі художніх текстів XVI–XVII століть. 2016. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/13112>. 2. Бойко Я. В. Образність часово віддаленого першотвору в контексті діахроної множинності перекладів (на матеріалі ретрансляції трагедії У. Шекспіра “The Tragedy of Hamlet”). *Вісник Київського національного університету*. 2020. Том 23, № 2. С. 19–29. URL: veit.khadi.kharkov.ua. 3. Кіяниця К. Ю. Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах XX — поч. XXI століття: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2017. 232 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТВОРАХ В. ШЕКСПІРА

Воробйова І. М. (*Харків*)

Як відомо, фразеологія — це вчення про звороти мови. Фразеологічний фонд мови завжди привертав увагу багатьох мовознавців. Фразеологія вивчає стійкі словосполучення двох або більше слів, які створюють семантичну цілісність і використовуються у процесі мовлення як готові словесні формули. Фразеологічні одиниці (ФО) мають низку ознак, що дозволяє вважати їх самостійними одиницями мови, які відрізняються від інших лінгвістичних одиниць — від слова, звичайного вільного словосполучення, речення тощо.

Фразеологія тісно пов'язана з соціально-економічною, політично-культурною сферами життя суспільства. Багато ФО є в творах відомих авторів, особливо їх багато в п'єсах В. Шекспіра (іноді їх називають шекспіризмами).

Переклад фразеологізмів — це особлива проблема, адже передати їх слово в слово неможливо, тому що вони являють собою єдиний образ. Тому ми повинні розглядати їх як єдине семантичне ціле, а заміна їх словами у прямому значенні може спричинити непорозуміння атмосфери звичних читачу образів. Багато мовознавців зазначають, що неадекватний переклад або використання ФО роблять мову убогою та стилістично невірною.

Ми можемо виділити такі основні засоби перекладу ФО: (1) фразеологічний еквівалент. Це — ФО, які мають у різній мові повну відповідальність по змісту будь-якому фразеологізму, наприклад: *An old dog will learn no new tricks*. — Старого пса новим фокусам не навчали; (2) Фразеологічні аналоги. Кількість образних ФО, які співпадають по змісту та образності в англійській та рідній мовах порівняно невелика: *A friend in need is a friend indeed*. — При горю та в лиху годину познаєш вірну людину; (3) Калькування — дослівний переклад ФО. У цьому випадку перекладач намагається зберегти образність оригіналу: *What is the sauce for the goose is the sauce for the gander*. — Що для гуски приправа, то й для гусака приправа; (4) Описовий переклад. Якщо англійська ФО не має аналогу в рідній

мові, та дослівний переклад не є еквівалентним, перекладач використовує описовий переклад. Наприклад: *One man's meat is another man's poison*. — Про смаки не сперечаються; (5) Контекстуальні заміни: Вони використовуються, коли в рідній мові нема еквівалента, але перекладач знаходить таку українську ФО, яка достатньо точно передає зміст: *You can take a house to the water, but you cannot make him drink*. — Силою не будеш милою.

При відсутності відповідних ФО можна перекласти шляхом пошуку аналогічного фразеологізму, який має спільне значення з вихідним.

За кількістю ФО, що збагатили англійську мову, визначне місце твори В. Шекспіра (понад 100 ФО). Їх можна поділити наступним чином: (1) фразеологічні зрощення — семантично неподільні ФО, в яких цілісне значення невмотивоване, тобто значення їх компонентів не важливе. Наприклад: *you give the devil his due* — віддавати належне противнику; *to have sb. on the hip* — скористатися чимось невезучим положенням, etc.; (2) другим типом ФО є фразеологічні єдності — семантично неподілені ФО, цілісне значення яких умотивоване значенням компонентів. Наприклад: *to make assurance double sure* — для поточної впевненості; *to cudgel one's brains* — ламати собі голову (над чимось, etc.); (3) третім типом ФО є фразеологічні сполучення. Це — фрази, які створені реалізацією зв'язаних значень слів, вони є семантичними. Наприклад: *the be-all and end-all* — кінець всього; *that's flat* — рішуче та безповоротно, etc.

Таким чином, ФО, створені В. Шекспіром, є значною частиною англійських фразеологізмів. Вони збагатили англійську мову. Ми бачимо, що більшість так званих «шекспіризмів» — фразеологічні єдності та фразеологічні зрощення. Ми також можемо виділити головні засоби перекладу шекспіризмів:

- пошук ідентичних ФО (*sweets to the sweet* — чудове чудовій; *neither rhyme nor reason* — ні ладу, ні складу);
- калькування (дослівний переклад) (*to be hoist this one's own petard* — підірвати себе своєю ж петардою);
- створення нових ФО, якщо у мові немає відповідних фразеологізмів (*to be-all and end-all* — те, що наповнює життя, є в житті; *a food's paradise* — примарне щастя, світ фантазій).

Шекспіризми — це ФО, тому проблема їх перекладу така ж, як і в інших фразеологізмів. Головною особливістю є часткова або повна невідповідність значення окремих слів виразу значення всього висловлювання. Це створює проблеми і ускладнює переклад шекспіризмів. Тому існує 3 головних способи їх перекладу. Найкращим перекладацьким рішенням є пошук ідентичних ФО. За відсутністю безпосередніх відповідників шекспіризми можна перекладати за допомогою аналогічного ФО. Інколи можна використовувати калькування. Якщо в мові немає фразеологічного еквіваленту, слід використовувати відповідні за значенням або забарвленням слова. Важливим моментом у перекладі є також уміння перекладача розпізнати шекспіризм у тексті та відокремити стійке словосполучення від вільного.

СТРАТЕГІЯ ОДОМАШНЕННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКИХ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ

Вороніна К. В., канд. філол. наук (Харків)

Питання перекладацького відтворення авторських okazіоналізмів не нове, але не перестає цікавити дослідників через ті труднощі, що вони чинять на етапах сприйняття та утворення перекладацьких відповідників. Розмаїття форм авторської okazіональної лексики заохочує перекладачів до прояву власного творчого потенціалу, адже не існує готових рішень та сталих відповідників авторським вигаданим лексичним одиницям.

Одним з питань, що цікавлять перекладознавців, є яка ж стратегія є провідною під час перекладацького відтворення okazіоналізмів — одомашнення чи очуження — та які фактори впливають на остаточне перекладацьке рішення.

Метою цієї розробки є висвітлення особливостей перекладацького відтворення авторських okazіоналізмів на матеріалі одного з найскладніших творів Дж. Джойса «Улісс» та його перекладу українською, що виконали О. Терех та О. Мокровольський.

У тексті перекладу перекладачі застосовували різноманітні способи та трансформації. Так, наприклад:

Hellohellohello amawfullyglad kraark awfullygladaseeragain hellohello amarawf kophsth» [2].

«Аллоаллоалло страшеннорадий крааак страшеннорадийпобачитисязнову аллоалло страшкониш» [1].

У тексті перекладу застосовані два способи: транскодування та калькування. Так, транскрибованою є одиниця *крааак*, а *Аллоаллоалло, страшеннорадий та страшеннорадийпобачитисязнову* є калькованими відповідниками авторських *Hellohellohello, amawfullyglad* та *awfullygladaseeragain*, відповідно. Застосовуючи транскрибування, перекладачі зберігають атмосферу та колорит вигаданої одиниці *kraark*. А калькування у випадку вище дозволяє не тільки зберегти структуру утворення оригіналу, а й зробити okazіональні одиниці зрозумілими, адже їх складові компоненти відомі для україномовних читачів.

У прикладі нижче так само бачимо збереження структури утворення:

Knock on the head. Outtohelloutofthat. Human life [2].

Торох по довбешці. Ікбісовомубатьку. Життя людини [1].

Авторська okazіональна лексема *Outtohelloutofthat* побудована за рахунок поєднання узуальних *Out+to+hell+out+of+that*. З опорою на складовий компонент лексеми оригіналу *hell* — *некло* перекладачі утворюють власний відповідник, що так само засновується на поєднанні узуальних одиниць української мови: *І+к+бісовому+батьку*. Наведене перекладацьке рішення, з одного боку, зберігає авторську інтенцію щодо структури утворення, а з іншого — наділяє одиницю сильним експресивним забарвленням, зрозумілим читачеві, що є реалізацією стратегії одомашнення.

У результаті власного дослідження зроблено висновків, що не існує єдиного підходу до відтворення авторської оказіональної лексики. Перекладачі розглядають кожний окремий випадок, аналізуючи особливості будовання та функціонування у творі тієї чи іншої лексичної одиниці. З метою наближення твору до читацького сприйняття перекладачі удаються до стратегії одомашнення, яка реалізується за допомогою використання таких перекладацьких способів, як калькування та компенсація. Водночас, твір не позбавлений транскодованих відповідників, що втілюють стратегію очуження. Але провідна роль калькування та компенсації у творі свідчить про прагнення перекладачів полегшити читачам сприйняття одного з найскладніших творів усіх часів.

Література: 1. Джойс Д. Улісс : пер. з англ. О. Терех, О. Мокровольський. Київ : Видавництво Жупанського, 2015. 732 с. URL: <https://www.e-reading-lib.com> (дата звернення: 10.03.2021). 2. Joyce J. Ulysses. London: Picador, 1998. URL: <https://www.e-reading-lib.com> (дата звернення: 10.03.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАННЯ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ

Гура В. М. (*Херсон*)

Художні тексти для дітей, зокрема чарівні казки, короткі оповідання, фентезі знаходяться у центрі уваги сучасних досліджень з германістики та перекладознавства [2; 3; 4]. У нашій розвідці зосередимось на деяких особливостях вивчення фентезі як жанру літератури для дітей в аспекті жанрових особливостей та перекладу. Витоки сучасного фентезі сягають доби романтизму вісімнадцятого сторіччя. Протягом дев'ятнадцятого століття фентезі з'являється в британській літературі у таких романах, як «Франкенштейн» Мері Шері, «Аліса в країні чудес» Льюїса Керрола і «Дракула» Брема Стокера, написаних у контексті зростаючого інтересу суспільства до надприродних явищ, мрій та божевілля. На початку двадцятого сторіччя фентезі міцно укорінився як літературний жанр та поширився на нове середовище, кіно у фільмах [5, с. 243]. Яскравим прикладом можуть слугувати твори «Володар кілець» і «Гаррі Поттер», які від початку були відомі як романи жанру фентезі, але стали мультимедійними культурними явищами, які також об'єднали фільми, комп'ютерні ігри, карти, іграшки та інше [1, с. 244]. «Володар кілець» Толкіна — безсумнівно, найвпливовіший і найбільш імітований твір літературного фентезі — налічує сотні сторінок, запрошує розкрити світ Середзем'я з детальними описами його ландшафтів, культур, історій та міфологій, а також двох повністю розвинених ельфійських мов [5, с. 244].

Найпоширенішим видом дитячого фентезі як літератури для дітей є змішане фентезі: дитяча фантастика, яка поєднує фентезі та реальність. Одним із головних підтипів змішаного фентезі є пригоди (подорож у часі), трансформація (перетворення), тварини та іграшки, які розмовляють, та магія. [4, с. 49]. Подорож у часі може бути настільки серйозною та організованою, що вона стає квестом із пошуку, як, наприклад, у тексті «Морські пригоди “Зоряного Мандрівника”» К. С. Льюїса,

коли король Каспіан у супроводі трьох дітей (Юстаса, Едмунда та Люсі) вирушає у небезпечну морську подорож, щоб з'ясувати, чому сім Нарнійських лордів не повернулися з важливого завдання [4, с. 59].

Побудова детального вигаданого світу — ключова особливість більшості творів жанру фентезі. Часто квести або інші подорожі функціонують для структурування розповідей, які дозволяють досліджувати вигаданий світ, а також досконало простежити сюжет тексту [5, с. 244].

Одним зі складних завдань для перекладача текстів жанру фентезі є відтворення хронотопних маркерів. **Хронотоп** (грец. *chronos час і topos місце*) — «істотний взаємозв'язок часових та просторових зв'язків, художньо освоєних літературою», за допомогою яких визначається жанр та жанрові різновиди, термін М. Бахтіна (стаття «Форми часу і хронотопу в романі», 1975). Концепція М. Бахтіна стосується взаємозалежності простору й часу у літературних творах, окреслює стосунки між автором і персонажем його твору, проблему кута зору, тобто просторово-часових «форм героя» та «теорії світобачення й довкілля», висвітлює емоційно забарвлені просторово-часові аспекти письменства та змальованих персонажів. Часто хронотоп співвідносять із мотивом, темою, обставиною часу і місця дії, або, як наголошував М. Бахтін, із насиченим емоційно-ціннісною інтенсивністю порогом, коли виразнено мотив зустрічі, життєвий перелом, кризу в житті літературних героїв. Художній час твору залежить від його наповненості важливими подіями та їх просторової осяжності. Художній простір у творі також не збігається з місцем розгортання подій чи перебування персонажів, локальний інтер'єр, пейзаж розмикаються у широкий світ засобами ретроспекції (згадки, спогади, сни, марення) [1, с. 564].

Література: 1. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / ред. Ковалів Ю. І. Київ : ВЦ «Академія». 2007. Т. 2. 624 с. 2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с. 3. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с. 4. Gates P. S., Steffel S. B., Molson F. J. Fantasy literature for children and young adults. Lanham, Maryland, and Oxford: The Scarecrow press Inc., 2013. 177 p. 5. Haase D. The Greenwood encyclopedia of folktales and fairy tales. London, 2008. 1161 p. 6. Herman D. Jahn M. Ryan M-L. Routledge Encyclopedia of Narrative Theory. 2005. 934 p. 7. Lewis C. S. The Voyage of the Dawn Treader. Book 5. 2015. 189 p.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ЕТИКА ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Засєкін С. В., д-р філол. наук (*Луцьк*)

Упродовж століть однією з домінантних тем у історії перекладу була проблема етики. Ще у 20 р. до н.е. філософ й апологет юдаїзму Філон Александрійський наголошував, що перекладачі Септуагінти «не могли в ній нічого ані додати, ані забрати, ані переказати, проте повинні були суворо дотримуватися форми та порядку Святого Письма» [2, с. 13]. Така настанова «традиції однаковості» (*sameness*) [4] перекладу й оригіналу цілковито панувала до другої половини ХХ ст. Владімір Набоков зазначав: «перекладач має лише один обов'язок, а саме: відтворити з абсолютною точністю увесь текст, і нічого крім тексту» [3, с. 212]. Отже йдеться про

вірність автору і точність, що передбачає відтак “невидимість”/ “непомітність” перекладача. Однак той же В. Набоков — запеклий прибічник і адвокат буквально-го перекладу — переклав назву книги Л. Керола “*Alice’s Adventures in Wonderland*” як «Аня в стране чудес», порушивши проголошений ним етичний принцип.

Ситуацію у ХХ ст. поглибили ідеї постмодернізму [1]. Згідно з ними, значення не є інгерентною властивістю тексту, його не можливо встановити чи вилучити з нього. Натомість воно з’являється в тексті щоразу під час акту його інтерпретації суб’єктом. Тому переклад завжди *трансформує* вихідний текст через неминуче втручання перекладача, який стає «видимим/помітним» у цільових версіях. Сьогодні бачимо численні приклади «традиції іншості» (tradition of difference) [4].

В українських містах, наприклад, влада ігнорує правило транскрипції назв зупинок під час їхнього відтворення англійською, перекладаючи їх. Іншою вартою уваги етичною проблемою є публікування художніх перекладів, здійснених не з мови оригіналу, а, наприклад, з російської; сторінки Вікіпедії, присвячені одній темі, кардинально різняться в різних мовах, маючи ідеологічне забарвлення й порушуючи етичні принципи точності відтворюваної інформації оригіналу. Ця проблема взагалі виходить за межі суто перекладу.

Окремою проблемою, вартою уваги сьогодні, є етичний бік машинних перекладачів, зокрема нейронних систем МП [5]. Адже в МП невідомий суб’єкт/агент перекладу, тому питання «Хто відповідає за додержання етичних правил у перекладі?» залишається поки без належної відповіді. Поряд із цим, завантаження тексту (часто конфіденційного характеру) користувачем у хмару для його перекладу, фактично є актом небажаної, але неминучої передачі контенту третій стороні.

Отже сьогодні перекладачі повинні усвідомити, що одного лише нашого бажання робити «правильні речі» вочевидь замало; потрібно здійснювати просвітницьку діяльність, брати активну участь у пропагуванні важливості перекладацького фаху в суспільстві (яке нерідко зневажливо ставиться до перекладачів, не визнаючи тієї фундаментальної ролі, що вони відіграють у світі). Така мета передбачає навчання користувачів передусім етиці, а потім складностям перекладу. Коли переклад і перекладач стають «видимими» й «помітними» (що неминуче), освітні установи, комерційний сектор, урядові структури дедалі частіше змушені визнавати той факт, що переклад — це не лише просте відтворення ідей та інформації, а й активна участь перекладачів з високими етичними стандартами у розвитку культури й цивілізації.

Література: 1. Derrida, J. (1993). *Aporias*. Thomas Dutoit (trans). Stanford: Stanford University Press. 2. Judaeus, Philo. (1997). The Creation of the Septuagint. F.H. Colson (trans). In *Western Translation Theory: From Herodotus to Nietzsche*, Douglas Robinson (ed.), 12-14. Manchester: St. Jerome. 3. Nabokov, V. (2004). Problems of Translation: *Onegin* in English. In *The Translation Studies Reader*, Lawrence Venuti (ed.), 115-127. London & New York: Routledge. 4. Wyke, B. van. (2011). Ethics and Translation. Handbook of Translation Studies Online. <https://benjamins.com/online/hts/articles/eth1>. 5. Zasiękin, S., & Vakuliuk, S. (2020). Ethical Issues of Neural Machine Translation. *Psycholinguistics in a Modern World*, 15, 81-83. <https://doi.org/10.31470/10.31470/2706-7904-2020-15-81-83>.

ІНТЕРСЕМІОТИКА ДРАМАТИЧНОГО ТЕКСТУ В ПЕРЕКЛАДІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Демецька В. В., д-р філол. наук (Херсон)

Проголошений Р. Якобсоном принцип інтерсеміотичного перекладу як «інтерпретації вербальних знаків через невербальні знакові системи» [3, с. 16] розглядався теоретиками перекладу у межах «нестійких» положень, адже не передбачав зворотну реалізацію — інтерпретацію невербальних знаків вербальними. З цим положенням можна погодитись, оскільки, за думкою П. Торопа, інтерсеміотичний переклад передбачає лише умовну відповідність оригіналу перекладові, а відтак і неможливість зворотного перекладу, що в результаті призводить до появи принципово нових текстів [2]. Суголосна думка належить і Ю. Лотману, який наголошував, що під час інтерсеміотичного перекладу, а надто між різними семіотичними системами точне відтворення первинного змісту неможливе [1]. Одним із найяскравіших прикладів інтерсеміотичного перекладу є трагедія Отелло, а саме спосіб, яким Отелло вбиває Дездемону. Сьогодні про це знають усі, а сучасні версії цієї трагедії містять ремарку *He stifles her*. Натомість, у більш старих виданнях Шекспірових п'єс ця ремарка звучить в іншій версії: *He kills her*, де спосіб убивства не експлікується, адже Шекспір писав для свого театру і знав, як саме від побудує мізансцену драматичного вбивства. Шекспірознавці писали про перший інтерсеміотичний досвід «перенесення» цього фрагменту драми із вербальної системи в невербальну, зокрема про пошуки середньовічного способу вбивства знатної дами мавром-військовим високого рангу: від неможливості принести зброю до покоїв і до неприйнятності застосування отрути.

У перекладознавстві сьогодення поняття інтерсеміотичного перекладу отримує більш широке тлумачення і передбачає правомірність інтерпретації знаків певної семіотичної системи знаками будь-якої іншої семіотичної системи. Відтворення естетичної цілісності драматичного тексту в перекладі передбачає врахування перекладачем двох, на перший погляд, протилежних його характеристик — «читабельності» й «сценічності», адже специфіка драми полягає насамперед у тому, що пряма/опосередкована інформація про персонажів, розвиток задуму, сюжету, його фабула вміщені в репліки героїв, а наявність авторових ремарок подекуди може навіть ускладнити сприйняття всього тексту загалом. З цієї точки зору цікавою вбачається позиція Г. Кочура, який виголошував думку про те, що театральний варіант перекладу може призвести до викривлення художньої специфіки оригіналу. З цим положенням важко не погодитись, коли йдеться про переклад шекспірового тексту «Річард III», виконаного М. Донським для постановки з Михайлом Ульяновим в ролі Річарда, а також переклад Г. Кочура, перед яким не було завдання адаптувати текст перекладу під особистість актора або режисера.

Поряд із розбіжностями у мовних нормах зіставляваних лінгвокультур, хронологічною близькістю/віддаленістю тексту оригіналу в перекладі, різницею в національно-культурних контекстах, системну асиметрію драматичного тексту в пе-

рекладі становлять також і принципи інтерсеміотичного відтворення, які можуть викликати значні компенсаційні та трансформаторні тактики і стратегії.

Література: Лотман Ю. М. Семиосфера. Санкт-Петербург : Искусство—СПБ, 2000. 704 с. 2. Тороп П. Тотальный перевод. Тарту : Издательство Тартуского университета, 1995. 220 с. 3. Якобсон Р. О лингвистических аспектах перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике* / отв. ред. В. Н. Комиссаров. Москва : Международные отношения, 1978. С. 16–24.

МІЖКУЛЬТУРНІ РОЗБІЖНОСТІ НІМЕЦЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДИСКУРСУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА (НА МАТЕРІАЛІ ВИДІВ ТЕКСТУ “EXPOSÉ” ТА «КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА»)

Дорофеєва М. С., д-р філол. наук (Київ)

Культурно обумовлені розбіжності інтелектуального стилю різних національних наукових дискурсів на сьогоднішній день залишаються малодослідженою проблемою, насамперед у галузі перекладознавства [2; 3; 4, S. 128–130]. Диференціація жанрово-стильових норм письмових текстів наукового дискурсу в Україні та ФРН набуває *актуальності* в річці підготовки студентів-магістрів до захисту кваліфікаційних робіт з перекладознавства. У новій редакції Вимог до підготовки та написання навчально-наукових і магістерських робіт для студентів-філологів Київського національного університету імені Тараса Шевченка наголошується на тому, що «магістерську роботу виконують українською або *іноземною мовою* відповідно до положення про організацію навчального процесу в КНУ» [1, с. 40]. Вибір іноземної (німецької) мови написання роботи порушує питання про відповідність її структурних елементів жанровим конвенціям саме німецького наукового дискурсу перекладознавства. Причому така відповідність має встановлюватись як на змістовому (тип аргументації), так і на структурно-композиційному рівнях магістерського дослідження.

З огляду на різні традиції оформлення письмових текстів, укорінені в українській та німецькій науковій культурі, *метою* нашої розвідки став порівняльний аналіз двох видів текстів, які утворюють ядро перекладознавчого дискурсу в системі вищої освіти України та ФРН: *Exposé* і «кваліфікаційна робота магістра». Ставилося *завдання* виявити міжкультурні пробіли у композиційній структурі згаданих видів текстів. Результати аналізу представлено в таблиці (див. Табл. 1).

Проведений порівняльний аналіз двох видів текстів наукового дискурсу перекладознавства ФРН та України дозволяє зробити такі *висновки*.

1. В українському перекладознавчому дискурсі відсутній вид тексту “*Exposé*” (нім. план-схема магістерської роботи) та еквівалент на його позначення. Частковими змістовими відповідниками для цього виду тексту можуть слугувати вид тексту «додаткова програма складання кандидатського іспиту зі спеціальності», а також «вступ» як структурний елемент кваліфікаційної роботи магістра або дисертаційного дослідження з перекладознавства. Відсутність виду тексту “*Exposé*” становить міжкультурний пробіл в українському науковому дискурсі перекладознавства.

Міжкультурні пробили у композиційній структурі писемних наукових текстів

Вид тексту (нім)	Структурно-композиційний елемент (СКЕ) (нім)	Вид тексту(укр)	Хастковий відповідник (укр)	СКЕ (Ukr)	частковий відповідник (укр)	МК пробіл (укр)
1. Exposé		-	додаткова програма для складання кандидатського іспиту зі спеціальності; вступ у магістерській роботі/дисертаційному дослідженні			+
	Thema				тема	
	Fragestellung			-	блок «порушване питання» у фахових публікаціях; блок «мета і завдання роботи» в МА	+
	Stand der Forschung				актуальність	
	Hypothesen			-	гіпотеза дослідження (лише у дисс. та публ.)	+
	Methoden					
	Ergebnisse				висновки	
	Diskussion			-	перспективи (лише у дисс. та публ.)	+
2. Masterarbeit		магістерська робота				
	Titelseite				титульна сторінка	
	Inhaltsverzeichnis				зміст	
	Einleitung				вступ	
	Fragestellung					+
	-				актуальність об'єкт предмет дослідження	
	Ziel				мета	
	Kurzdarstellung				структура роботи	
	Theoretischer Teil				теоретична частина	
	Praktischer Teil				практична частина	
	Fazit				висновки	
	Quellen				список літератури	
	Erklärung zur Urheberschaft				-	+
	Danksagung				-	+

2. В українському виді тексту «кваліфікаційна робота магістра» відсутні структурні елементи, визначальні для німецьких видів тексту “Exposé” та “Masterarbeit”, а саме: Fragestellung (нім. дослідницьке запитання), Hypothesen (нім. гіпотеза дослідження), Diskussion (нім. тут: перспективи дослідження). Частковими змістовими відповідниками цих елементів в українській науковій культурі можуть слугувати блоки «порушуване питання» у фахових публікаціях, блок «мета і завдання роботи» у магістерських дослідженнях. Відсутність названих елементів утворює міжкультурний пробіл в українському перекладознавчому дискурсі.

3. В німецькому виді тексту “Masterarbeit” відсутні ключові структурні елементи українського виду тексту «кваліфікаційна робота магістра»: актуальність, мета, об’єкт і предмет дослідження. Це формує міжкультурний пробіл в німецькому науковому дискурсі перекладознавства.

4. В українському виді тексту «кваліфікаційна робота магістра» відсутні такі структурні елементи: “Erklärung zur Urheberschaft” (нім. підтвердження одноосібного авторства та академічної доброчесності); “Danksagung” (нім. подяки). Відсутність цих елементів становить міжкультурний пробіл в українському перекладознавчому дискурсі для даного виду тексту.

Література: 1. Основні вимоги до підготовки та написання навчально-наукових і кваліфікаційних робіт (для студентів-філологів): методичні рекомендації / за ред. проф. Г. Ф. Семенюка. Київ : КНУ, 2019. 92 с. 2. Hagemann S. Einführung in das translativwissenschaftliche Arbeiten. *Ein Lehr- und Übungsbuch*. Berlin : Frank & Timme, 2016. 351 S. 3. Kretzenbacher H. L. Fachsprache als Wissenschaftssprache. *Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung* / L. Hoffmann, H. Kalverkämper, H.E. Wiegand, E. Herbert (Hg.). Berlin : de Gruyter. 1998. S. 133–142. 4. Thiel F., Rost F. Wissenschaftssprache und Wissenschaftsstil. *Einführung in die wissenschaftliche Arbeiten*. Bd. 4: Einführung in die Wissenschaftstheorie und Wissenschaftsforschung / Hug T. (Hg.). Baltmannsweiler : Schneider Hohengehren. 2001. S. 117–134.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАННЯ ІЛЮСТРОВАНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

Іваненко Д. О. (Херсон)

В останні роки спостерігається підвищений інтерес науковців до поліаспектного дослідження не лише мовних, але й позамовних засобів, які співіснують в одному комунікативному просторі. Наукова робота Г. Кресса та Т. ван Льовена “*Reading Images: The Grammar of Visual Design*” (1996) [4], присвячена проблемі мультимодальності та модусам її репрезентації, заклала підґрунтя мультимодальної лінгвістики, а згодом стала поштовхом до вивчення мультимодальних текстів в аспекті перекладознавства [1, с. 100].

В усьому світі книжки англійського дитячого письменника Майкла Бонда стали класикою дитячої літератури, а вигаданий ним ведмедик у крислатому капелюсі та синьому макінтоші на двох гудзиках Паддінгтон — одним із найпопулярніших символів Лондона. За сюжетом книжкової серії Паддінгтон є емігрантом з далекого «дрімучого» Перу. На одній зі станцій Лондонського вокзалу він знайомиться з родиною Браунів, які вирішують дати ведмедю-нелегалу притулок і, власне, дарують йому нове ім’я: «*Будемо звати тебе Паддінгтон, тому що ми знайшли тебе на Паддінгтонському вокзалі*» [3].

У художньому наративі для дітей про ведмежа Паддінгтона “*Paddington at the Palace*” [3] ведмедик із містером Грубером вирушають подивитися на зміну караулу в Букінгемському палаці: “*Mr Gruber took his camera, Paddington took a flag on a stick in case he saw the Queen, and they both sat on the front seat of the bus so that they could see all the places of interest on the way*” [3, p. 2].

Оскільки читач-дитина може не уявляти собі, що особливого в зміні караулу в Букінгемському палаці, наратор (як «прихований дорослий») пояснює: “*Soon afterwards they heard the sound of a band playing. The music got louder and louder and there was a lot of shouting and the clump, clump of marching feet*” [3, p. 5]. Цей коментар доповнюється ілюстраціями, в яких детально віддзеркалено святковий настрій зміни караулу в Букінгемському палаці — ведмежа Паддінгтон навіть сподівався побачити королеву, радісно махаючи своїм папірцем.

Такі ілюстрації передають веселий настрій цієї події, а обличчя персонажів, зображених на малюнках, демонструють захоплення й піднесений настрій. У тексті відсутній детальний опис місця проведення (як відбувається, його учасники, місце та час проведення тощо), натомість всю інформацію щодо таких деталей подано на малюнку [2], саме такий спосіб викладу матеріалу зберігається і в тексті перекладу. Ілюстрації слугують способом нарації та реалізують вираження вербальної нарації, що сприяє кращому усвідомленню тексту читачем-дитиною. У мультимодальних текстах реалізація персонажних образів відбувається через вербальні й невербальні семіотичні модули, завдяки чому читач-дитина часто себе відчуває частинкою художнього всесвіту [2, с. 170–175]. У мультимодальній побудові образів вербальний і невербальний модули сприяють емоційному розвитку читача, впливають на його сенсорні відчуття й тим самим створюють унікальне поєднання персонажних образів у художніх текстах для дітей.

Література: 1. Макарук Л. Мультимодальність сучасного англomовного масмедійного комунікативного простору: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Луцьк, 2019. 40 с. 2. Цапів А. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. Харків, 2020. 419 с. 3. Bond W. P. *Paddington at the Palace*. London: HarperCollins Children’s books. 2019. 30 p. 4. Kress G., van Leeuwen T. *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York : Routledge Taylor & Francis Group. 2006. 310 p.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ПЕРСОНАЖА В ДЕТЕКТИВІ

(на матеріалі роману *The Apprentice* Тесс Геррітсен)

Івахненко А. О., канд. філол. наук (Харків)

Образ персонажу є одним із найважливіших складових художнього твору, займаючи друге місце після сюжету [1]. Саме завдяки його особливостям сюжет може піти тим чи іншим шляхом, оскільки розвиток подій часто залежить від реакції героя на ситуацію, що склалася, і особливо це помітно у творах детективного жанру. К. Л. Сізова дотримується ще кардинальнішою точки зору і заявляє, що «худож-

ній образ є найважливішим компонентом літературного твору», оскільки художній твір має яскраво виражений антропоцентричний характер [3]. В іншій своїй роботі дослідниця також пропонує вживати й інший термін — «портрет персонажа» [4]. До складових образу персонажа науковці пропонують включати такі: фізичні характеристики (із цим погоджуються всі дослідники); специфічну «психологію» [1]; поведінку, колористику, ономастику, смаки [3]; мовленнєві особливості [2].

Матеріалом нашої розвідки слугує роман Тесс Геррітсен *The Apprentice* (перший роман серії, в якому читач знайомиться з судмедекспертом Морою Айлс) та його український переклад, виконаний Іриною Серебряковою. Ми ставили собі за мету визначити ступінь відповідності між образами персонажу в оригіналі та перекладі. У цих тезах ми зупинимось на зовнішньому вигляді Мори та деяких особливостях її мовлення.

1. Зовнішність. Ось, якою бачить Мору Айлз читач при першому знайомстві з нею: вона *dressed in Goth black*, має *regal figure* і є *a strikingly pale woman with a slash of red lipstick, shoulder-length raven hair with blunt bangs*, а ще має *Mona Lisa smile*. У перекладі Мора Айлс, з'являючись у суді, має такий саме вигляд: *вся в чорному, як готеса; королівська постава; жінка із надзвичайно блідим обличчям, на якому підмальовані червоною помадою губи виділялися кривавою раною. Чорне, як воронове крило, пряме волосся Мори спадало до плечей, а над чолом було підстрижене; усмішка Мони Лізи*. Утім, опис персонажа українською вийшов трохи більш розлогим, ніж англійською..

2. Мовлення судмедекспертки характеризується стислістю висловлювань (*“Coup de grâce,” said Isles. “Fourteen centimeters.”*); вживанням великої кількості спеціальної термінології, чіткою аргументацією думок (*“That’s because the cut was made along Langer’s Lines. Skin tension pulls the edges back together so it hardly gapes. It’s deeper than it looks.”*); містить елементи чорного гумору (*Isles took it from him and gently slipped the rounded wooden edge into the wound, murmuring under her breath: “Say ah...”*). Переклад майже повністю віддзеркалює всі ці особливості: а) *Coup de grâce*, — сказала Айлс. — Чотирнадцять сантиметрів; б) Це тому, що розтинали за лініями Лангера. Шкіра стягується по краях, а насправді рана глибша, ніж здається; в) Айлс обережно ввела рану заокруглену деревяну лопатку, пробурмотівши собі під ніс: «Скажіть «а»...». Як бачимо, різниця є лише у другому прикладі: перекладено не всі пояснення Айлс.

Ми можемо зробити висновок, що образ персонажу, в цілому, відтворено.

Література: 1. Амирханян В. В., Кудряшов И. А. Образ персонажа в аспекте семантической структуры целостного художественного текста. *Сборник материалов конференции «Язык и право: актуальные проблемы взаимодействия»*, 2015. URL: <http://www.ling-expert.ru/conference/langlaw5/kudryashov-amirhanyan.html> (дата звернення: 5.03.2010). 2. Бережна М. В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англійських художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. V(34), Issue: 124. С. 11–15. 3. Сізова К. Л. Ономастична характеристика як складова портрета героя у драматургії. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 214. С. 168–170. 4. Сізова К. Л. Портрет героя як текстова категорія. *Медіа-освіта*. 2009. С. 294–302.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПЕРЕКЛАДІ

Кабаченко І. Л. (Дніпро)

Культура творить контекст, в якому ми існуємо, живемо, думаємо і спілкуємося. Занурення в культуру іншого народу, знання його системи цінностей мають не лише навчальне, а й практичне значення для перекладача. Саме тому на сьогодні постає питання правильного розуміння та відображення мови, як своєї так і іноземної. Для того щоб люди були в змозі досягати повноцінної комунікації, потрібно мати цілісну систему уявлень про основні національні традиції та звичаї тої чи іншої країни. Таким чином, постає одне з найважливіших завдань — освоєння комунікативної компетенції.

Поняття «міжкультурна комунікація» було введено американським культурологом і антропологом Едвардом Голлом, який вважав, що труднощі в комунікації представників різних етносів і культур пов'язані з різними способами сприйняття світу [2, с. 58]. В даний час під міжкультурною комунікацією розуміється «процес спілкування (вербального і невербального) між комунікантами, які є носіями різних культур і мов, тобто сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур і мов» [1, с. 35].

Одним із найважливіших принципів міжкультурної комунікації є принцип толерантності, який передбачає, що «однієї інтелектуальної терпимості, розуміння міркувань і вихідних установок іншої людини недостатньо, треба подумки стати на місце опонента» [3, с. 48].

Переклад нерозривно пов'язаний з міжкультурною комунікацією. Він розглядається як спосіб репрезентації інших культур, як вид комунікативної діяльності, який здійснює посередництво між двома культурами і який покликаний зблизити носіїв різних культур, забезпечити їх взаєморозуміння.

Існує безліч різних визначень культури. У «Словнику сучасної літературної мови» культура визначається як «сукупність досягнень людського суспільства виробничого, суспільного і духовного життя». Останнім часом, як зазначає В. Н. Комісаров, тлумачення культури стало більш широким, і воно включає «всі особливості історичних, соціальних і психологічних явищ, характерних для даного етносу, його традиції, цінності, погляди, інститути, поведінка, побут, умови життя — всі сторони його буття і свідомості» [1, с. 87].

У своїй книзі «Як зрозуміти іноземця без слів» Е. Голл писав, що він вивчав питання про те, в чому одна культура відрізняється від іншої і як виявити різницю між культурами, і дійшов до висновку, що існує нерозривний зв'язок між далеким минулим і справжнім, а коріння культури ведуть до біологічного минулого людини [2, с. 94].

Переклад тісно пов'язаний з культурою. Розглядаючи цей взаємозв'язок, В. Н. Комісаров говорить про явище «перекладу в культурі» і «культурі в перекладі» [1, с. 75]. Перекладу завжди належала істотна роль у розвитку культур. Переклад дає можливість знайомства з творами літератури інших народів і з їх культурою в цілому,

сприяє поширенню іноземних культурних цінностей і розвитку національних культур і літератур. Поняття «культура в перекладі» відображає форми впливу культурних чинників на хід і результат процесу перекладу. Саме культурні фактори створюють складнощі в перекладі, а іноді можуть бути в принципі недійсними для перекладу.

Таким чином, формування міжкультурної грамотності є в даний час загальною необхідністю в навчанні лінгвістів. Іншими словами, основною вимогою до повноцінного перекладу є знання перекладачем реалій або конкретних умов життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад.

Література: 1. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. Москва : Международные отношения, 1980. 167 с. 2. Холл Е. Язык тела. Как понять иностранца без слов. Москва : Вече, АСТ, 1997. 432 с. 3. Чужакин А., Палажченко П. Мир перевода, или Вечный поиск взаимопонимания. Москва : Р. Валент, 1999. 210 с.

СТРАТЕГІЯ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ЯК ЧАСТИНА ПРОЯВУ ІДЕНТИЧНОСТІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Кабірі М. Х., канд. філол. наук, Кобзева О. О., канд. філол. наук (*Харків*)

Термін «ідентичність» сягає корінням у західну філософію, при цьому набагато рідше згадується в психології і соціальній психології. У філософії існує чітке розмежування між якісною ідентичністю, що вимагає певної подібності, і кількісною ідентичністю, що потребує абсолютної або повної якісної ідентичності.

За останні шістьдесят років, відтоді як Е. Х. Еріксон зробив свій новаторський внесок у теорію психоаналізу, надавши цьому поняттю значущості теоретичної концепції, ідентичність отримала безліч інтерпретацій.

Одними з основних причин, чому за останні два з половиною десятиліття зросла зацікавленість перекладацьких досліджень проблемою ідентичності, є, безумовно, пряма кореляція між ідентичністю й перекладом, а також так званий культурний поворот 1980-х років, який відкрив у перекладацьких розвідках більш явну й інтенсивну зацікавленість культурою, суспільством, політикою та окремими особистостями, залученими в цей процес.

У фокусі нашого дослідження перебуває феномен прояву ідентичності який репрезентується за посередництвом самопрезентації як локальної стратегії англomовного дискурсу. В межах нашої розвідки ми виходимо з розуміння самопрезентації як вербальної ідентифікації мовця, що реалізується шляхом сприйняття загального контексту й ситуаційних чинників, формування Я-концепції. Мета самопрезентації — справити на адресата враження, бажане для мовця.

Наявні лінгвістичні розвідки підтверджують, що самопрезентація — це локальна стратегія, реалізована за допомогою таких мовленнєвих стратегій, як: *метамовленнєва*, *інформативна* й *оцінна*. Це пов'язано з висловленнями-самопрезентемами, ментальною основою яких є когнітивна модель «Я — ІМ'Я / ЯКІСТЬ / РОЛЬ». У свою чергу, локальна стратегія самопрезентації є частиною реалізації таких глобальних стратегій, як: **КООПЕРАТИВНЕ НАБЛИ-**

ЖЕННЯ, КООПЕРАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ, КОНФРОНТАТИВНЕ ВІДДАЛЕННЯ, стратегія ПЕРЕКОНУВАННЯ (ПЕРСУАЗИВНА СТРАТЕГІЯ) (переважно, такий її різновид як РАЦІОНАЛЬНА АРГУМЕНТАЦІЯ, оказіонально — в ЕМОЦІЙНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ та СУГЕСТІЇ), МАНІПУЛЯТИВНА стратегія.

У термінах перекладознавства, зокрема, перекладу ігрових кінотворів та творів художньої літератури, головним завданням перекладача є виявлення когнітивної моделі, яка лежить в основі самопрезентеми, а також її стратегічної моделі, тобто мовленнєвих стратегій, які вона реалізує, і глобальної мети втілення локальної стратегії самопрезентації в кожному окремому випадку.

Ще одним важливим завданням при перекладі висловлень-самопрезентем є збереження всіх складових реалізації як локальної стратегії самопрезентації, так і мовленнєвих і глобальних стратегій, в яких вона залучена. Це завдання можна реалізувати двома способами: *відтворення* або *адаптація*.

Відтворення доречно у тих випадках, коли немає лінгвокультурних відмінностей між вихідною та цільовою лінгвокультурами. *Адаптація* застосовується в тому випадку, коли висловлення-самопрезентеми несуть у собі певні специфічні для вихідної лінгвокультури особливості, що вимагає певних перетворень їхньої структури й змісту.

Переклад ідентичності розглядається як проблема, актуальність якої у сучасну добу стабільно зростає. Ідентичність розкривається різними способами, включаючи використання природної мови. Останній, представлений у художній літературі та проаналізований з точки зору перекладацьких студій, потребує розгляду, який включає як культурні, так і мовні відмінності.

ОТРИМАННЯ ЗВОРОТНЬОГО ЗВ'ЯЗКУ ВІД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Кайсіна Д. М., канд. філол. наук (Харків)

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», однією із засад студентоцентризованого навчання є «...створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії...» [2]. Здобувачі вищої освіти мають мати вплив на те, що та як вони вивчають, що вже знайшло своє втілення у збільшенні частки вибіркових дисциплін в освітньо-професійних програмах. Проте, окрім можливості обирати здобувачі мають мати можливість донести свій погляд на те, наскільки корисною та цікавою є певна дисципліна. Задля забезпечення об'єктивності та відкритості процесу пропонується проведення опитувань як дослідницького методу, в якому використовуються опитувальник та інтерв'ю задля збирання даних, які надаються людьми самостійно та які відображають саме те, що респонденти думають, відчувають чи збираються зробити [1, с. 59].

Цього року кафедрою перекладознавства імені Миколи Лукаша була запропонована абсолютно нова вибіркова дисципліна «Основи письмового перекладу» для студентів денної форми навчання за освітньо-професійною програмою «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова» у 3-му семестрі [3]. Навчання за цим курсом планувалось у змішаній (очно-дистанційній) формі, поєднуючи аудиторну роботу з різними формами онлайн навчання із використанням LMS-системи Moodle та інших цифрових каналів зв'язку зі студентами (Telegram група тощо). Після проведення кожного заняття (окрім занять, на яких відбувався поточний контроль) здобувачі вищої освіти, які обрали цей курс, отримували посилання на опитування, розроблене у сервісі Google Forms, яке вони могли пройти на умовах повної анонімності. Це опитування давало їм можливість поділитися своїми враженнями та думками с приводу оптимізації аудиторної та самостійної роботи за конкретною темою, яка була опрацьована на цьому занятті. Опитування проводилось по кожному заняттю окремо, але мало уніфіковану форму (див. Табл. 1).

Табл. 1.

Форма для опитування здобувачів вищої освіти

№	Текст запитання	Тип запитання	Варіанти відповіді, якщо передбачені
1	Чи сподобалось вам Заняття №[ ] в цілому?	шкала	від 1 до 10, де 1 – «зовсім не сподобалось» і 10 – «дуже сподобалось»
2	Чи був зрозумілим матеріал у Занятті №[ ]?	шкала	від 1 до 10, де 1 – «зовсім не зрозумілий» і 10 – «абсолютно зрозумілий»
3	Чи був корисний матеріал у Занятті №[ ]?	шкала	від 1 до 10, де 1 – «зовсім не корисний» і 10 – «дуже корисний»
4	Чи хотілось вам щось додати до Заняття №[ ]? Якщо так, то що?	текст (розгорнута відповідь)	-
5	Що найбільше сподобалось у Занятті №[ ]?	текст (розгорнута відповідь)	-
6	Що найменш сподобалось у Занятті №[ ]?	текст (розгорнута відповідь)	-
7	Коментар	текст (розгорнута відповідь)	-

На заповнення опитування давався тиждень, після чого ця форма закривалась, здобувачі мали наступне заняття, після якого отримували нове опитування за встановленою формою. Після закриття форми результати опитування оброблялись та, за необхідності, певні аспекти роботи зі здобувачами корегувались відповідно до отриманого зворотнього зв'язку.

Література: 1. Гриффін Е. Коммуникация: теории и практики. Харьков : Гуманитарний Центр, 2015. 688 с. 2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.03.2021). 3. Робоча програма навчальної дисципліни «Основи письмового перекладу». URL: <http://foreign-languages.karazin.ua/resources/4fe8790b5aac7ce3cada3a3d3a292dda.pdf> (дата звернення: 01.03.2021).

ЄЛИЗАВЕТА СТАРИНКЕВИЧ ЯК ТЕОРЕТИК ТА КРИТИК ПЕРЕКЛАДУ

Кальниченко О. А., Кальниченко Н. М. (Харків)

Єлизавета Іванівна Старинкевич (дівооче прїзвище — Шевирьова, 9(21).04.1890, Санкт-Петербург — 1.12.1966, Київ), український літературознавець та театрознавець, перекладач та дослідник перекладу, — важлива фігура в українському перекладознавстві. Сама успішний перекладач, а її перу, зокрема, належать переклади творів О. Бальзака, Е. Золя, Д. Лондона, Г. де Мопасана, Стендаля, Р. Шерідана, М. Шолохова та інших, вона після закінчення у 1927 році аспірантури в Науково-дослідному інституті педагогіки в Харкові активно виступає як критик перекладу, опублікувавши в кінці 1920-х — на початку 1930-х років низку рецензій в журналах «Червоний шлях», «Критика» та «Красное слово». Знайома в 1910-і роки з М. Волошиним, О. Лозино-Лозинським, М. Цвєтаєвою та іншими представниками петербурзьких та московських літературних кіл, вона обирала й позитивно оцінювала переклади, які, якщо скористатися термінологією В. Державина, можна було б охарактеризувати як «(г)омологічні», тобто, філологічно точні, а у сучасній термінології Лоренса Венуті, — очужувальними («Тарас Бульба» в перекладі А. Ніковського, «Саламбо» в перекладі М. Рильського, «Нума Руместан» Доде в перекладі А. Любченка, «Мадам Боварі» в перекладі О. Бублик-Гордон, «Трагедії» Байрона в перекладі Ю. Корецького). Як фахівець з історії педагогіки, Старинкевич позитивно відізналася також про український переклад праць швейцарського педагога Песталоцці, виконаний за редакції А. Г. Готалова-Готліба та М. І. Годієвського.

У роки війни, працюючи в Таджикистані журналістом і викладачем іноземної мови, написала кандидатську дисертацію «Проблеми художнього перекладу. Українські радянські переклади французьких класиків», яку захистила у 1945 році. На матеріалі дисертації Старинкевич написала дві великі статті: «Ідіоматика французької мови і способи її відтворення українською мовою» [3] та «Проблеми художнього перекладу з французької мови: Відтворення стилю оригіналу» [4], яким ми присвяtimo головну частину нашої розвідки.

Помітною дискусією того часу стало обговорення буквалізму, «всесковуючою тяжкою печаттю» якого, за словами Степана Ковганюка [2, с. 60], були позначені переклади 1940–1950 років. І питання важливості чистоти української мови та боротьби з перекладацьким жаргоном слід розглядати саме на тлі боротьби з домінуючою тоді догмою зближення російської та української мов. Так от, Єлизавета Старинкевич в українській культурі заговорила про перекладацьку мову першою: «фраза звучить по-перекладницьки», «це твердження базується на спостереженнях над незграбними зворотами «перекладницької мови»» [3]. Недаремно, під час політичної кампанії проти «буржуазного космополітизму» у 1946–1948 рр. Старинкевич стала об'єктом погромницької критики. Приміром, в редакційній статті журналу «Радянське літературознавство» писали: «Рафіноване буржуазне

естетство і голий формалізм зневажа і злобування щодо радянської культури переймають усі статті Єлизавети Старинкевич» [1, с. 7]. У 1950-і роки Старинкевич розглядала українські переклади російської класики та переклади української поезії російською мовою, від яких вимагала відтворення першоджерела в його ідейно-емоційному, поетично-образному та ритмомелодійному багатстві.

Література: 1. Вище прапор радянського патріотизму у літературознавстві і критиці! *Радянське літературознавство*. 1949. № 11. С. 3–13. 2. Ковганюк С. Переклад художньої російської прози на українську мову. *Питання перекладу: з матеріалів республіканської наради перекладачів (лютий 1956 року)*. Київ : Держлітвидав України, 1957. С. 55–75. 3. Старинкевич Є. І. Ідіоматика французької мови і способи її відтворення українською мовою. *Наукові записки / АН УРСР, Ін-т мовознавства*. 1946. Т. 2–3. С. 155–172. 4. Старинкевич Є. І. Проблеми художнього перекладу з французької мови: Відтворення стилю оригіналу. *Мовознавство*. 1947. Т. 4–5. С. 90–115.

«ХИБНІ АНГЛІЦИЗМИ» У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Каминін І. М., канд. філол. наук, Чурсіна Л. В., канд. філол. наук (Харків)

Питання ідентифікації запозичень та їх перекладу належить до непростих і спірних питань, тому ця проблематика постійно перебуває у центрі пильної уваги з боку як лінгвістів і лексикографів, так і перекладачів. Такий лінгвістичний феномен як «хибні англіцизми» (*faux anglicismes* або *pseudo-anglicismes*) є предметом дослідження у численних працях вітчизняних і зарубіжних дослідників і не втрачає з часом своєї актуальності. Питання розмежування «істинного» й «хибного» англіцизму лежить у площині їх семантики, що відіграє вирішальну роль в механізмі лексичного запозичення. Первинне сполучення експонента (звукового комплексу) з лексичним поняттям (сигніфікатом) слід вважати вихідною точкою історії запозиченої лексеми, а головним критерієм етимологічної ідентифікації стає констатація сигніфікативного зв'язку, оскільки денотат як уявлення про об'єкт номінації не запозичується, а відтворюється в свідомості сприймаючого суб'єкта [1]. Саме тому, наприклад, лексема *le footing* (від англ. *foot*), хоча й має англійську основу і словотвірний формант, вважається гібридною лексемою, реалізованою на ґрунті французької мови-реципієнта. У перекладацькій практиці важливо розрізняти власне інтернаціоналізми, тобто лексичні одиниці, які мають подібне написання та вимову в різних мовах та співпадають у значенні, від слів, які, незважаючи на зовнішню схожість, мають різні значення. Такі категорії запозичених слів ('псевдоінтернаціоналізми', 'хибні друзі', 'хибні когнати') є особливо 'небезпечними' для перекладача, оскільки стають доволі часто причиною серйозних семантичних помилок.

Проаналізувавши співвідношення форми та семантики англіцизмів у французькій мові, вважаємо за доцільне розрізняти такі типи: а) лексичні одиниці, форма яких була запозичена, але значення набуто у французькій мові. До таких запозичень належить лексема *le footing* (вперше з'явилася у 80-х роках) у зна-

ченні «спортивна ходьба» або «біг підтюпцем для загального оздоровлення, а не спортивних змагань»; б) лексичні одиниці, у яких як форма, так і значення були запозичені з англійської мови та практично співпадають в мові-джерелі і в мові-реципієнті: *le running*. Словник Le Petit Robert засвідчує першу появу лексеми *le running* ще в 1999 році. Протягом 20 років вона перебувала у латентному стані входження, що засвідчує неусталеність цього запозичення на семантичному рівні. Її значення ототожнювалось зі значеннями двох інших одноструктурних запозичень синонімічного ряду: *le footing* і *le jogging*, і лише за останні роки відбулось чітке семантичне розмежування між цими англомовними синонімами. Лексема *le running* наразі позначає «інтенсивні заняття бігом підтюпцем (тренування) з метою подальшої участі у спортивних змаганнях». Українською мовою її доцільно перекладати як «біг по природному рельєфу; трейлранінг». «Дух змагальності» стає тим нашарованим конотативним значенням, що дозволило цій лексемі набути значущості у мовному сегменті мови-реципієнта. У професійному колі усталився словничок спортивних термінів з цього виду спорту: *le trail running*; *le coach de running*; *le running boum*, *le running ABC*; в) лексичні одиниці англомовного походження, семантична структура яких розвинулась на ґрунті французької мови за рахунок нових похідних значень: *le jogging*. Історія появи (газета Le Monde, 9 лютого 1976 р.) й активізації у мовленні цього запозичення заслуговує на лінгвістичний коментар. У зв'язку з пандемією ця лексема отримала ще один шанс на закріплення у французькомовному мас-медійному контенті. Вона навіть розвинула ще одне похідне значення «спортивний костюм» вже на ґрунті французької мови. З'являються деривати *jogger*, *le joggeur*, *la joggeuse*; утворюються словосполучення *un pantalon de jogging*, *des baskets de jogging*.

Отже, ступінь складності перекладу/вивчення/навчання «хибних друзів» визначається декількома факторами, а саме: чи мають такі лексеми абсолютно різні значення в обох мовах, чи їх значення співпадають частково, або ж вони належать до полісемантичних слів, одне із значень яких — «хибний» друг.

Література: 1. Голдованський Я. Словник англіцизмів. URL: <http://slovyk.lutsk.ua/> (дата звернення: 21.03.2021)

ХТО КОГО? — МАШИННІ ПЕРЕКЛАДАЧІ ПРОТИ ВИКЛАДАЧІВ

Карабан В. І., д-р філол. наук (Київ)

Ця проблема постала у повний зріст під час дистанційного навчання практики перекладу з рідної мови першою іноземною мовою в Інституті філології Київського університету у другому семестрі 2019/2020 н. р. (коли безпосередній контакт викладача зі студентами припинився, і контроль за самостійністю виконання навчальних перекладів зменшився до мінімуму), і продовжується й у 2 семестрі 2020/2021 н.р., хоча про неї також повідомляли і продовжують повідомляти у приватних розмовах викладачі й інших вишів у навчанні перекладу з інших мов та

на інші мови. Навіть те, що деякі доволі якісні автоматичні перекладачі не мають українського модуля (як, наприклад, DeepL), це не зупиняє недбайливих студентів, які швидко перекладають заданий для перекладу український текст російською мовою, а потім вже перекладають такий переклад англійською мовою і, можливо, після незначного редагування, здають викладачеві виконані таким чином завдання. Слід зазначити, що ця проблема існує і в разі навчання перекладу з англійської мови українською, а не тільки у зворотному напрямку.

Отже, до проблеми плагіату у написанні наукових кваліфікаційних праць студентів наразі додалася проблема плагіату у виконанні студентами навчальних перекладів. Ця проблема не виникала раніше, коли найкращі онлайнві перекладачі перекладали не дуже добре, і студентам доводилося довго редагувати тексти перекладів, що їх не задовольняло.

Які можуть бути шляхи вирішення проблеми? Перший варіант — звертатися до свідомості студентів, які займаються, назвем це прямо, плагіатом перекладів, видаючи виконані автоматичним перекладачем переклади заданих як домашнє завдання текстів за свої. Але оскільки плагіатори перекладів бувають двох типів — ті, хто здає переклади без їх редагування (це так звані ліниві плагіатори) та ті (назвем їх хитрі плагіатори), хто намагається приховати факт використання для перекладу автоматичного перекладача, редагуючи їх і намагаючись зробити так, щоб переклади були не схожі на такі, які виконані автоматичним перекладачем (адже викладач може це легко перевірити, сам виконавши переклад заданого тексту за допомогою автоматичного перекладача і, використовуючи програму порівняння текстів, довести несумлінному студенту, що переклад був повністю виконаний несамотійно).

У випадку ж, коли немає такого обов'язкового елемента забезпечення якості навчання, як свідомість (а, точніше, совість) об'єкта навчання, то цю проблему можна вирішити тільки адміністративними заходами (такими, наприклад, як дисциплінарні покарання — догани плагіаторам, розгляд поведінки плагіаторів на засіданні кафедри та, як крайній захід — відрахування таких студентів з університету).

Іще один варіант вирішення проблеми — це офіційно ввести таку спеціалізацію перекладачів навчати редагуванню машинних перекладів — цей варіант вирішення проблеми видається прийнятним лише з огляду на те, що наразі вже чітко вимальовуються контури такої перекладацької професії (спеціалізації), як редактор автоматичних перекладів. Проте це не вирішує проблему підготовки кваліфікованого перекладача текстів, який не використовує автоматичних перекладачів або використовує їх для виявлення певних варіантів перекладу. Тому слід визнати, що запропонований варіант — лише часткове і зовсім не остаточне вирішення проблеми використання майбутніми перекладачами автоматичних перекладачів для виконання домашніх або самотійних завдань. На нашу думку, викладачі та керівництво вишів повинні разом вирішувати цю проблему, а, можливо, до цього долучиться й Міністерство освіти чи навіть Верховна Рада із своєю “соломо-

новою” законодавчою ініціативою і буде встановлено регламентований порядок виконання навчальних завдань, у тому числі й студентами, які навчаються на факультетах або відділеннях перекладу. Врешті решт, забезпечення якості навчання — проблема державна, і вирішувати її слід на державному рівні.

СПЕЦИФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЛЕНГІЗМІВ ТА ТРУДНОЩІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Карачова Д. В., канд. філол. наук, Бовкун В. О. (Харків)

У сучасному світі під впливом потужних глобалізаційних процесів, яких знають всі сфери науки (і лінгвістика не є виключенням), сленг значно поширився у використанні по всьому світу. На сьогоднішній день в лінгвістиці встановилось диференційоване тлумачення терміну «сленг», в якому виділяються різноманітні поняття: 1) сленг — це нелітературна лексика, тобто слова та словосполучення, які знаходяться за межами англійської літературної мови; 2) сленг — це лексика, яка виникла і вживається насамперед в усному мовленні; 3) сленг — це емоційно-забарвлена лексика [2, с. 11].

У сучасній англійській мові (особливо в американській англійській) «фамільярна та емоційна забарвленість багатьох слів та виразів сленгу відзначається великим розмаїттям відтінків: жартівливих, іронічних, насмішливих, грубих та навіть іноді вульгарних» [4, с. 42]. Багато сучасних сленгізмів є «малозрозумілими або зовсім незрозумілими основній масі населення, тому що вони пов’язані зі своєрідною формою вживання», наприклад, при численних випадках переносу значення слів [1, с. 142]. Аналіз лексико-фразеологічних одиниць сленгу «з точки зору лінгвістичної термінології сприяє використанню різноманітних термінів, таких як розмовна лексика, жаргонізми, професіоналізми, діалектизми, вульгаризми, фамільярна лексика» [4, с. 84]. Отже, сленг — багатогранне явище, що включає цілу низку понять, які є тісно взаємопов’язаними між собою. Найбільші труднощі при перекладі сленгових одиниць як з іноземної мови на мову перекладу, так і навпаки, полягають в тому, що сленг, особливо молодіжний, є найрухомішим шаром лексики й жоден словник нових слів не в змозі наздогнати розвиток мови в цій сфері. Таким чином, «найбільша складність у роботі зі сленгом — знаходження його сучасних еквівалентів» [3, с. 176]. Проте, наприклад, лексичні одиниці професійного жаргону є найстійкішими у наш час, та й підбір еквівалентів для них здійснюється достатньо легко. Такі лексичні одиниці можна віднести до контекстуально-вільних сленгізмів. Наприклад, слово *user*, яке часто використовується програмістами, має усталений еквівалент українською мовою — «користувач» [5, с. 39]. Такі слова є лексичними одиницями, що належать до американського сленгу та мають в українській мові постійні еквіваленти. Як правило, це технічна лексика та слова-терміни.

Отже, проблема сленгу, зокрема його перекладу, є однією з пріоритетних ланок дослідження в сучасній лінгвістиці. Найбільш адекватним рішенням при

перекладі сленгізмів є використання функціональних аналогів або варіативних відповідників за наявності їх в мові перекладу. За їх відсутності можна вдаватися до описового перекладу або використати ряд перекладацьких трансформацій, дотримуючись при цьому відповідних норм мови перекладу, а в разі, коли контекст змушує відмовлятися від вибору однієї з варіантних відповідностей, шукати контекстуальну заміну.

Література: 1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. 4-е изд., испр. и доп. Москва : Флинта: Наука, 2002. 384 с. 2. Белаш А. В. Сленг та його роль у сучасній комунікації. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Філологічні науки.* 2012. № 9. С. 12–16. 3. Бондаренко К. Л. Українська та англійська сленгові мовні картини світу. *Нова філологія* : збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. С. 97–104. 4. Ніколенко А. Г. Соціальні аспекти мовлення. Вінниця : Нова Книга, 2005. 256 с. 5. Пиркало С. В. Сленг: ненормативно, але нормально. *Урок української.* Київ : Наук. думка, 2002. № 2. С. 26–28.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛО-УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ЛІНГВАЛЬНО-ВІЗУАЛЬНИХ КАЛАМБУРІВ

Коваленко Л. А., канд. філол. наук (Харків)

Лінгвально-візуальний каламбур є мультимодальним об'єктом перекладацького аналізу, який побутує в мультиплікаційних серіалах і створює гумористичний ефект на основі поєднання лінгвальної полісемії, омонімії або паронімії із візуальною.

Об'єктом дослідження є лінгвально-візуальні каламбури, відібрані з мультиплікаційного серіалу для дорослих “*BoJack Horseman*”, а предметом — способи і стратегії їх англо-українського перекладу, здійсненого для сайту simpsonsua.tv.

Особливістю цього мультиплікаційного серіалу є те, що більшість персонажів зображені як антропоморфні тварини, які живуть пліч-о-пліч з персонажами-людьми. Антропоморфні зображення взаємодіють з мовленням у продукуванні смислів. Прикладом такої взаємодії є сцена за участі офіціантки, яка зображена як антропоморфна корова. Видаючи рахунок, вона промовляє: “*Here’s the check. And this cow likes getting tipped.*” Буквальний смисл висловлення лежить на поверхні — офіціантка натякає на чайові. Проте для людини, обізнаної з американською культурою, висловлення є двозначним. У Сполучених Штатах побутує урбаністичний міф про те, що корови сплять стоячи, і молоді жителі селищ від нічого робити, розважають себе тим, що валять корів на землю, поки ті сплять. Цей акт штовхання корови й іменується “*cow tipping*”. На двозначність також натякає хоча й вимоглива, проте досить розв’язна інтонація та міміка антропоморфної корови-офіціантки, яка привносить в ситуацію сексуальний підтекст.

Відтак каламбур тут створюється за взаємодії мовлення і зображення. Двозначне висловлення офіціантки-корови актуалізує одразу два смисли, які відсилають реципієнта до двох ситуацій фізичної та соціально-культурної дійсності: очікуваної та конгруентної тій, що розігрується у відповідній сцені мультиплікаційного

серіалу (взаємодія офіціантки і гостей кафе і сплата чайових) і неочікуваної та неконгруентної (дурні розваги з натяком на секс). Друга ситуація актуалізується як вербально, так і візуально (за допомогою власне антропоморфного зображення офіціантки у вигляді корови та її невербальних комунікативних дій). Одночасна актуалізація двох несумісних ситуацій уможливорює створення гумористичного ефекту.

В українському перекладі «*Ось чек. — І ця корівка любить чайові*» двозначність втрачається, хоча в дубляжі для компенсації гумористичного ефекту змінюється інтонація — від вимогливо-розв'язної в оригіналі до грайливо-кокетливої. Окрім того, нейтральне слово “*cow*” передається зменшено-пестливим «*корівка*». Гумористичний ефект в перекладі є значно слабшим і побудований вже не на каламбурі, який втрачається, а на акцентуації людських слабкостей, зокрема, бажання отримати якомога більше грошей.

Результати аналізу свідчать, що найбільш релевантними є ті способи перекладу лінгвально-візуальних каламбурів, що втілюють стратегію одомашнення (компенсація, цілісне перетворення). Гумор набуває культурних особливостей й адаптується до мови і культури перекладу. Особливо вдалимими, хоча і доволі рідкими є випадки, коли перекладачеві вдається досягти компенсації на візуальному рівні, включивши у ситуацію можливості зображення.

Лінгвально-візуальні каламбури є порівняно новим об'єктом перекладацького аналізу і перспективи їх дослідження пов'язуємо з розробкою методики мультимодального перекладацького аналізу, який би дозволив виявити інтерфейс мовлення і зображення у продукуванні смислів.

ВИКЛИКИ У ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Ковалюк О. Б., канд. філол. наук, Наняк Ю. О., канд. філол. наук (*Львів*)

Курс «*Особливості медичного перекладу*» — вибіркова дисципліна для студентів-бакалаврів кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка. Студенти, котрі обирають цей спеціалізований курс (3 ECTS), мають не лише можливість розширити свою обізнаність у медичній термінології, а й покращити навички перекладу у сфері охорони здоров'я. Стрімкі і непередбачувані події у світі, котрі ми усі спостерігаємо, мають вплив як на професійну підготовку перекладача, так і на його вміння швидко і фахово адаптуватися до ситуації. Розбіжність, а подекуди й відсутність стандартизованих програм навчання, та й самої роботи медичного перекладача ускладнюють процес викладання цієї дисципліни.

Метою курсу є вдосконалення фахової компетенції майбутніх перекладачів та розвиток предметної компетентності. Під час вивчення дисципліни студенти розглядають, аналізують, перекладають тексти різного ступеня складності. Усний та письмовий переклад охоплює мовні пари: англійська-українська та українська-англійська.

Оскільки, відповідно до навчального плану, студенти вже мали перше загальне знайомство з медичними текстами в рамках курсу «*Галузевий переклад*», то

курс *«Особливості медичного перекладу»* зосереджений на практичних життєвих завданнях, з котрими перекладач стикається під час супроводу пацієнта. Більшість ситуаційних вправ, запропонованих студентам, базуються на оригінальних та адаптованих медичних текстах та відеоматеріалі, котрі найчастіше зустрічаються під час надання перекладацьких послуг. А саме: історія хвороби; результати лабораторних та спеціальних обстежень; встановлення діагнозу; призначення лікування; профілактика захворювань; дієта та здоровий спосіб життя.

Для вдосконалення професійного медичного перекладу акцент робиться на засвоєнні та правильному використанні основного базового глосарію медичного перекладача. Медична термінологія займає тут ключове місце. Наприклад: види болю, скарги на самопочуття, симптоми, назви найбільш розповсюджених хвороб. Під час курсу студенти перекладають тексти з різних сфер медицини, зокрема: загальна сімейна медицина, педіатрія, кардіологія, травматологія, гінекологія, стоматологія тощо. Так як опіка над людьми похилого віку та невиліковно хворими набуває все більшого попиту, то і переклад у сфері паліативної опіки, геріатрії та реабілітації є затребуваним. Значна увага звертається і на «хибних друзів перекладача». Техніка скоропису під час консультацій і розшифровування загальноприйнятих скорочень у сфері медицини, робота з рукописним текстом також включені в практичні заняття.

Окрім відмінного знання мови перекладу і досконалого володіння мовою оригіналу якість перекладу залежить від розуміння предметної галузі. Тому низка паралельних текстів — від інформаційних брошур, статей, розділів з медичних підручників до інструкцій приймання ліків та медичним рецептів, використовуються під час викладання дисципліни. Чимало вказівок і порад запозичається з матеріалів International Medical Interpreters Association.

Наступним викликом у викладанні курсу *«Особливості медичного перекладу»* є необхідність прищепити студентам принципи морально-етичної поведінки, так званий етичний кодекс. Медичний перекладач, який є мостиком між лікарями і пацієнтами, неодноразово буде балансувати між людськими емоціями, розпачем, розгубленістю та навіть втратою. Тому конфіденційність, точність та стресостійкість повинні йти в тандемі з фаховим перекладом.

Сучасній медицині притаманний стрімкий розвиток вузьких спеціалізацій, напрямків та методів діагностики. Пересадка кісткового мозку, стовбурні клітини, вакцинація — це лише маленькі, але регулярно змінні та доповнюючі депозитарії перекладу. Інновації та виклики у сфері охорони здоров'я, поява нових препаратів та медичного обладнання збільшує потребу в медичному перекладі і підвищує вимоги до перекладачів. Саме тому під час навчання майбутніх перекладачів слід спрямовувати зусилля не лише на вивчення термінології (відсутність двозначності), вдосконалення предметної компетенції, а й на вміння вчитися та шукати нову інформацію.

ПЕРЕКЛАД, МОВНИЙ ТИП, ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ЯК СКЛАДОВІ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОГО АНАЛІЗУ: ПОШУКИ КОРЕЛЯЦІЇ

Корбозерова Н. М., д-р філол. наук (*Київ*)

1. Сучасні лінгвістичні студії свідчать про тенденцію до стрімкої концептуалізації досліджень, яка досягається завдяки застосуванню різнорівневого поліпарадигмального аналізу на базі лінгвокогнітивного, лінгвокультурологічного, порівняльно-типологічного, перекладознавчого, лінгвоконфліктологічного синхронного / діахронного підходів до вивчення мовних одиниць у нерозривній єдності. Основними джерелами, на які спираються поліпарадигмальні дослідження мовних одиниць, переважно є праці Й. А. Стерніна, О. В. Бондарка, Т. Б. Алісової, Н. Д. Арутюнової, О. Є. Кібрика, В. Г. Гака, В. М. Манакіна, О. О. Тараненка, О. О. Селіванової та інших.

2. Методика поліпарадигмального аналізу умовно передбачає три етапи дослідження: концептуальний, власне мовний та психолінгвістичний [1]. Розширення практики міжкультурної комунікації та збільшення кількості інформації іноземними мовами обумовили потребу у здійсненні, в першу чергу, лінгвокультурологічних та порівняльно-типологічних досліджень, які спрямовані на виявлення ізоморфних та аломорфних чинників, національної специфіки мовних категорій та на опис механізмів ефективної міжкультурної взаємодії. Вивчення типологічних особливостей рідної та іноземної мов, встановлення лексичних та граматичних відповідностей між ними, у свою чергу, створює лінгвістичну основу для теорії перекладу, що сумарно відіграє важливу роль у подоланні лінгвокультурних бар'єрів та у здійсненні успішної комунікації між представниками різних лінгвокультур.

3. Виникнення лінгвокультурних бар'єрів, які унеможливають процес комунікації та перешкоджають успішному обміну інформацією між людьми, що належать різним лінгвокультурам, зумовлено багатьма факторами, серед яких найважливішими є проблеми мовного й екстралінгвального характеру. Лінгвокультурний бар'єр стає очевидним при конфліктному зіткненні та порівнянні рідної культури з іноземною. Поява бар'єрів у міжкультурній комунікації пояснюється як різним ступенем семантичного обсягу мовних знаків у різних мовах, так і різним способом узагальнення інформації. Мовна ж компетентність та знання культурного фонду, відомостей про менталітет, традиції, культурні норми, норми поведінки та духовні цінності народу породжує успішну міжкультурну комунікацію та процес перекладу.

4. Найбільшу зацікавленість у плані порівняння та перекладу викликає аналіз мовних одиниць іспанської та української мов на лексичному рівні з точки зору їхньої семантичної структури, деривації та конверсії, формування словосполук та шляхів запозичень. У цьому контексті важливим є вивчення лінгвокультурного концепту як складного вербалізованого ментального утворення, яке містить знання про систему культурно-історичних та духовно-моральних цінностей певного народу. Впорядкована структура, цілісність та постійний динамізм дозволяють одному

лінгвокультурному концепту вступати у різноманітні зв'язки з іншими концептами і формувати більш складні системні єдності. Яскравим прикладом можуть слугувати іспанські прислів'я, приказки та фразеологізми у порівнянні з українськими: *Clara es una ramera* / шльондра; *Con lo que Pedro sana, Sancho adolece* / Що для українця добре, то для німця — смерть; *Tan bueno es Juan como Pedro* / Обоє рябоє; *Ran por ran, vino por vino* / Зуб за зуб, око за око; *Borsch y gachas son nuestra madre* / Борщ та каша — Матір наша. У них найбільш чітко простежується взаємозв'язок між мовними та культурними елементами, наприклад, *ran, vino, Juan, зуб, око* тощо.

5. При застосуванні поліпарадигмального аналізу слід враховувати той факт, що вербалізація концепту мовними засобами та його символізація на позначення національної ідентичності у порівнюваних мовах відбувається по-різному через свій специфічний історичний, культурний, мовний вплив, який отримує кожен етнос.

Література: 1. Терехова С. І. Поліпарадигмальність як основа сучасних лінгвістичних досліджень координат комунікації. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2018. № 33. С. 21–37.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОПЕДЕВТИЧНОГО КУРСУ ПРИ НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ У СФЕРІ ПОЛІТИКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ, ЩО ВИВЧАЮТЬ АНГЛІЙСЬКУ МОВУ ЯК ДРУГУ ІНОЗЕМНУ

Котляров Д. М. (Харків)

Навчання термінології, як важливого компонента фахової компетентності перекладача, займає одне з ключових місць в системі професійної підготовки майбутніх спеціалістів [1]. Для розширення термінологічної бази в сфері перекладу суспільно-політичних текстів нами було розроблено пропедевтичний курс [2], завданням якого було формування достатньої термінологічної бази у студентів третього курсу, що вивчають англійську мову, як другу іноземну, аби підвищити ефективність їхнього засвоєння подальших курсів із суспільно-політичного перекладу. Посібник побудовано на системі вправ, що ґрунтуються на матеріалі аутентичних текстів, які охоплюють сім тем. Ці теми корелюють з найбільш актуальними сферами політичної діяльності: переговори, вибори, політичні лідери/партії, міжнародні відносини тощо. Актуальність обраних тем було визначено в результаті пропорційного аналізу контенту найбільш популярних міжнародних сайтів.

Аби визначити ефективність вищеназваного курсу, після його закінчення було проведено дослідження серед студентів третього та четвертого курсу. Випробуваних було поділено на дві групи. До групи А (експериментальної) входили студенти, які протягом трьох місяців (двадцять шість аудиторних годин) проходили згаданий курс [2]; до групи Б (контрольної) відносились студенти, які не проходили цей курс (не передбачено програмою). Важливо підкреслити, що студенти експериментальної групи вивчали англійську, як другу іноземну, на відміну від студентів контрольної групи, для яких вона була першою іноземною мовою, і відповідно очікувалося,

що рівень їхньої мовної підготовки був дещо вищим. Випробуваним було запропоновано письмово перекласти українські та англійські слова та словосполучення, які відносяться до суспільно-політичної термінологічної лексики. Потім було підраховано відсоток прийнятності запропонованих варіантів студентами групи А (експериментальної), з одного боку, й студентами групи Б (контрольної) — з іншого.

Далі наводяться результати дослідження. Середній показник правильно перекладених одиниць з української на англійську студентів експериментальної групи склав 90%. Цей показник у студентів контрольної групи становив 70%. Середній показник прийнятності перекладених термінологічних одиниць з англійської у студентів експериментальної групи склав майже 85%, в той час як для групи Б (контрольна) ця цифра незначно перевищила 70%. Середній загальний показник прийнятних перекладів і з англійської, і з української мови для групи А склав 85%, тоді як для групи Б — лише близько 70%. Це означає, що після проходження згаданого курсу [2] рівень володіння суспільно-політичною лексикою у студентів, що вивчали англійську мову, як другу іноземну, і відповідно витратили значно менше часу на її опанування, виявився на 15% вищим за рівень студентів, що почали вивчати англійську ще у школі. Крім того, на час проведення дослідження більшість студентів групи Б вже пройшли кілька перекладацьких курсів, насичених суспільно-політичною лексикою (перекладацький скоропис, міжнародні організації, державний устрій США).

Результати дослідження дозволяють зробити попередні висновки про те, що розроблений нами курс [2] повністю відповідає поставленій меті, а саме, протягом одного семестру дозволяє суттєво розширити запас термінологічної суспільно-політичної лексики студентів факультету іноземних мов, що вивчають англійську мову, як другу іноземну.

Література: 1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад”. Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
2. Черноватий Л. М., Котляров Д. М. Політичний переклад: перші кроки : посібник для навчання англомовної громадсько-політичної лексики. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. 104 с.

ВЕРБАЛІЗАТОРИ ОЧУДНЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Купчишина Ю. А., канд. філол. наук (*Хмельницький*)

У дослідженні очуднення тлумачимо як образний засіб, що реалізується за допомогою індивідуально-авторських стилістичних засобів. Серед типів висунення, що репрезентують очуднення, нами було визначено різні типи стилістичних конвергенцій (далі — СК): тропеїко-фонетичну, тропеїко-синтаксичну, лексико-тропеїчну, а також алюзивно-тропеїчну. Особливим видом СК, що реалізує очуднене сприйняття, є розосереджена СК, яка здійснюється в межах декількох речень та містить концентрацію стилістичних засобів, які відображають очуднене бачення об'єктів. Об'єктом очуднення постають персонажі, тобто їх змістом є відносини, особливості світосприйняття, характер, почуття та переживання, що в біль-

шості випадків реалізується за допомогою тропеїко-синтаксичного та алюзивно-тропеїчного типу СК [1]. У художньому тексті такі виражальні засоби виявляються як один із видів семантико-стилістичної організації тексту.

В очуднено маркованих контекстах проаналізованих творів Р. Бредбері СК виникає на початку або в кінці оповідання (“The Short Happy Life of Francis Macomber”, “Sudden Story”, “A Story”, “The Dog in The Red Bandana”, “Fever Dream”, “A Summing-Up” та інші). В оповіданні “The Followers” прикладом СК є *лексико-тропеїчна*, де сильна позиція — початок — містить повтори слова *rain*, як прямі позначення, так і різноструктурні образні засоби. Прямі позначення відзначаються високою частотністю — на початку оповідання вони використовуються десять разів: *rain spat and drizzled; We stopped, soaked and alone* [2]. Метафоричні характеристики одного референта — дощу — змінюються від початку до кінця твору, що створює градацію: *Thin, dingy rain spat and drizzled → The rain roared down to drown the town* [SS]. Градація відповідає емоційному стану головних персонажів — двох молодих людей, які почувають себе все більш самотніми. Надмірні характеристики дощу дозволяють утворити парадигму дощу у творі: дощ — сірий (*the grey rain*), брудний (*dingy*), кислий (*sour*), плюється (*spat*), реве (*roared*). Такі тропеїчні засоби характеризують дощ як сумне, загрозливе явище природи.

Тропеїко-синтаксична СК реалізується у текстовому фрагменті, де очуднюється поняття смерті, спричиненої мікробами. Хворіючи на лихоманку, дитина бачить смерть у вигляді шкідливих паразитів, які оволодівають людським тілом і змінюють його: *Now he had no body. It was all gone. It was under him, but it was filled with a vast pulse of some burning, lethargic drug. It was as if a guillotine had neatly lopped off his head and his head lay shining on a midnight pillow while the body, below, still alive, belonged to somebody else* [2]. СК включає тропеїчні та синтаксичні виражальні засоби, які актуалізують очуднений образ смерті: 1) розгорнута оригінальна метафора, що має антропоморфну основу, реалізує загальну ідею дитячого страху перед смертю *it was filled with a vast pulse of some burning, lethargic drug*; 2) гіперболічне порівняння: *as if a guillotine had neatly lopped off his head*, показує що смерть є швидким процесом; 3) гіпербола *his head lay shining on a midnight pillow while the body, below, still alive, belonged to somebody else*, яка деталізує відчуття хлопчика і стає сигналом для незвичного сприйняття абстрактного поняття; 4) антитеза *I've been killed, and yet I live*, що підсилює боротьбу хлопчика, його неспроможність змиритися зі смертю та неусвідомлення того, що відбувається довкола; 5) паралелізм та анафора як синтаксичний виражальний засіб *It was all gone. It was under him, It was as if a guillotine*. Антропоморфна метафора, що має концептуальне підґрунтя СМЕРТЬ — ЦЕ ЖИВИЙ ОРГАНІЗМ, є лінгвокогнітивним засобом творення образу смерті крізь антропоцентричний суб'єкт оповіді.

Література: 1. Купчишина Ю. А. Наративні особливості художньої прози Р. Бредбері. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Мовознавство*. Луцьк, 2012. № 24 (249). С. 76–80. 2. (SS) = Bradbury R. Short Stories. Moscow : Raduga, 2001. 228 p.

КОГНІТИВНИЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ: МЕТОД І МЕТОДИКА (на прикладі перекладу художніх метафор і порівнянь)

Мартинюк А. П., д-р філол. наук (Харків)

1. Когнітивне перекладознавство сформувалося під впливом когнітивної лінгвістики, де мовне значення тлумачиться як концептуальна структура, закоорінена в тілесному / фізичному досвіді взаємодії людини з навколишнім світом і соціально-культурному досвіді взаємодії з іншими людьми в різноманітних соціально і культурно сконструйованих контекстах.

2. На відміну від традиційного структурно-семантичного перекладацького аналізу, який здійснюється на рівні мовних/мовленнєвих структур, когнітивний перекладацький аналіз передбачає відтворення концептуальних структур, які визначають зміст і структуру мовних висловів, що їх актуалізують. Ці концептуальні структури, з одного боку, відбивають тілесний досвід взаємодії людини зі світом, а з іншого боку, — систему соціокультурних уявлень про світ і ціннісних орієнтирів автора/перекладача як представників різних лінгвокультур. Відтак, концептуальні структури, які стоять за мовними/мовленнєвими висловами оригіналу і перекладу, поміщаються в континуумі, на протилежних полюсах якого розташовуються універсальність і культурна специфічність.

3. Концептуальні структури, активовані мовними висловами, є кластерами концептів, в термінах Дж. Лакоффа і М. Джонсона, досвідними гештальтами, способами організації різноманітного досвіду в єдине структуроване ціле [1]. В цілях аналізу такі кластери схемно відображаються у вигляді концептуальних моделей, що мають пропозиційну структуру. Зокрема, концептуальна метафора, яка є основним об'єктом когнітивних перекладацьких досліджень, має модель $A \in B$, де A є концепт-ціль, який пояснюється (мислиться, переживається) а термінах концепту-джерела B . Ця пропозиція відображає продукт нейронного процесу перенесення (проектування/ картування) ознак концепту-джерела на концепт-ціль. Концептуальна модель порівняння будується за принципом метафоричної моделі і має вигляд $A \in B$.

4. Когнітивний перекладацький аналіз передбачає застосування таких методичних процедур:

4.1. Встановлення концептуальних моделей метафор / порівнянь. Моделі встановлюються інференційно з урахуванням словникових значень відповідних мовних висловів і контексту — мовного (речення-висловлення, яке містить метафору/порівняння), наративного (описувана ситуація в загальному сюжеті тексту-оригіналу), жанрового, соціально-культурного, історичного.

4.2. Виявлення перекладацьких процедур, застосованих для передачі метафор/порівнянь: відтворення, заміни, усунення або привнесення.

4.3. З'ясування збіжності — незбіжності концептуальних моделей метафор / порівнянь в лінгвокультурах оригіналу і перекладу. Це завдання вирішується шля-

хом встановлення ступеня конвенційності мовних висловів, які вербалізують відповідні концептуальні моделі, із залученням можливостей корпусної лінгвістики і статистики (для нефразеологічних висловів) або зверненням до словників ідіоматики (для фразеологічних висловів).

4.4. Виведення кореляцій між збіжністю/незбіжністю концептуальних моделей метафор/порівнянь та перекладацькими процедурами відтворення, заміни, усунення або привнесення, з одного боку, та цими перекладацькими процедурами і стратегіями очуження і одомашнення, з іншого боку, на підставі інференційного та кількісного аналізу.

5. Когнітивний перекладацький аналіз із залученням корпусних та статистичних даних поєднує можливості якісних і кількісних методичних підходів, що дозволяє зменшити суб'єктивність перекладацьких розвідок.

Література: 1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago : Chicago University Press, 1980. 241 p.

ФУНКЦІ ЧОРНОГО ГУМОРУ В КІНОПЕРЕКЛАДІ

Медведева А. А. (*Миколаїв*)

Здійснення адекватного перекладу кінофільмів з елементами комічного передбачає збереження інтенції автора, а, отже, перлокутивного ефекту тексту оригіналу. Завдання перекладача значно ускладнюється, якщо комічне репрезентоване через чорний гумор, який виконує певне функційне навантаження.

За О. К. Лобовою [4], до функцій стендапу як жанру комічного інституційного дискурсу належать аксіологічна (зображення етичних, духовних та естетичних цінностей суспільства), оглядова (виокремлення резонансних ситуацій, неприйнятної поведінки людей), критична (висміювання певних соціальних стереотипів) та функція детабуїзації (зняття заборони на обговорення тем неприйнятних з точки зору моралі та релігії). До того ж, всі їх пов'язує гедоністична метафункція, оскільки основним завданням комічного є позитивний вплив на емоційний стан адресата. Ми погоджуємось із дослідницею і вважаємо, що в контексті аналізу чорного гумору зазначені функції актуалізуються так само, але його функційна значущість у кінотексті більш варіативна, і наведений перелік варто доповнити іншими функціями, а саме:

1) пряма або опосередкована оцінка персонажа. Услід за В. В. Конкульовським [2], вважаємо за необхідне враховувати при перекладі лексичний портрет персонажа, що полягає в аналізі семантики вербальних одиниць, що віддзеркалюють особливості характерологічного контексту кінофільму;

2) психологічно-нормувальна функція. Для кінотекстів з елементами комічного часто характерні довгі кінодіалоги, з поступовим, нарощуваним емотивним напруженням. При цьому реалізація комічного може бути зосереджена не тільки в одній сцені, але відбуватися через кілька сцен тому. Разом із О. М. Шпортуном [5] ми погоджуємось, що гумор допомагає знизити рівень психологічної напруги, і ця проекція можлива також і в розрізі аналізу чорного гумору як прийому зниження стресу від перегляду сцен насильства в кінематографі;

3) пейоративна функція. О. В. Кульчицька [3, с. 4] та інші дослідники (див. наприклад, [1]) аналізують пейоративну лексику, і зазначають, що вона виконує емотивну і прагматичну функції, що характеризуються оцінністю та відбором підвищено експресивних лексичних одиниць для більшого іллокутивного ефекту. Про пейоративну функцію треба говорити тому, що чорний гумор *a priori* характеризується зверхнім ставленням до явищ, подій, моральних та етичних норм та нівелюванням людських цінностей для реалізації комічного.

Адекватність відтворення чорного гумору в кінотексті має свої особливості і тісно пов'язана з особистим сприйняттям реципієнта. Отже, чорний гумор потребує комплексної оцінки контексту разом із паралінгвальними факторами для адекватного перекладу. Тому, з огляду завдань перекладознавства убачається релевантною розробка алгоритму оцінки функційності кінотексту для того, щоб створити адекватний/еквівалентний йому за перлокутивним ефектом переклад.

Література: 1. Гудманян А. Г., Плетенецька Ю. М. Переклад жаргонізмів сленгу і пейоративної лексики художніх фільмів США. *Наукові записки [Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя]. Серія: Філологічні науки.* 2014. Кн. 3. С. 58–61. 2. Конкульовський В. В. *Кінокомедія як об'єкт перекладу (на матеріалі англомовних скриптів та їх українських, російських перекладів):* автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Херсон, 2015. 22 с. 3. Кульчицька О. В. *Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майер:* автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2019. 20 с. 4. Лобова О. К. *Англомовна стендап-комедія як жанр комічного інституційного дискурсу:* автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2013. 20 с. 5. *Шпортун О. М.* Психологія та патопсихологія гумору: модель, діагностика, корекція: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.04. «Медична психологія». Київ, 2018. 42 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ (на прикладі ІТ-сфери)

Мирошниченко В. М., канд. філол. наук, Шкурченко А. Ю. (Харків)

На сьогодні науково-технічну сферу визначають як одну з найважливіших сфер людської діяльності. З процесом стрімкого розвитку техніки та загальним поширенням науково-технічної інформації, переклад науково-технічних текстів набуває надзвичайної актуальності. Такі тексти відрізняються від інших типів текстів особливим стилем, що створює низку проблем при перекладі. Основна мета перекладача при цьому полягає в досягненні адекватного перекладу. Для досягнення цієї мети необхідно вміло використовувати перекладацькі трансформації (як лексичні, так і граматичні), дотримуючись відповідної норми мови перекладу, тим самим забезпечивши більш точну передачу інформації, в початковому тексті. Більшу частину перекладацьких трансформацій, використовуваних в процесі перекладу текстів науково-технічного стилю, складають заміни і перестановки, тобто варіанти часткового перекладу [5, с. 111]. Набагато рідше зустрічаються опущення і доповнення. Ми можемо навести такі приклади граматичних замін: using

a single unified communications system — «за допомогою єдиної системи уніфікованих комунікацій»; instead of being transmitted — «замість передачі»; та перестановок: performance degradation — «погіршення продуктивності»; operating system kernel — «ядро операційної системи». Також можна навести приклади опущення: closed networks for private user bases — «закриті мережі для приватних користувачів»; та доповнення: the steps and principles involved — «етапи та принципи, які використовуються».

Головна характеристика науково-технічного стилю — наявність у текстах спеціальних одиниць — термінів, які виконують денотативну функцію, позначають певне обмежене у застосуванні поняття. Комп'ютерна термінологія — особливий лінгвокультурний феномен, який заслуговує на пильну увагу і вивчення. Вона формується шляхом переходу із загальнонавчальної лексики в термінологічну, і навпаки. Крім того, перекладачам, які мають безпосередній зв'язок із перекладом у сфері інформаційних технологій, необхідно приділяти особливу увагу не тільки вивченню спеціальної лексики, але й розумінню загальних особливостей текстів науково-технічного стилю [3, с. 129]. Тексти комп'ютерно-технічного змісту відрізняються своєю конструктивною складністю, адже науково-технічний стиль характеризується логічною послідовністю викладу, впорядкованою системою зв'язків між частинами висловлення, прагненням авторів до точності, стислості, однозначності при збереженні насиченості змісту.

У науково-технічних текстах слова зазвичай є багатозначними, тобто можуть передавати цілий ряд різних значень. Наприклад, термін *bug* може перекладатися як «помилка», «дефект», «збій» і навіть «проблема». Проте однією з головних вимог науково-технічної термінології є однозначність [2, с. 135]. Джерелом поповнення термінів є запозичення з інших мов [4, с. 41]. У якості прикладів можна навести такі терміни сфери інформаційних технологій: *computer* — комп'ютер, *booster* — бустер, *feeder* — фідер, *compound* — компаунд. Термінологія постійно поповнюється новими одиницями. Багато з них стали інтернаціоналізмами внаслідок тенденції до інтернаціоналізації термінів [1, с. 28].

Можна зробити висновок, що переклад науково-технічних текстів повинен вірно передавати зміст оригіналу у формі, по можливості близькій до форми оригіналу. Нехтування повинні бути виправдані особливостями української мови, вимогами стилю. Переклад в цілому не повинен бути ані буквальним, ані вільним переказом оригіналу, хоча елементи того й іншого обов'язково присутні. Важливо не допускати втрати суттєвої інформації оригіналу.

- Література:** 1. Авербух К. Я. Общая теория термина. Иваново : Ивановск. гос. ун-т, 2004. 252 с. 2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : уч. пособие. 2-е изд., перераб. Москва: ФЛИНТА: Наука, 2012. 376 с. 3. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке. *Вестник ОГУ*. 2002. №6. С. 129–136. 4. Елисеева В. В. лексикология английского языка : учебник. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2003. 44 с. 5. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English <=> Russian. Санкт-Петербург : Союз, 2001. 320 с.

КОМПЛЕКСНІ ЕМОЦІЇ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Мізін К. І., д-р філол. наук (*Переяслав*)

Коли мова йде про внутрішній світ людини — психічний і духовний (моральний), то тут «перекладацькі муки» може провокувати той факт, що у вихідній мові навіть її носії часто не можуть провести чітку межу між подібними поняттями, тобто синонімічними позначеннями (термінами), які за ними криються. Особливою мірою це стосується надзвичайно складного й дифузного емоційного світу людини, у якому остання не завжди може зорієнтуватися та точно назвати ту емоцію або той емоційний стан, які вона переживає [2, с. 235]. І якщо відтворення базових емоцій не створює особливих перешкод, оскільки такі емоції є чітко визначеними (до того ж, чи не в кожній мові, принаймні європейській, існують слова (терміни) на позначення цих емоцій), то з передачею комплексних емоцій виникають справжні «перекладацькі муки». Наприклад, протягом сорока років так і не з'явилося точного перекладу українською мовою тих емоцій, які входять до відомої адаптаційної моделі емоцій Р. Плутчика [3] “Wheel of emotions (коло емоцій)”. Проблема виникла через численні терміни-синоніми комплексних емоцій, а її розв'язання вимагає залучення не лише психологів, але й фахових перекладачів. Ще краще — і психолога, і фахового перекладача в одній особі, бо «наївні» перекладачі — психологи, психотерапевти, соціологи та ін. — вибирають, як правило, перше значення багатозначного слова.

«Наївний» підхід простежується і до перекладу самого поняття “wheel of emotions”, де «коло» майже в усіх українських перекладах стало «колесом», бо у двомовних словниках першим значенням іменника *wheel* фіксується саме «колесо». Однак поза увагою «наївних» перекладачів залишилися такі значення цього слова, як «коло» та «рух колом». Так, правильними перекладами назви збірника “Circumplex Models of Personality and Emotions” можуть бути, на мою думку, два варіанти: «Циркумплексні моделі особистості та емоцій» або «Колові моделі особистості та емоцій». Але жодним чином не якісь там «колісні моделі».

У випадку, коли самі носії мови не можуть розібратися з емоціями та їхніми назвами, потрібно зробити верифікацію «наївних» даних науковими. Наприклад, Г. Доррен [1], який не є носієм німецької мови, до того ж, він не є і психологом, зробив висновок, що протилежною до німецької емоції *Neid* (заздрість) є специфічна емоція *Gönnen* («незаздрість»), лексичного відповідника якій не існує в англійській мові. Утім, якщо ознайомимось з думкою носіїв німецької мови на спеціальних форумах, де вже маємо справу з не зовсім «наївним» уявленням про аналізовані емоції, але ще й не повністю фаховим, то вони визначають антонімом до *Neid* лексему *Gunst* (доброзичливість), яка є етимологічно спорідненою з іменником *Gönnen*. Причина тут криється в тому, що, на відміну від дієслова *gönnen*, представники німецькомовних лінгвокультур рідко вживають цей іменник. При цьому деякі учасники цих форумів антонімом до *Gunst* називають уже не *Neid*, а *Missgunst* (недоброзичливість), що є абсолютно логічно з точки зору форми й змісту. Вони також указують на той факт, що не лише лексема *Missgunst* є близь-

ким синонімом *Neid*, але і *Schadenfreude* (зловтіха). Очевидно, ті емоції, що називають ці синоніми, є дуже близькими, однак, усе ж таки, вони відрізняються певними характеристиками. Прикметно, що протилежними до *Schadenfreude* є, на їхню думку, аж три емоції *Mitgeföhl* (співчуття), *Mitleid* (жалість) та *Mitfreude* («співрадість»). Як бачимо, без залучення надійних словників і довідників, а також наукових джерел із різних галузей знань у таких випадках не обійтися.

Література: 1. Dorren, G. *Lingo: Around Europe in Sixty Languages*. New York: Atlantic Monthly Press, 2015. 2. Mizin, K., Letiucha, L. The Linguo-cultural Concept TORSCHLUSSPANIK as the Representative of Ethno-specific Psycho-emotional State of Germans. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*, 25(2), 2019, 234–249. 3. Plutchik, R. A General Psychoevolutionary Theory of Emotion. [In:] R. Plutchik & H. Kellerman (Eds.) *Emotion: Theory, Research and Experience, Theories of Emotion*. New York: Academic Press, 1980, Vol. 1, 3–33.

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ В ПЕРЕКЛАДІ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ФОРМАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ (на матеріалі роману Дж. Вінтерсон «Пристрасть»)

Некряч Т. Є., канд. філол. наук (Київ)

Фабула одного з найвідоміших романів сучасної британської письменниці Джанет Вінтерсон «Пристрасть» фантазмагорична і сюрреалістична: реальні факти химерно переплітаються з казкою, відомі історичні фігури діють поряд із вигаданими, живописні місця подій змінюються з калейдоскопічною швидкістю, психологічне нюансування характерів вражає.

Зрозуміло, що всі найменші деталі на рівні змісту мають знайти відтворення в перекладі. Але зміст і форма неподільні: кожен зміст прагне вилитися у форму, яка ідеально втілює всі його відтінки. Порушення в перекладі на рівні змісту неодмінно позначається на формі, відхилення від формальних параметрів викривляє зміст. Перекладач, найуважніший, найсумлінніший і найретельніший з читачів, мусить докладати всіх зусиль, щоб зміст і форма органічно злилися і в перекладі. Добре відомо, що художній переклад, а надто коли йдеться про літературні шедеври, не буває без втрат, але надзавдання перекладача — ці втрати мінімізувати. Справа ця виснажлива, тяжка, непроста, а водночас — захоплива й натхненна.

Щоб якомога точніше передати **зміст**, треба постійно збагачувати свою ерудицію, перевіряти факти, події, імена, назви, враховувати їх культурний вимір. Недарма говориться, що переклад — це не стільки перехід від мови до мови, скільки від культури до культури. Не можна покладатися на пам'ять чи на інтуїцію: кожен крок перекладача має бути усвідомленим.

Щоб якомога точніше передати **форму**, треба мати особливий внутрішній слух, не допустити жодної фальшивої ноти. Стосовно роману «Пристрасть» це має ще більшу вагу, оскільки проза Вінтерсон тут не стільки проза, скільки поезія, до того ж, поезія, злита з музикою.

Найулюбленіший прийом Вінтерсон у «Пристрасті» — стилістичний повтор у всьому його розмаїтті: алітерації, асонанси, анафори, епіфори, внутрішня рима.

Ключову роль відіграють і повтори образів, які ніби прокладають місток між духовним світом головних героїв. Всі деталі виписані ретельно і сприймаються як рефрени, тому й відтворюються саме так.

Утім, в одному випадку довелося цілком свідомо відмовитися від збереження повтору і вдатися до конкретизації: йдеться про багаторазове вживання слова *boat* на позначення будь-якого судна. Але в різних ситуаціях у перекладі виникають і *човни*, і *баркаси*, і *кораблі*, і *гондоли*. Словесним повтором довелося пожертвувати задля точнішої візуалізації авторської картини світу.

Не вийшло зберегти повтор слова *queen*, але вже з іншої причини — через наявність сталих, закріплених відповідників. Якщо це *the Queen of Heaven*, то тут може бути лише Цариця Небесна. Якщо це гральна карта *the Queen of Spades*, то це винова краля (у гіршому разі — пікова дама чи дама пік). Якщо йдеться про Марію-Антуанетту, то вона — королева. В таких випадках перекладач просто не має іншого вибору.

Заслужують на увагу засоби відтворення каламбурів, які потребували компенсаційних тактик, інтертекстуальних вкраплень, які мали зберегти прагматичну мету і літературну прецедентність, заголовків чотирьох розділів роману як сильних позицій тексту. Викликом для перекладача стала і неповторність інтонації обох оповідачів роману, які відрізняються за темпом, ритмом, словесною тканиною.

Ключове слово в романі — *PASSION*. Власне, не тільки ключове слово, а й ключове почуття, лейтмотив, провідна тема. Воно виникає в різних ситуаціях. Зрозуміло, що в усіх випадках це слово має перекладатися тільки в один спосіб — *ПРИСТРАСТЬ*, і жодні синоніми в “партитурі” роману тут були б недоречні.

Ці й інші засоби відтворення форми роману Дж. Вінтерсон “Пристрасть” розглядаються на матеріалі українського перекладу, виконаного на замовлення видавництва “Вавилонська бібліотека” Тетяною Некряч.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

Ноговська С. Г. (Київ)

Глобалізація економіки та активізація торгівлі спрямовують компанії спілкуватися зі споживачами, а за допомогою реклами — дозволяють охоплювати ринки в різних країнах та культурах.

Дослідження розкриває деякі проблеми, пов’язані з адаптивним перекладом міжнародних рекламних кампаній. Матеріалом дослідження слугував паралельний корпус із 500 рекламних роликів та оголошень англійською та українською мовою. Вибірка формувалась впродовж 2018 — 2021 років.

Необхідно зазначити, що переклад реклами — не просто перенесення еквівалента повідомлення з мови оригіналу на мову перекладу, це досить складний процес «перепису» оригінального тексту з урахуванням як мовних, так і соціокультурних властивостей. Саме тому стає актуальною локалізація міжнародних

рекламних кампаній, яка полягає в адаптації цих повідомлень відповідно до особливостей місцевого середовища цільових країн [1, с. 5]. Зрозуміло, що адаптація відбувається з урахуванням соціокультурної складової, яка вміщає локальні особливості, що впливають з релігії, звичаїв, соціальних та комерційних звичок, правил поведінки та етичних норм.

Адаптації за змістом та формою є типовими прикладами відображення характеру культури в галузі реклами. Розглянемо перший приклад адаптації міжнародної реклами — *графічна адаптація*. У рекламі чаю Dilmah відбулась трансформація рекламного обрамлення. Фон зображення був адаптований до соціально-культурного середовища країни-походження — Шрі-Ланки: *This gentle, uplifting cuppa combines green tea with Peppermint leaves to produce a delicious and all-natural tea experience to soothe one's mind, refresh one's thinking and brew in inspiration! Restart with Moroccan Mint Green Tea*. В період передноворічних святкувань адаптували цю рекламу на український ринок, але з відтворенням новорічним фоном та життєвими сценами, які частіше зустрічаються в нашій країні: *У цей передсвятковий період спробуйте поєднати м'ятний чай та традиційні різдвяні пряники. Адже велика кількість спецій та цитрусових у імбирному печиві та пряниках в парі з марокканським м'ятним зеленим чаєм Dilmah створює справді незабутнє поєднання. Зелений чай з Марокканською м'ятою — це фантастична пара до імбирних пряників*.

Тобто, графічну адаптацію рекламного зображення можна поділити на два типи: 1. адаптація значення, що пов'язана з фоном у різних версіях реклами, 2. адаптація співвідношення між обраним фоном та рекламованим продуктом.

Проаналізуємо інший приклад адаптації, що ілюструє ідеологічний аспект рекламного повідомлення — *текстова адаптація*. У рекламі чаю Lipton фразу *authentic Darjeeling tea* описово переклали на українську мову *високоякісний індійський чорний чай*. Наступне рекламне повідомлення від українського рекламодавця *Спробуй смак холодного чаю Lipton по-українськи. Зі смаком лохини* відображає адаптацію з використанням місцевих реалій тексту *Taste NEW Lipton Black Ice Tea blueberry taste*.

Розглянемо ще один приклад адаптації, який відображає водночас адаптацію тексту та зображення, а також дозволяє спостерігати взаємодію між лінгвістичними та графічними одиницями. У 2020 році Jameson запустила рекламну кампанію *Always in to Mix In*, де люди з різних країн зустрічаються в одному закладі та проводять час разом. Ідея відеороликів полягає в тому, що незалежно від територіальної чи соціальної приналежності, за келихом віскі Jameson людина почувається комфортно і спокійно так само як і в компанії своїх друзів. В Україні презентували новий смак віскі та відповідно адаптували рекламу *Імбир та лайм — найкращі друзі Jameson. Це як друзі Оушена, тільки без Бреда Пітта та Джорджа Клуні. Але, коли Jameson, лайм та імбир збираються разом, так само починаються круті пригоди*.

Запропоновані приклади адаптації показують, як відбувається взаємодія між перекладом та культурними чинниками цільового ринку в межах комерційного

спілкування. А перекладач, який добре володіє лінгвістичними та соціальними навичками, не лише перекладає рекламу, а й адаптує та пропонує більш прийнятні варіанти в певному регіоні [3, с. 121–122].

Література: 1. Діброва Т. Г., Дударева Ю. О. Стратегія адаптації міжнародної реклами: вітчизняний досвід. 2015. URL: <https://economy.kpi.ua/uk/node/551>. 2. Жарлінська Р. Г., Морозова Ю. О. Реклама в міжнародному маркетингу: стратегії стандартизації та адаптації. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Economics/76396.doc.htm. 3. Woodward-Smith E., Eynullaeva E. A cross-cultural study of the translation and adaptation of advertisements for beauty products. *Perspectives*. 2009. № 17:2. P. 121–136. DOI: 10.1080/0907760902999225.

ВИГУКИ ТВАРИН ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Панченко О. І., д-р філол. наук (Дніпро)

Велике значення для мови художньої літератури мають експресивні мовні форми, що передають емоційний стан персонажа або оповідача за допомогою сприйняття інтонаційних обертів, властивих живій індивідуальній мові, найчастіше закріплених за їх конкретним носієм — оповідачем. Суттєве значення (особливо у віршованій промові) набуває і звукова організація мови, яка отримує іноді безпосередню значимість, але в основному сприяє інтонаційної виразності. Специфічною формою звукової організації тексту є передавання вигуків, зокрема вигуків тварин.

Ця проблема є актуальною під час перекладу багатьох класичних англійських творів, в тому числі Е. Сетон-Томпсона, Р. Кіплінга та ін.

Скажімо, у книзі Е. Сетон-Томпсона «Розповіді про тварин» читаємо: *All of which, being interpreted, said: “Grrrh! woof! there’s that dirty cur of McCarthy’s. Woof! I’ll ‘tend to him tonight. «Woof! woof!”* (Е. Сетон-Томпсон «Бинго»). Цей уривок у перекладі має такий вигляд: «В переводе на человеческий язык это означало следующее: «Гррр! Ввууф! Опять эта грязная дворняга, пес Мак-Карти! Ввууф! Я ему задам сегодня ночью. Ввууф! Ввууф!» (переклад Миколи Чуковського). Тобто перекладач обрав найприродніший спосіб перекладу — транскрипцію, передаючи саме англійське сприйняття звуків собаки і не беручи до уваги відповідності у мові перекладу.

Утім, в теорії перекладу виділяють такі різноманітні способи перекладу звуконаслідувальної лексики, як запозичення, різноманітні трансформації (заміна, опис, додавання тощо), компенсації, вилучення. У попередньому прикладі звуконаслідування “Grrrh! woof! ... «Woof! woof!” було перекладено фонетично так, як воно звучить у мові оригіналу.

Насичені вигуками тварин твори Джозефа Редьярда Кіплінга. Так, наприклад, у казці Р. Кіплінга “How The Camel got his Humph” ледачий верблюд говорить тільки *Humph!* — вигук, що виражає зневагу і глузування. Цей вигук далі вживається як іменник *humph* — «горб»; *humph* = *humr* — спостерігаємо гру слів, засновану на схожості звучання вигуки *humph* і іменника *humr*:

... and when anybody spoke to him, he said ‘Humph!’ Just «and no more; ‘Humph!’ said the Camel. — Гррб! — ответил Верблюд (Переклад Корнія Чуковського,

Самуїла Маршака). В оригіналі спостерігаємо логічний розвиток «еволюції» верблюда від презирства до появи горба. Цей взаємозв'язок вигука (звука верблюда) «Гррб» і подальшого слова «Горб» став доволі успішним варіантом перекладу.

У казках Р. Кіплінга вигуки тварин зустрічаються дуже часто, багатство і різноманітність останніх найбільш яскраво представлено в таких казках, як “*How the Alphabet was Made*”, “*How the Leopard got his Spots*”, “*The Elephant’s Child*” та ін. Ці вигуки представляють собою своєрідні сполучення звуків — *ooo-oo-oo, shi, shi-las, shi’s, sho, shu-shu-shu, shu-shu-uuu, shu’s, shy-ya, shy-ya-las ya maru, ya, yah, ya-las, ya’s, yer-yer-yer, yo, yo’s*.

Підсумовуємо, що така незначна, на перший погляд, лінгвальна одиниця, як вигук тварини, звуконаслідування, створює низку проблем для перекладача художнього тексту.

Література: 1. Квеселевич Д. И., Сасин В. П. Русско-английский словарь междометий. Москва : Астрель, 2001. 417 с. 2. Гаценко І. О. Типологічні особливості звуконаслідувальних слів (на матеріалі української, російської та англійської мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2003. 19 с. 3. Мамушкина С. Ю. Семантика и прагматика междометий в современном английском языке. Тольятти : Волж. ун-т, 2006. 129 с. 4. Сетон-Томпсон Э. Бинго: Перевод Н. Чуковский. URL: <http://animalbook.narod.ru/bingo.html>.

ПЕРЕКЛАД ЗАКОДОВАНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У СКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ: СТРАТЕГІЇ ТА ПРИЙОМИ

Панькова А. В. (Харків)

Поняття коду увійшло до філологічної парадигми ще на початку ХХ сторіччя, коли Фердинанд де Соссюр протиставив мову як код (*code*) і мовлення як «комбінації, в яких мовець застосовує мовний код, аби висловити власну думку» [1, с. 26]. З тих часів поняття мовного коду міцно вкоренилося у мовознавстві завдяки семіотиці, яка потрактовує мову як систему асиметричних за своєю структурою мовних знаків, що характеризуються довільністю між позначувальним і позначуваним, та завдяки теорії комунікації, яка описує спілкування в термінах кодування (*encoding*) та розкодування (*decoding*) інформації. Такий погляд на мову і комунікацію давно й успішно асимільований перекладознавством, яке не тільки виводить із нього свою концепцію принципової перекладності, а й пояснює сам механізм перекладу як міжмовного перекодування (*recoding*). Із розвитком філософії постмодернізму набуває поширення загальнофілологічне тлумачення коду, запропоноване Умберто Еко: «Код — це модель, яка є результатом низки умовних спрощень, здійснених заради того, аби забезпечити можливість передачі тих чи інших повідомлень» [2, с. 83].

Нашу увагу привертає використання коду як художнього прийому в межах літературного твору, коли він виступає в ролі сюжетнотвірного елемента, а іноді взагалі грає роль основи, на якій цей сюжет вибудовується. В цій якості споріднені

поняття коду і шифру (які насправді мають певні технічні відмінності створення) можуть розглядатися як синонімічні. Прикладом виступає оповідання Едгара По “The Gold-Bug”, зашифроване/закодоване повідомлення в якому дослідники називають такими англійськими термінами, як ‘*coded message*’, ‘*riddle*’, ‘*cipher*’ та ‘*cryptogram*’ [3, с. 83].

Зважаючи на кодову природу мови, використання кодів/шифрів у художньому дискурсі можна вважати подвійним кодуванням. В нашому випадку ситуація ускладнюється за рахунок того, що кодування повідомлення в оповіданні здійснюється шляхом переведення літер у цифри, тобто шляхом заміни знаків однієї семіотичної системи знаками іншої. У випадку перекладу ситуація ще більше ускладнюється. По-перше, в більшості випадків код/шифр в художньому творі має значний вплив на сюжет, а отже має статус текстової, а потім і перекладацької домінанти, яка обов’язково має бути відтворена в іншомовному варіанті твору. По-друге, велику роль має те, яку абетку було використано для створення закодованого повідомлення і наскільки вона збігається з абеткою цільової мови. Якщо, наприклад, в оповіданні По код ґрунтується на англійському варіанті латиниці, при перекладі твору українською мовою перекладач може обирати принаймні з-поміж двох протилежних стратегій: або залишити вихідний код незмінним, вказавши (в коментарі або безпосередньо в тексті) на те, що автор зашифрував саме латинські літери; або переробити оригінальний код з опорою на український варіант кирилиці і перекодувати все повідомлення наново. Застосування другої стратегії може вимагати внесення певних змін у весь перекладений текст.

У дослідженні здійснено порівняльний аналіз стратегій та прийомів їхньої реалізації при перекладі коду/шифру з оповідання Едгара По “The Gold-Bug” українською, російською та німецькою мовами.

Література: 1. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 324 с. 2. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиотику. Санкт-Петербург : Симпозиум. 2006. 544 с. 3. Brigham C. S. Edgar Allan Poe’s Contributions to Alexander’s Weekly Messenger. R. West, 1977. 125 p.

ПРЕЦЕДЕНТНІ ІМЕНА ЯК ЗАСІБ МОВНОЇ ГРИ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Пешкова О. Г. (Харків)

Зростання інтересу дослідників до діяльнісного аспекту міжкультурної та міжмовної комунікації пояснює в тому числі і особливу увагу, що приділяється прецедентним феноменам в мові.

Ми розглядаємо прецедентні феномени як “фрагменти знань, зміст та сутність яких є відомими для представників певної етнокультурної спільноти (спільнот), залишаються актуальними протягом певного періоду часу та широко використовуються в комунікативному та когнітивному аспектах” [2, с. 492–493]. Прецедентний феномен повинен бути відомим переважній більшості представників певної лінгвокультурної спільноти та повинен актуалізувати в них певні уявлення, що

є загальними та обов'язковими для більшості носіїв певного менталітету. Прецедентні феномени можуть бути як вербальними, так і невербальними (твори живопису, музичні твори). До вербальних відносяться прецедентне ім'я, прецедентний текст, прецедентне висловлення, прецедентна ситуація.

Під прецедентними іменами розуміються власні імена, що є пов'язаними або із загально відомим текстом (зазвичай, таким, що відноситься до прецедентних), або із ситуацією, що відома більшості носіїв мови та виступає як прецедентна. Прецедентними іменами можуть бути імена відомих людей, імена персонажів художніх творів, назви артефактів.

В той же час, ми розглядаємо використання прецедентних феноменів в мовленні як приклад застосування прийомів мовної гри. Мовна гра передбачає використання мови в особливих цілях та за особливих умов, в яких вона «має змогу» продемонструвати свою гнучкість: мовні одиниці та правила їхнього функціонування отримують більший ступінь свободи [1].

Мовна гра на основі прецедентних феноменів базується на структурному та семантичному переосмисленні вихідного прецедентного феномену. Саме при «нашаруванні» змістів прецедентних феноменів за версіями адресата та адресанта і виникає ефект мовної гри. Таким чином, мовна гра на основі прецедентних феноменів стає спільною творчістю комунікантів, оскільки важливу роль відіграє не тільки креативність автора, а й активність адресата для розшифрування авторських ідей.

При перекладі цей процес може бути ускладненим через можливу відсутність відповідного феномену у культурі мови перекладу.

Звернемося до прикладу. Річард Флоріда у своїй книзі “The Rise of the Creative Class” (в перекладі Максима Яковлєва — “Homo Creativus. Як новий клас завойовує світ”) пише: “*Here’s a thought experiment. Take a typical man on the street from the year 1900 and drop him into the 1950s. Then take someone from the 1950s and move him Austin Powers-style into the present day. Who would experience the greater change?*” Українська версія цього фрагменту виглядає наступним чином: “*Проведемо уявний експеримент. Візьмемо пересічні людину з вулиці в році 1900-му та перемістимо її десь у 1950-ті. Потім візьмемо когось із тих п'ятдесятих років і закинємо його в стилі Остіна Паверса в наші дні. Хто відчує більші зміни?*”. Прецедентне ім'я Остіна Паверса, головного героя американських шпійонських фільмів, використовується як автором, так і перекладачем без будь-яких додаткових коментарів. В цілому, коментарі тут і видаються зайвими, оскільки фільми про Остіна Паверса належать до популярної американської культури, широко відомої за межами США, тим більше, що всі фільми серії були перекладені українською мовою.

У свою чергу, один із наступних розділів цієї самої книги називається “*Brave New Workplace*”, що в перекладі виглядає як “Прекрасне нове робоче місце”, що без коментаря перекладача може видатися доволі незвичним заголовком. Назва побудована за аналогією з відомим романом-антиутопією Олдоса Гакслі “*Brave New World*”, який в українському перекладі Сергія Маренка 1994 року отримав назву “Прекрасний новий світ”, що, вочевидь, врахував перекладач у запропонованому

варіанті. Завдання україномовного читача значно спрощується тим фактом, що саме цю інформацію він/вона може отримати із виноски із коментарем перекладача на цій самій сторінці книги. Цікаво, що коментарі щодо назви відсутні в тексті оригіналу, що певним чином ускладнює процес мовної гри із розшифрування цього прецедентного імені для англomовних читачів і ще більше ускладнює цей процес для перекладача, оскільки саме його завданням виявилось зреагувати на назву розділу як на «щось знайоме», побудувати український переклад за аналогією з англійським прецедентним ім'ям та надати додаткову інструкцію для такого розшифрування україномовним читачам.

Література: 1. Бальшева К. А. Языковая игра на основе прецедентных феноменов в англоязычном художественном и медиатексте. *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия «Гуманитарные науки». Филология.* Москва, 2019. №2. С. 115–119. 2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

ІНТЕРСЕМІОТИКА ПЕРЕКЛАДУ: «КАТЕРИНА» Т. ШЕВЧЕНКА — КАРТИНА В ПОЕМІ І ПОЕМА В КАРТИНІ

Радчук В. Д., канд. філол. наук (*Київ*)

Семіозис — всеохопна властивість людської свідомості, а переклад — інтерпретанта художнього твору як знака, хоч би якими були вихідна та кінцева мови і вектор тлумачення. Тому інтерсеміотичним слід вважати будь-який різновид перекладу, а не лише той, що його Р. Якобсон називає ще й трансмутацією. Переклад утверджує самотність мов, і то в поняттях не лише В. фон Гумбольдта та О. Потебні, але й Г. Е. Лессінга, який у трактаті «Лаокоон» про межі живопису та поезії виразно окреслив проблему їхньої взаємної перекладності — гостро як скептик. Невіру в переклад приписують і Гумбольдту та Потебні, а вони ж ще й як перекладали! Міжмистецьким метаморфозам — за участі митців слова — завдячує поступ усієї світової культури. Та й саме розмаїття мов, словесних і несловесних.

Чи була би Шевченкова Катерина прийнятним для нас символом України, чи була би драма України у творі такою виразною і глибокою, чи було би авторське і наше співчуття до героїні-покритки таким світлим і щемним, а її образ таким романтичним, прекрасним і божественним, якби на полотні художник зобразив її босою на засніженій дорозі в ту мить сподіваної зустрічі, коли від неї відцурався і втік її коханий москалик — батько її сина, навіть не глянувши на немовля? Це ж який матеріал і привід, щоб зримо передати душевний стан і вдачу антиподів, конфлікт морально-етичних переконань, зіткнення світів — соціокультурних, станових, етнічних, мовних!

Вона до милого ніжно: *любий, серце моє коханєє, мій голубе, мій батечку, мій братику.* А той, поганяючи коня: *«Дура, отвязися! / Возьмите прочь безумную! /... / Возьмите прочь! Что ж вы стали?»* У цих грубощах, у цій мовній картині світу нікчеми відлунує «жарт» ватаги москалів з попереднього епізоду: *«Ай да баба! Ай да наши! / Кого не надуют!»* І весь дух та історія тієї держави, яка ті орди ватаги для своєї політики і завела собі.

А з тим у поемі є все, щоб на полотні композиційно віддзеркалити діалог у множині ракурсів, у протесті «німого» зимового лісу, в чутному свисті завірюхи, в реакції живих свідків — солдатів, знедолених рабів імперії з оскопленими муштрою душами і погаслими, але видючими очима, чиїхось відірваних від домівок синів, лебедиків, голубчиків, яких Катерина у відчай просить взяти з собою невинну сиротину, перш ніж покласти *несповите, сердешне, заплакане* невиннятко на сніг і кинутися, *як навісна*, зі шляху в ліс, а потім на став та в ополонку з вигуком: «*Прийми, Боже, мою душу, / А ти — моє тіло*»? Ці слова босої Катрі, як і її палка розмова з офіцером, стиль обох мовних партій, цілком перекладні зоровою уявою, отожд і палітрою, пензлем, олівцем, різцем офортиста. Пейзаж міг би виразно відтінювати олією, аквареллю чи графікою обидві сцени кульмінації твору — зустріч і самогубство. Чи й три, бо найтрагічнішою в поемі є мить, коли мати зрікається свого сина і полишає несповитим на засніженому шляху. Тут сходяться відчай нещасної матері у «Гитарівні», яка кладе своє немовля на цямрину колодязя, божевілля закоханої шекспірівської Офелії і горе Мазепиних чайки-небоги та її чаєнят, що їх чайка-Україна вивела *при битій дорозі*. Шевченкова поема, що її міг написати тільки талановитий маляр, у цьому місці надає всі необхідні відтінки барв та контури. І для перекладу мовою пластики аж проситься: «*Попід горою, яром, долом, / Мов ті діди високочолі, / Дуби з гетьманщини стоять, / У яру гребля, верби в ряд, / Ставок під кригою в неволі / І ополонка — воду брать... / Мов покотьоло червоніє, / Крізь хмару — сонце зайнялось*».

Чом же Шевченко відмовився зображувати пластично яскраві живописні сцени своєї поеми, на диво кінематографічної, натомість передав на полотні ось цю свою співчутливу і безмежну любов до героїні: «*Катерино, серце моя! / Лишенько з тобою! / Де ж ти в світі подінешся / З малим сиротою?*»?

Слід гадати, причиною такої розбірливості є якраз специфіка мистецтв, але не так межі, встановлювані Лессінгом, що їх митець при бажанні міг би й розширити, як тяжіння мистецтв одне до одного завдяки означеній специфіці.

ПЕРЕКЛАД ІЛЮСТРОВАНИХ КНИЖОК ДЛЯ ДІТЕЙ: ІНТЕРЛІНГВІСТИЧНИЙ ЧИ ІНТЕРСЕМІОТИЧНИЙ?

Ребрій О. В., д-р філол. наук (Харків)

Переклад дитячої літератури не є простим завданням. Коментуючи переклади своїх віршів, Корній Чуковський колись поскаржився на те, що, хоча «англійська мова чудово прилаштована для перекладу нашої [російської — О.Р.] поезії та прози», ледь «справа доходить до дитячої поезії, тут під пером невмілих дилетантів вона одразу стає слабкою та вбогою» [1, с. 268]. Сам поет пояснює такий парадокс тим, що «вірші для дітей значно складніше перекладати, ніж вірші для дорослих» [там само, с. 269]. Варто зазначити, що на додачу до власне мовних труднощів, часто схованих від очей пересічного читача за нібито «простою» формою і «простим» змістом, переклад дитячих творів неминуче ускладнюється численними

соціокультурними відмінностями між вихідною та цільовою аудиторіями, які можуть стати непереборними на шляху до успішної міжмовної комунікації.

Втім, моє інтерес зосереджено на іншому питанні, яке тільки нещодавно почало привертати увагу перекладознавців у зв'язку з розвитком інтерсеміотичних студій, а саме, з питанням відтворення ілюстрацій у перекладеному творі. Актуальність цього питання не можна переоцінити, адже більшість дитячих книжок є ілюстрованими, а отже «їхній переклад є перестворенням як вербального, так і візуального» [4, с. 100]. Метою дослідження є визначення кола можливих стратегій перекладацького відтворення ілюстрацій та проблем, спричинених інтерсеміотичним статусом такого перекладу.

Свого часу Роман Якобсон проголосив, що «при вивченні комунікації варто розрізняти між гомогенними повідомленнями, в яких використовуються знаки однієї семіотичної системи, і синкретичними повідомленнями, які ґрунтуються на поєднанні або ж злитті знаків з різних систем» [3, с. 705]. Таким чином, переносячи синкретичні повідомлення (на кшталт ілюстрованих текстів) в іншу культуру, ми неминуче поєднуємо те, що той самий Якобсон охрестив «інтерлінгвістичним» та «інтерсеміотичним» різновидами перекладу [2, с. 233]. Водночас, ілюстрації вже можна вважати інтерсеміотичними перекладами певних елементів (частин) тексту через те, що «перекладачі та ілюстратори вдаються до однакових процедур у своїй діяльності», таких як «трансформації додавання, вилучення, пояснення, ущільнення та інші, що характеризують вербальний переклад» [5, с. 107].

Виходячи з наведених міркувань і на основі власних дослідницьких спостережень, я можу окреслити чотири різні стратегії опрацювання ілюстрацій в перебігу міжмовної та міжкультурної комунікації: (1) вони можуть бути перенесені до цільової версії книги без змін; (2) вони можуть бути замінені на ілюстрації, намальовані іншим — цільовим — художником (ілюстратор як перекладач); (3) вони можуть бути перенесені до цільової версії книги з певними трансформаціями; (4) вони можуть бути вилучені із цільової версії книги. У доповіді проаналізовані всі окреслені стратегії на матеріалі англо-українських перекладів.

Література: 1. Чуковский К. И. Высокое искусство. Москва : Советский писатель, 1968. 384 с. 2. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1959. P. 232–239. 3. Jakobson R. Language in Relation to Other Communication Systems. *Selected Writings II. Word and Language*. The Hague, Paris : Mouton, 1971. P. 697–708. 4. Oittinen R. Translating for Children. New York, London : Garland Publishing, Inc., 2000. 205 p. 5. Pereira N. M. Book Illustration as (Intersemiotic) Translation: Pictures Translating Words. *Meta*. 2019. № 53(1). P. 104–119.

ІДЕОЛОГІЧНО ВМОТИВОВАНА АСИМЕТРІЯ У ПЕРЕКЛАДІ

Рудницька Н. М., канд. філол. наук (*Сєвєродонецьк*)

Під впливом мовознавчих та міждисциплінарних досліджень 1960–1980-х рр. М. Галідея, Т. ван Дейка, Дж. Креса, П. Сімсона, Р. Фаулера, Н. Фейрклафа та інш., які висвітлили роль мовних засобів у формулюванні, вкоріненні та нав'я-

зуванні ідеологій, ідеологічний аспект перекладу привернув значну увагу перекладознавців, зокрема Л. Венуті, С. Віт, Е. Гібельс, О. Земскової, О. Кальниченка, Л. Коломієць, А. Лефевра, Дж. Мандея, Д. Монтічелі, М. Москаленка, Н. Покорна, К. Рандла, В. Савчин, М. Стріхи. Це свідчить про актуальність комплексного вивчення впливу ідеологічних чинників на процес перекладу та визначення і аналіз ідеологічно вмотивованої асиметрії в перекладі як основного параметру такого впливу, що може спричиняти асиметричне представлення іноземних літератур, спотворену інтерпретацію перекладених творів і функціонування останніх як засобу підсилення домінантної ідеології цільового суспільства або спротиву впливу останньої.

Ідеологія як система фундаментальних аксіоматичних переконань, що відбивають базові норми та цінності і складають основу для (інших) соціальних репрезентацій членами соціальної групи, є потенційним чинником впливу на всі етапи художнього перекладу — від вибору оригіналу до рецепції перекладеного тексту; вивчення ідеологічно вмотивованої асиметрії у перекладі важливе не тільки для осмислення ідеологічного аспекту останнього, але й для поглиблення розуміння його сутності.

Переклад являє собою вид опосередкованої міжкультурної та міжмовної комунікації, суб'єктом якої є перекладач з його системою ідеологічних переконань і цінностей, а об'єктом — текст, що (потенційно) відбиває ідеологію автора та/або домінантну ідеологію вихідного суспільства; переклад здійснюється або в умовах (прихованого) впливу домінантної ідеології цільового суспільства, що відбувається, перш за все, через дискурс незалежно від усвідомлення такого впливу перекладачем, або в умовах відкритого зовнішнього ідеологічного тиску з метою приведення тексту перекладу до норм домінантного в цільовому суспільстві дискурсу і використання його як засобу ідеологічного впливу.

Діяльність перекладача як індивідуума з його системою ідеологічних переконань і цінностей значною мірою залежить від його (не)усвідомлення власної ідеологічної ролі та наявності / відсутності конкретної ідеологічної мети, що впливає на всі етапи процесу перекладу.

Конфлікт домінантних ідеологій вихідного і цільового суспільств або ідеологій автора оригіналу і перекладача та/або наявність специфічної ідеологічної мети перекладу зазвичай спричинює невідповідність інформації, вираженої засобами вихідної мови і відтвореної засобами мови перекладу, яку можна визначити як ідеологічно вмотивовану асиметрію в перекладі.

Основними засобами приведення перекладеного тексту у відповідність до настанов певної ідеології слугують деструктивні перекладацькі трансформації, як-от маніпулювання ідеологемами, вилучення, додавання, маніпулятивна заміна і нейтралізація; ідеологічно коректній інтерпретації перекладеного художнього твору сприяє також використання паратекстових засобів відповідного характеру.

Ідеологічно сенситивні теми, відтворення яких у перекладі найчастіше містить ознаки ідеологічно вмотивованої асиметрії незалежно від політичної системи

і домінантної ідеології цільового суспільства, включають змалювання суспільства (власного та ідеологічного опонента), відображення владних, класових, міжетнічних відносин, релігійних настанов, гендерного аспекту і родинних стосунків.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

Синегуб С. В., канд. філол. наук (*Київ*)

Загальна спрямованість перекладознавства на функціональний аспект досліджень реалізується, перш за все, у функціонально-прагматичному підході до диференціації текстів, які обслуговують суспільство, і не можуть не впливати на вибір засобів їх відтворення в умовах міжкультурної комунікації. Такий підхід до проблем практичного перекладу характеризується важливим теоретичним та прикладним значенням [1]. З поміж існуючих в сучасній науковій літературі класифікацій текстів різних типів дискурсу, наприклад, за соціологічними, психолінгвістичними, комунікативними ознаками [2, с. 166], класифікація текстів за функціонально-прагматичними критеріями є найбільш актуальною.

Науковий потенціал такого напряму дослідження виявляється найбільш переконливим при аналізі засобів відтворення німецьких текстів офіційно-ділового дискурсу (ОДД) українською мовою. Функціонально-прагматичний напрям досліджень, релевантний для завдань перекладацької практики, надає можливість врахувати міжособистісну модальність конкретного тексту та специфіку дискурсивної реалізації так званих деонтичних текстів (нормативні/приписові тексти — договори, державні акти, постанови, інструкції, накази тощо), аксеологічних (оцінні) та епістемічних (дескриптивних, описових) текстів (ділові, наукові) [3, с. 167]. Виходячи з точки зору Т. Радзівської [2, с. 168] щодо розподілу текстів залежно від їхньої «поведінки» в рамках певної комунікативної ситуації, можна говорити про наявність кореляції між функціонально-прагматичними характеристиками текстів певного типу дискурсу та їхніми жанрово-стилістичними маркерами. Будь-який текст ОДД є комунікативно спрямованим, отже, інформація, яку отримує реципієнт, викликає певну емоційну реакцію, спонукає до дій. Здатність тексту забезпечувати подібний ефект формує його прагматичний потенціал [2, с. 122; 4, с. 186], який характеризує специфіку функціонування текстів ОДД і, відповідно, впливає на вибір мовних засобів їхнього відтворення.

Функціонально-прагматичні характеристики текстів ОДД, релевантні для процесу перекладу, це, в першу чергу, типи комунікативної поведінки адресанта, а саме: мовленнєва стратегія і тактика, правила підтримки діалогу, спрямовані на досягнення ефективності спілкування. Реалізуючи зазначені комунікативні завдання, тексти ОДД, з одного боку, фіксують узуальні типи комунікативної поведінки в сфері ділового мовлення, з іншого — визначають інструментарій (вербаль-

ні компоненти) та стратегії відтворення засобами цільової мови. На вибір такого інструментарію впливають, зокрема: форми використання текстів офіційно-ділового стилю (мовні характеристики усної та письмової форми текстів ОДС); специфіка комунікативної ситуації функціонування ОДС; засоби репрезентації когнітивно-дискурсивної домінанти ОДС (аргументація; пояснення; класифікація; ідентифікація).

Аналіз прагматичного потенціалу німецьких текстів ОДД показав, що їх функціонально-прагматичні характеристики визначають інструментарій та стратегії відтворення зазначеного корпусу текстів засобами цільової мови.

Література: 1. Провоторов В. И. Очерки по жанровой стилистике текста (на материале немецкого языка). Курск : РОСИ, 2001. 140 с. 2. Радзівєвська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту: Текст – соціум – культура – мовна особистість. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. 491 с. 3. Шаблій О. А. Німецько-український юридичний переклад: методологія, проблеми, перспективи : монографія. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 320 с. 4. Kautz U. Das Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens. München : Iudicium, 2002. 235 S.

НАЦІОНАЛЬНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Сиса Я. С. (Харків)

Імагологія — це відносно нова наукова галузь, об'єктом дослідження якої виступають національні стереотипи в художньому дискурсі. До недавнього часу імагологія розвивалася в межах компаративного літературознавства, але поступово починає привертати все більшу увагу фахівців з теорії перекладу. Відповідно, сам фокус дослідницької уваги зміщується з художніх особливостей малювання образу «Іншого» до вивчення засобів його мовної актуалізації у вихідній та цільовій мовах: «За останні десятиріччя перекладознавство демонструє зростаючий інтерес до питань культурної характеристики та стереотипізації, включаючи відбір та потенційну маніпуляцію способами їхнього відтворення» [2, р. 2].

Джоуп Леерссен рекомендує не плутати імагологію із соціологією, наголошуючи, що її «мета в тому, аби усвідомити дискурс репрезентації [національності], а не саме суспільство» і тому її «інформаційні джерела (літературні твори — Я.С.) є суб'єктивними» [1, р. 27]. На думку дослідника, «прогнозована» національність (*the spected*) вимальовується в перспективному контексті твору або дискурсу (*the spectant*). Через це імагологи особливо зацікавлені у вивченні динаміки відносин між тими образами, що характеризують «Іншого» (*hetero-images*), і тими, що характеризують власну — «домашню» — ідентичність (*self-images* або *auto-images*) [там само]. Таким чином, предметом дослідження імагології є «специфічний набір характеристик та властивостей, що перебувають за межами фактологічних або таких, що піддаються перевірці, тверджень. Вони називаються “уявленими”» (*imaginated*) [там само].

Імагологічна проблематика перекладознавства тісно пов'язана з ідеологією, особливо в тих випадках, коли «Інший» сприймається представниками цільової

спільноти як ворог або принаймні як ідеологічний чи культурний опонент. З позицій імагології переклад перетворюється на динамічну силу, яка спів-створює культурні відмінності, а не просто відтворює їх, тобто перекладач стає своєрідним співавтором, чиє уявлення про вихідний текст і національні образи в ньому починає проявлятися у цільовому творі. Візьмемо для прикладу роман “A short history of tractors in Ukrainian” британської письменниці Марини Левицької, який став показовим прикладом маніпулятивної репрезентації образу українця в сучасній британській літературі. Незважаючи на те, що роман було надруковано в розпал Помаранчевої революції, коли весь західний світ аплодував пробудженню національної свідомості українців, його центральним образом стала Валентина, яку видавництво Penguin описує у своєму каталозі як «хтиву золотошукачку з України, яка не зупиниться ні перед чим на своєму цілеспрямованому шляху до розкішного Західного образу життя, про який вона мріяла» [4, р. 437]. Втім, іронія, до якої щедро вдавалася авторка, малюючи портрети своїх земляків, видалася сумнівною багатьом критикам, на думку яких Левицька дещо переборщила із стереотипами. Зокрема, Доріс Лечнер, вивчаючи текст роману і його маркетингові стратегії, дійшла висновку про «зраду Левицькою свого походження та продажу його західним читачам, вже давно звиклим до такого стереотипізованого уявлення про мешканців Східної Європи» [3, р. 16].

Одним із потужних засобів створення образів українців в романі є їхнє мовлення, в якому письменниця акцентує порушення граматичних, лексичних та фонетичних норм англійської мови. Порівнюючи переклади роману українською та російською мовами, ми звернули увагу на застосування перекладачами протилежних стратегій. В той час як український перекладач намагався мінімізувати ці порушення, зменшуючи їхню кількість і надаючи їм певної вишуканості, російський перекладач, навпаки, значною мірою підвищив кількість ненормативних елементів, перетворивши мовлення всіх українців на потік суржику.

Література: 1. Beller M., Leerssen J. (eds.) *Imagology: The cultural construction and literary representation of national characters — a critical survey*. Amsterdam : Rodopi, 2007. 492 p. 2. Flynn P., et al. (eds.) *Interconnecting Translation Studies and Imagology*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2016. 340 p. 3. Korte B. Facing the East of Europe in Its Western Isles. Charting Backgrounds, Questions and Perspectives. *Facing the East in the West Images of Eastern Europe in British Literature, Film and Culture* / ed. Korte B. Amsterdam : Rodopi, 2010. P. 1–21. 4. Lechner D. Eastern European Memories? The Novels of Marina Lewycka. *Facing the East in the West Images of Eastern Europe in British Literature, Film and Culture* / ed. Korte B. Amsterdam : Rodopi, 2010. P. 437–450.

АВСТРАЛІЙСЬКІ ЕТНОНАРАТИВИ ДЛЯ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ставенко О. В. (Херсон)

Важливим складником досліджень у річищі міжкультурної комунікації є переклад художніх текстів, що забезпечує подолання культурної дистанції між автором і читачем. Окремим напрямом є переклад художніх текстів для дітей, що ставить перед перекладачем особливі завдання й вимагає творчого підходу [3; 4, с. 9–12].

Австралійські художні етнонаративи для дітей (далі — АХЕД), за А. Цапів [5, с. 350, 419], розуміємо як наративні тексти, що містять у собі сконструйовані певним способом вигадані історії про події з життя персонажів, домінантною ознакою яких є втілена в різноманітних наративних елементах міфопоетика австралійської автохтонної культури. Переклад таких наративів вимагає від перекладача особливої культурної, педагогічної, дидактичної, психологічної підготовки. На сьогодні українських перекладів АХЕД майже немає [3]. Подекуди трапляються австралійські фольклорні етнонаративи для дітей (адаптовані для дитячої читацької аудиторії народні казки, міфи та легенди), як-от австралійська народна казка «Чому кенгуру стрибає», перекладена О. Ткачовим [1], а також найбільш відомі австралійські твори для дітей, наприклад «Мері Поппінс. Мері Поппінс повертається» Памели Треверс (2018), «Крадійка книжок» Маркуса Зузака (2016), які проте не відносимо до етнонаративів, що характеризуються багатством етнокультурних смислів.

В основі розгортання сюжетів АХЕД лежить певний властивий австралійській лінгвокультурі *етноархетип* (слідом за Л. Белеховою [2, с. 14]), позасвідоме уявлення про основоположні властивості етносу як культурної цілості, словесно втілене в художніх текстах образно переосмисленими архетипними сюжетами, мотивами, образами, символами). Підґрунтям конструювання персонажів, а також хронотопу, етнонаративів є різноманітні австралійські етнореалії, культурами, міфологеми. Таких персонажів номінує *етноперсонажами* (етнокультурно маркованими персонажними образами, що не мають аналогів серед інших національних літератур, у словесній репрезентації яких увагу зацентровано на неповторних зовнішніх і внутрішніх ознаках), а специфічний хронотоп АХЕД, на тлі якого розгортаються події, — *етнохронотопом*. Під час перекладання АХЕД такі елементи потребують особливого підходу.

Розуміння імпліцитно маніфестованих у тексті етнокультурних смислів представниками іншої лінгвокультури, й особливо дітьми, повністю залежить від перекладу [4, с. 32–37]. Складність перекладу творів для дітей обумовлена психофізіологічними ознаками їх адресата, його обмеженими знаннями, досвідом і кругозором. Для подолання перекладацьких лексико-семантичних і жанрових труднощів й реалізації міжкультурної комунікації перекладачі художніх текстів для дітей творчо підходять до їх вирішення, застосовуючи низку прийомів. До таких належать: перекладацька транслітерація, транскрипція, калькування, описовий, наближений, або трансформаційний переклад [4, с. 140–146].

Наприклад, у перекладі українською австралійської казки «Чому кенгуру стрибає» етнореалію бушу перекладено описово у вставному реченні: «*Якось, коли він спав під деревом, сталася страшна пожежа — зайнявся буш (так називаються австралійські ліси з низькорослих дерев і чагарів упереміш з високою травою)*» [1]. Для роз'яснення етнореалії використано флористичні лексеми, що є знайомими українському читачеві-дитині: ліси, дерева, чагарі, трава. Натомість для передавання специфічних ознак етноперсонажа Кенгуру перекладач не про-

водить аналогій з українськими тваринами: «*Кенгуру був соромливий і жив сам собі. Удень він звичайно лежав у затінку дерев, а вночі виходив у степ пастися*» [1]. Із огляду на сучасний розвиток комунікаційних технологій читач-дитина знає, як виглядає кенгуру. Тому перекладач зберігає текст оригіналу й лише перекладає українською риси етноперсонажа, якими його наділили корінні австралійці (сором'язливість, любов до усамітнення).

Отже, творчий і майстерний переклад етнонаративів для дітей є необхідним компонентом здійснення ефективної міжкультурної комунікації між автором та читачем-дитиною, які є представниками різних лінгвокультур та етносів.

Література: 1. Австралійська народна казка «Чому кенгуру стрибав». Мала Сторінка, 2009–2021. URL: <https://mala.storinka.org>. 2. Белехова Л. І. Міфопоетика американської поезії: архетипи та архетипні словесні образи. *Лінгвокогнітивна поетологія* : колективна монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 7–27. 3. Здражко А. Є. Історіографічний огляд українських видань перекладацької дитячої літератури від кінця XIX ст. до початку XXI ст. : монографія. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2013. 228 с. 4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с. 5. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с.

КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фролова І. Є., д-р філол. наук (Харків)

Із утвердженням розуміння того, що комунікація не є простим обміном повідомленнями, а постає як сумісна розумово-комунікативна діяльність, у котрій вироблення спільних смислів відбувається у широкому (культурному, соціальному, ситуаційному) контексті, змінився й підхід до тлумачення процесу перекладу. Усвідомлення пріоритетності культурних чинників сприяло «культурному повороту» у перекладацьких студіях, закоріненому на трактуванні перекладу як міжкультурної комунікації. У цьому процесі перекладач виступає, по-перше, як учасник двох актів комунікації: автор — перекладач та перекладач — читач/ слухач, а по-друге, як організатор фікційної, змодельованої комунікації між автором і читачем/ слухачем, у ході якої в останнього складається ілюзорне враження безпосередньої взаємодії з автором [4, с. 9].

У цьому зв'язку перекладач, що набуває статусу посередника в міжкультурній комунікації, стикається з першочерговою необхідністю заглиблення в культурний/лінгвокультурний контекст, пошуку шляхів і способів «узгодження» двох різних національно-мовних картин світу. У найбільш загальному сенсі, система можливих виборів на цьому шляху представлена інструментарієм перекладацьких стратегій, потрактованих як явища когнітивно-дискурсивної природи [1].

Але і інші рівні контексту є важливими, адже вибір відповідника в кожному конкретному випадку має враховувати умови взаємодії, а саме: тип дискурсу та чинник адресата — його когнітивний запас і здатність до інтерпретації.

Приміром, якщо для спілкування в професійному середовищі варіант перекладу «держсекретар» буде цілком доречним, то в публіцистичному дискурсі, дискурсі ЗМІ варто віддати перевагу точному і прозорому відповіднику «міністр закордонних справ».

У художньому перекладі, як свідчить наше дослідження [2], намагання зберегти колорит вихідної лінгвокультури в процесі відтворення реалій без урахування когнітивного запасу адресата призводить до втрат. Читач не в змозі зрозуміти предметний зміст, а отже має місце комунікативна невдача. Створення когнітивного дефіциту в читача, котрий може збагнути, що йдеться про якусь культурно чужу для нього річ, але не знає, що це за річ, навряд чи сприятиме його комунікації з автором тексту оригіналу. Доречним у таких випадках є супроводження тексту коментарем у підрядковій виносці [1, с. 159], що підтверджує і наше дослідження [3]. Це дозволяє, з одного боку, відтворити національно-культурну інформацію, а з іншого — зберегти денотативний зміст, що сприяє успішності комунікації. Отже, очужувальний переклад, за умов скомпенсованості, виглядає вдалим. Проте, як відомо, таким може бути й одомашнювальний переклад, коли перекладач вдається до доречно дібраних трансформацій.

Вибір на користь того чи іншого типу перекладу є, з усією очевидністю, результатом індивідуально-авторської діяльності перекладача, але основними дорогоказами в цій діяльності виступають культурні чинники. До найбільш загальних з них належать ступені контекстозалежності вихідної та цільової лінгвокультури [5], тобто непрямота, важливість ритуалів і традицій, співвіднесені з етноцентризмом з одного боку, експліцитність, прямота, асоційовані з відкритістю до інших культур космополітизмом з іншого. Збалансування цих основних культурних чинників є пріоритетним для перекладача, оскільки тут має місце «узгодження» двох різних мовних та концептуальних картин світу — відтворення картини світу автора у спосіб, що є прийнятним для сприйняття читачем, що, своєю чергою, забезпечує достатній рівень успішності (міжкультурної) комунікації.

Література: 1. Андрієнко Т. П. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську) : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 340 с. 2. Фролова І. Є., Бугай К. Чинники перекладу реалій у художніх творах детективного жанру. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Іноземна філологія»*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2019. Вип. 1(51). С. 40–45. 3. Фролова І. Є., Углевата А. М. Функціональні характеристики виносок у художньому перекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2020. Вип. 92. С. 99–104. 4. Andrienko T. Crossing Cultural Borders Via Translation. *Intercultural Communicative Interaction. Translation Concepts / General Editor Dr. Tatiana Andrienko*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. С. 3–24. 5. Hall E. *Beyond Culture*. New York : Garden City, 1976. 320 p.

ХУДОЖНІ НАРАТИВИ ДЛЯ ДІТЕЙ: НА ПЕРЕТИНІ МУЛЬТИМОДАЛІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Цапів А. О., д-р філол. наук (Херсон)

Художні нарративи для дітей постають особливо сконструйованими історіями про події, що розгортаються за ігровою моделлю і вирізняються своєрідним типом наратора і фокалізатора. Створення і переклад твору для читача-дитини часто виявляється складною задачею, оскільки йдеться про читача, чий віковий та психо-

фізіологічні характеристики є відмінними від дорослого автора та перекладача. Насамперед, читач-дитина володіє допитливістю і наївністю сприйняття, відчуває себе частиною художнього світу і емоційно пов'язує себе із улюбленими персонажами, поведінку яких «приміряє» на себе [1, с. 40–42]. В мультимодальних текстах для дітей, тобто таких, конструювання яких відбувається завдяки поєднанню вербального та невербального модусів, ілюстровані фрагменти сприймаються читачем синхронно, оскільки кожен візуальний елемент одразу відтворює голографічну картину (нарративний фрагмент), тоді як текст зчитується діахронічно, тобто поступово, рядок за рядком, і в такий спосіб створює певну лінійність конструювання історії [1, с. 60; 4 р. xiv]. Для перекладача мультимодальних нарративів постає багато важливих завдань, як-от зберегти текстову тональність, дотриматись просторових обмежень при перекладанні мовлення персонажів, яке вміщується у спеціальні мовні бульбашки, мисленнєві хмаринки, певний геометричний простір малюнка. Вагомим є перекладання тексту, що міститься і у самих малюнках, йдеться про візуально-вербальну складову мультимодального нарративу. Перекладання мультимодальних нарративів стає однією із галузей мультимодальної лінгвістики загалом, а також охоплює теоретичні засади творення (граматику) візуальних образів, особливості творення смислів, що конструюються вербально та візуально. Перекладач має враховувати принципи інтерсеміотичної взаємодії різних семіотичних модусів, наявних у мультимодальних нарративах.

Завдяки поєднанню різних семіотичних модусів у просторі одного тексту, нарративізуються три варіанти історії. Перша історія конструюється вербально (тільки за допомогою тексту), друга — візуально (лише зображення), а третя породжується взаємодією вербального й невербального семіотичних модусів (смысл, створений поєднанням вербального та візуального модусів) [1, с. 168; 2]. У такий спосіб породжується «синергія», тобто створений двома й більше семіотичними модусами новий єдиний смысл, що стає більш значущим, ніж сума смислів кожного окремо семіотичного модусу [5, р. 98]. Оригінальний текст художнього нарративу для дітей і його переклад мають три точки «дотику», або повну синхронізацію, що впливає у графічному відтворенні особливості друку літер (кегель, розмір, колір, нахил), збереженні оригінальних ілюстрацій і фонового кольору тексту, що створює текстову тональність, збереженні простих синтаксичних конструкцій і особливої поетики простоти [1].

Література: 1. Цапів, А. (2020). *Поетика нарративу англійськомовних художніх текстів для дітей* (Дис. доктора філол. наук). Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків. 2. Nodelman, P. (1996). Illustration and picture books. In P. Hunt, & S. Ray (Eds.), *International Companion Encyclopedia of Children's literature* (pp. 110–121). London and New York: Routledge. 3. Nodelman, P. (2005). Decoding the images: How picture books work. In P. Hunt (Ed.), *Understanding Children's literature* (pp. 128–139). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group. 4. Petersen, R. (2011). *Comics, manga, and graphic novels: A history of graphic narratives*. Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England: Praeger. 5. Sipe, L. (1998). How picture books work: A semiotically framed theory of text-picture relationships. *Children's literature in education*, 29(2), 97–108.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПЕРЕДУМОВ СТВОРЕННЯ ВИНАХОДУ В ПАТЕНТНІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ США

Царьова С. О., Курочкіна Д. І. (Харків)

Створення патентопридатних пристроїв, промислових виробів і технологічних процесів є одним з головних рушіїв економічного зростання України. У зв'язку зі швидким розвитком глобальної інноваційної діяльності, проблеми перекладу англomовної патентної документації українською мовою і його адекватності є актуальними і потребують детального вивчення.

Неадекватний переклад може спричинити серйозні наслідки в ході експертизи заявки на патент, програшу в патентній суперечці і, врешті решт, до відмови у видачі патенту. Процедури складання і видачі патентів вплинули на формування «патентної мови», з особливостями якої доводиться стикатися перекладачеві [1, с. 38].

Мета нашого дослідження полягає в дослідженні основних проблем англо-українського перекладу патентної документації, зокрема, лексичних трансформацій. Матеріалом дослідження є патенти США. Для розробки поставленої проблеми використовуються такі методи: теоретико-методологічний аналіз проблеми, систематизація наукових літературних джерел та узагальнення даних.

Багато українських науковців приділяють увагу перекладу цього виду документації, серед них Григоренко О. В. [1], Зарубинський Г. М. [2], Карабан І. В. [3], Коваленко А. Я. [4], Черноватий Л. М. [5] т.і.

Традиційно виділяють такі частини опису винаходу: перехресне посилання на споріднені заявки; область техніки, до якої належить винахід; передумови до створення винаходу; стислий опис суті винаходу, його мета; повний опис винаходу; опис креслень, приклади варіантів здійснення винаходу, яким надається перевага; формула винаходу [2, с. 48]. В описі, формулі винаходу та рефераті зберігається однорідність термінології, тобто одні й ті самі ознаки в зазначених розділах називаються однаково. Вимога однорідності термінології стосується також умовних позначень і фізичних одиниць, які використовуються в матеріалах заявки.

Невід'ємною частиною опису є розділ Передумови створення винаходу (Background of the Invention). Слід зазначити, що у цьому розділі вказується галузь техніки, до якої належить винахід, відомий рівень техніки (*the prior art*) та аналіз прототипу [4, с. 54]. При перекладі використовується ряд таких перекладацьких прийомів: описовий переклад, транскодування, лексико-семантична заміна, контекстуальна заміна, антонімічний переклад, смисловий розвиток та інші [3, с. 48].

Розділ "*Field of the Invention*" вводиться штампом: *The invention relates to...* — (Даний винахід відноситься до ...). Окрім *relates to* використовуються інші синонімічні вирази, такі як *consists in*, *concerns*, *has relation to*, *has to do with*.

У тексті патентних документів часто зустрічаються архаїзми у вигляді складних прислівників, наприклад *whereon*, *therein*, *therewith*, *wherethrough*, *whereafter*, *thereacross*, *whereupon*. При їх перекладі прислівники з *there* потрібно замінити займенниками *it* або *them* (залежно від конкретного контексту) з відповідним прийменником. Наприклад, *therein* = *in it (them)*, *therewith* = *with it (them)* [5, с. 115].

Перспектива дослідження полягає у подальшому дослідженні термінологічних та лексичних особливостей перекладу патентної документації.

Література: 1. Григоренко О. В. Особливості перекладу патентної термінології. *Мова і культура*. Київ, 2014. С. 82–87. 2. Зарубинський Г. М. Патентні дослідження. *Патенти і ліцензії*. Київ, 2005. №7. С. 46–50. 3. Карабан В. І. Посібник довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Вінниця : Нова Книга, 2004. 577 с. 4. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ : ІНКІС, 2002. 127 с. 5. Черноватий Л. М., Царьова С. О. Переклад англомовних текстів засобів захисту інтелектуальної власності: Патенти, знаки для товарів і послуг: навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 298 с.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІМПЛІКАТУР В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Шевченко В. М., канд. філол. наук (*Харків*)

Актуалізація імпліцитного значення при перекладі є незмінним завданням перекладознавства, рішення якого привертає увагу багатьох лінгвістів.

У сучасній лінгвістиці теорія імплікатур ґрунтується на теорії “прагматичного значення” Г. П. Грайса, в якій уперше розгалужується експліцитно та імпліцитно виражена пропозиція. За Г. П. Грайсом, висловлення містить імплікатуру, якщо в процесі мовлення адресант дає можливість адресатові зробити висновок про деякий стан речей, хоча й не говорить прямо, що цей стан речей має місце [3, с. 30]. Г. П. Грайс виокремлює конвенціональні, які впливають із загальноприйнятого значення слів і граматичних конструкцій, і конверсаційні (дискурсивні) імплікатури, які актуалізуються в дискурсі — інтендуються адресантом і виводяться адресатом у процесі інтеракції. Виводячи дискурсивні імплікатури, адресат опирається на конвенціональне значення слів, принцип кооперації та максими, контекст висловлення, фонові знання [3, с. 31].

На думку І. В. Арнольд, “імплікація в широкому розумінні — це наявність у тексті вербально невиражених, вгаданих адресатом смислів” [1]. Зіставлення перекладів є корисним при аналізі можливих способів припущення, знання теорії імпліцитності може дозволити уникнути таких помилок, як згладжування змісту при перекладі [1, с. 88].

Збереження імплікатур тексту оригіналу пов’язано при перекладі з відтворенням загального змісту, що зумовлено когнітивною здатністю людини до усвідомлення зв’язків між загальним значенням висловлення та його імплікатурою, саме з когнітивістським трактуванням значення й смислу прямо пов’язані дискурсивні імплікатури. Доцільним при перекладі є також встановлення особливостей різноманітних мовних засобів як тригерів імплікатур, якими постають синтаксичні мовні засоби, окремі лексеми тощо. В залежності від умов комунікації відтворення імплікатури в тексті оригіналу може бути більш-менш релевантним для виведення значення висловлення. Наведемо деякі варіації актуалізації імплікатур тексту оригіналу при перекладі:

- збереження імплікатур тексту оригіналу;
- експлікація імплікатур вихідного тексту;

- заміна вираженого значення для збереження імплікатури;
- втрата імплікатури оригіналу при перекладі.

Збереження імплікатури при перекладі викликано когнітивними причинами, експлікація імплікатур вихідного тесту, заміна вираженого значення або втрата імплікатури оригіналу при перекладі визначаються мовними нормами мови перекладу. Для відтворення загального змісту висловлення та збереження імпліцитного значення тексту оригіналу перекладач повинен відтворити таке висловлення в мові перекладу, з якого можна вивести як імпліцитне, так і експліцитне значення, яке існує в мові оригіналу. Якщо мовні або ж когнітивні фактори процесу перекладу роблять неможливим збереження імпліцитного значення, то воно підлягає експлікації, а мовне значення висловлення замінюється. Частотними є випадки заміни або експлікації пресупозиційного змісту, що зумовлено тим, що перекладач намагається діяти відповідно до норм перекладу, компенсуючи ці втрати іншими мовними засобами. Імплікатури тексту оригіналу в тексті перекладу можуть маркуватися на різних рівнях — граматичному, стилістичному, лексичному, перекладач повинен надати не тільки буттєву предметно-логічну інформацію, а й експресивно-оцінну — образність та конотацію висловлення.

Література: 1. Арнольд И. В. Импликация как предмет построения текста и предмет филологического изучения. *Вопросы языкознания*. 1982. №4. С. 83–91. 2. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 332 с. 3. Grice H. P. *Logic and Conversation. Studies in the Way of Words*. Cambridge (Mass.), London : Harvard Univ. Press, 1991. P. 22–40.

RENDERING NONVERBAL COMMUNICATION MEANS OF CHARACTERS WITH PHYSICAL DISABILITIES IN FICTION TRANSLATION

Alimova A. Yu. (*Kyiv*)

Nonverbal communication is perceived as both a universal and an individual phenomenon, and could be characterized as dependent on a specific category of people which is formed according to such factors as age, sex and gender, ethnical and cultural background, and also social status. Translational tactics of rendering the means of nonverbal communication common for such categories of characters in fiction has not yet been thoroughly researched.

One of the factors influencing the formation of these categories is the presence of a physical disability. As the inclusive literature is becoming more popular, the issue of disability stops being a taboo, and readers gain more insight into the challenges faced by disabled characters — and therefore, their real-life counterparts. The increase in demand for such texts accounts for the need to research the tactics of rendering nonverbal communication means of characters with physical disabilities in classical and contemporary fiction.

Nonverbal behavior of characters such as H. Melville's Captain Ahab, R. L. Stevenson's John Silver, J. Steinbeck's Cyrus Trask, and R. Galbraith's Cormoran

Strike is an integral part of their “discourse personality” [3, p. 282] and the basis of their individual and social traits [2, p. 158]. To render these traits in translation, translators use a range of tactics that include increasing or decreasing the semes of disability, shifting within the categories of nonverbal semiotics [1, p. 22], and varying the equivalents depending on the type of relationship between the interlocutors.

While the semantic elements of disability could be increased to emphasize these characters’ individual struggles and weaknesses, the research shows that the opposite occurs more frequently. The reasons for decreasing the semantics of disability vary. In some cases, it is done to single out another layer of context that would otherwise be obscured by the reference to the disability. Another reason is that on the cognitive level, some aspects of this topic still remain tabooed in the target culture and tend to be avoided or made intentionally vague. In addition, most nominations of nonverbal communication means inherent in a particular disability (e.g. limp, stump, hobble) retain their full semantic meaning in the target language, while their counterparts in the source language become partially desemantized and are perceived in a more neutral way. In this case, the resulting effect needs to be leveled out by diluting these semantically loaded nominations and combining or interspersing them with neutral equivalents.

The categories that are the focus of nonverbal communication of characters with disabilities are kinesics, systemology, paralinguistics, auscultation (sound effects), and oculesics. To render a multi-dimensional image, translators can shift within these categories throughout the text so that the context is interpreted and represented properly and the norms of the target language and culture are not violated.

Lastly, the translator’s choice of the equivalents for the nominations of nonverbal communication means for the disabled characters depends on the degree of proximity with other people. In interacting with another disabled character, disability can turn into a point of better connection and mutual understanding. However, they would likely try to conceal it from strangers or distant acquaintances, which would influence the way of rendering their nonverbal communication.

The tactics of rendering nonverbal communication of characters with disabilities varies depending on the context and semantic emphasis of specific situations. The conscious use and combination of different tactics can help achieve the dynamic equivalence in translation.

References: 1. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык. Москва : Новое литературное обозрение, 2002. 592 с. 2. Романюк І. В. Вербалізація жестів у діалогічному мовленні персонажів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 35. С. 158–161. 3. Солошук Л. В. Принцип ідентифікаційної взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації в англомовному діалогічному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 24. С. 282–286.

PRODUCTIVITY FOCUSED CAT-TOOLS FUNCTIONALITIES

Blagodarna O. M., PhD (*Kharkiv*)

To increase the productivity of the translation process the industry has developed special computer tools known as Computer Aided Translation (CAT) with translation memory (TM) as the core feature. The basic idea of a CAT-tool is to facilitate the

translation process from a source language into (a) target language(s). Depending on how much of the source text has already been translated previously, the subsequent work on the target language texts would range from insertion of names and dates in standard letters to translation of large passages of a new text with the aid of a term bank based on the organization's past usage.

Evolution in these technologies has made CAT-translation become the norm for any type of translation which includes repetitions. Since many translation tasks contain highly repetitive content (translation of updated product manuals, or several drafts of legislation), being able to retrieve these already translated sentences during the translation process removes the need to carry out any redundant translation. Next to a significant productivity increase, the use of TM's also boosts consistency, as identical or similar segments are always translated in the same manner. Besides, it is important to keep in mind that using a CAT-tool also involves an array of other functionalities to assist the human translator, e.g. multilingual editor, terminology management program, automatic term recognition, concordance tool, statistics feature, and alignment [3].

Current CAT-tools have evolved into highly complex software which offers TM solutions based on the formal matching of *exact* and *fuzzy matches* of previously translated text fragments. The impact of a TM on translation output highly depends on how such a TM was created. There are three ways of feeding a TM: while translating (1), by importing another TM database (2), and by aligning existing translations and their original texts (3). TM systems based on the database approach have tried to overcome the complete decontextualization of their translation units by adding so-called *context matches* or *perfect matches* [1, p. 21–25], where an *exact match* is preceded and/or followed by another *exact match*, i.e., the segment to be translated and the match retrieved from the TM have the same textual environment.

Another way to boost the productivity of CAT-tools involves using translation suggestions generated employing machine translation (MT) with subsequent *post-editing* to check the MT output for errors in fluency and adequacy. Currently, integration of MT into CAT functionalities receives increasing attention since the translation industry sees it viable to employ the technology in a workflow of automatic translation followed by human post-editing. One possible user scenario is to offer a fuzzy match from a TM, or an MT translation, or both [2]. However, the main downside of current MT integration practices is that post-editing corrections have no impact on the MT system as such; therefore, the system will keep making the same errors.

Over the past decades, TM systems and MT engines have radically changed the general routine of translation while at the same time leaving room for creativity of the human translator. Remembering previously translated text fragments and storing them in a TM or suggesting an MT generated translation entails a significant productivity boost, yet CAT-tools and TM/MT technology are only an aid to translation workflow and still require a translator to do the actual task of translating and/or post-editing.

References: 1. Chama Z. Vom Segment zum Kontext. *Technische Kommunikation*, 2010. Vol. 32(2). P. 21-25. 2. Daems J., Tondeleir L., and Macken L. Machine Translation: Friend or Foe? Translator

Attitude, Process, Productivity and Quality in Human Translation and Post-editing Machine Translation. *Language and translation technology team*. 2013. URL: <https://www.lt3.ugent.be/people/lennart-tondeleir/publications> (Last accessed 11.03.2021). 3. Reinke U. State of the Art in Translation Memory. *Translation: Computation, Corpora, Cognition. Special Issue on Language Technologies for a Multilingual Europe* / Ed. G. Rehm, F. Sasaki, D. Stein, and A. Witt, 2013. Vol. 3 (1). P. 27–48.

LEXICAL FEATURES OF TRANSLATION OF TERMINOLOGY IN THE FIELD OF MECHANICAL ENGINEERING

Buivol O. V. (*Kharkiv*)

The best way to translate a term is to define its equivalent in a target language. The use of this method is appropriate when countries have reached the same scientific, scientific and social level. For example, for the following words it is possible to find equivalents: gear drives — «зубчасті передачі», bearings — «підшипники», pistons — «поршні», alloy — «сплав», valves — «клапани» etc. This kind of terms is coined from commonly used words. In this case, there is no formation of neologisms. The translator should do everything possible to translate a term with an already existent equivalent without using other translation techniques [2].

During translating, a new term can be created by giving a word or phrase a new meaning under the influence of a term of the source language. Since in this process the meanings of lexical units of different languages and different terminology systems converge, this method of translation can be called semantic convergence. This method is often used by interpreters. It does not lead to the emergence of a new term.

Calquing is translation of each element of the lexical unit by linguistic means of the target language. There are two types of calquing — semantic and structural.

If a lexical unit exists and coincides in both languages, we are talking about the so-called semantic calquing. It is used when the structure of words and phrases in the target language and the source language are close or identical. Under contemporary conditions of exchange of technical information, the number of calques is constantly increasing, they penetrate into the language and contribute to mutual understanding and acceleration of technological progress. For example, brake bands — «гальмові стрічки», pin joints — «шарнірні з'єднання», start-up cycles — «пускові цикли», natural frequencies — «власні частоти» etc.

If the structure of a complex lexical unit during translation is borrowed together with this unit, we are dealing with structural calquing. As a result, a new word appears in the target language. This can be regarded as an advantage and a disadvantage at the same time. On the one hand, the emergence of new and successful terms enriches language and terminology. For example, nabryzk-concrete — «набризкбетон» або «набризк-бетон», chefmontage — «шеф-монтаж». On the other hand, the introduction of models that contradict the systems of grammar and word-formation of a particular language leads to violations of elements of these systems [1].

When a lexical unit with all its meaning and formal features moves from one language to another in the translation process, we deal with a borrowing. Borrowings

are formed under direct contacts of two nations or, at least, their languages and belong to different spheres of social life: throttling — «дроселювання», gate valves — «шибери», yoke — «трійник» etc.

Internationalisms are widespread among terms. These internationalisms and their constituent elements, most of which are well-known to academics and engineers in many countries, are part of a common lexical fund of the international scientific language. Their usage may be recommended when translating texts of different nature, especially if there are no corresponding equivalents of terms of the source language in the target language: *operational joints* — «операційні з'єднання», *turbines* — «турбіни», *permanent joints* — «перманентні з'єднання» etc.

In some cases, the term should be translated descriptively. This method of translation is primarily used for non-translation data that reflects the realities of a particular country. Examples of descriptive translation are as follows: *dismountability* — «демонтажні властивості», *breezeway* — «тимчасовий часовий інтервал між зрізом синхронізуючого імпульсу строк та фронтом кольорової синхронізації», *overhauls* — «капітальні ремонти».

References: 1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 213 с. 2. Кириченко О. А., Сибірцева Ю. С., Плохута С. О. Особливості науково-технічних текстів, типові труднощі перекладу та шляхи їх подолання. *Філологічні трактати*. Суми : Сумський державний університет, 2014. Т. 6, № 1. С. 85–90.

EXPERIMENTAL RESEARCH INTO TRANSLATION PROCESS STRATEGIES

Chernovaty L. M., DSc, Kovalchuk N. M., PhD (*Kharkiv*)

The translation process research is an essential instrument of its model development, which could provide a sound theoretical basis for the formulation of relevant hypotheses and their further testing.

According to the available data, we may distinguish different translation strategies, depending on the approach to the source text (ST). The form-oriented strategy (literal translation) may cause a considerable source language (SL) interference, resulting in the violation of the target language (TL) norms in the target text (TT). The sense-oriented strategy involves rendering the ST meaning, abstracting from the ST structure. Professional translators take a predominantly sense-oriented approach. However, it is assumed that all future translators inevitably go through the stage of literal translation, which is viewed as a default translation strategy.

Thus, the aim of our research deals with the preliminary verification of the hypothesis concerning the impact of the ST structure on the choice of translation strategy (form-oriented or sense-oriented) of students majoring in Translation in rendering a text in a native (Ukrainian) into a foreign (English) language.

The methods of the research included a comparative analysis of the TT (English) translated from the ST (Ukrainian) related to the domain of economics. The structure of

the ST, while remaining grammatically acceptable in Ukrainian, had been deliberately made structurally non-congruent with the one most frequently used in English. The subjects, the fourth-year BA students majoring in Translation, had been properly motivated to achieve the maximum possible result. The analysis of the target texts was based on a number of parameters, which included the preservation of the ST information and its structure.

The research has partially confirmed the hypothesis concerning the future translators' inclination to subconsciously rely on the ST structure (the form-oriented strategy), boosting the share of literal translation. As a result, the subjects tend to mostly (62%) replicate the structure of clauses and sentences in the TT. However, the extreme form of literal translation, i.e. the one, which involves the mechanical exchange of language signs and prevents any checking on the sense of the TL text is seldom seen at the subjects' level of communicative and translation competence development. In most cases, even when they resort to literal translation, it causes only deviations from the TL norms, as the subjects mostly manage to preserve the ST sense by changing the functions of the words in the sentence. The probability of the subjects' abandoning the ST structure increases when the latter is evidently unsuitable for the replication, in which case they switch over to transformations (the sense-oriented strategy) (38%). The correlation of the two strategies in translating sentence segments is generally identical to the one related to clauses and sentences — 62% versus 38% in favour of the form-oriented strategy. However, the parameter dispersion is narrower here: the form-oriented strategy at the level of clauses and sentences ranges from 11% to 100%, and at the level of sentence segments — from 39% до 78%; the sense-oriented strategy at the level of clauses and sentences — from 0% to 89%, and at the level of sentence segments — from 29% до 61%. On the level of phrases, the form-oriented strategy generally prevails. In particular, it is, manifested in the subjects' avoidance of attributive prepositional constructions, typical for English. Instead, the preference is given to the *of*-constructions (the literal translation of the genitive case in Ukrainian), though almost all subjects used some frequent economic collocations in the attributive prepositional form. The research may also be regarded as an argument in favour of the assumption concerning the development of translator's competence as a process of gradual replacement of literal translation operations with the sense-oriented ones. The sense-oriented operations share in the translation of the highest-scoring subject amounted to 78%, while the similar share of the lowest-scoring one constituted a mere 11%. It may be explained by a higher degree of parallel efforts cumulation, which the students with lower level of communicative and translation competence need to solve translation problems. This assumption requires a separate investigation, which is one of the prospects of our further research.

DISTANCE LEARNING AND THE GLOBAL PANDEMIC

Galstyan A. G. (*Kharkiv*)

In 2020, due to the coronavirus pandemic, the educational systems all over the world faced the challenge of forced transition to distance education. In distance education, the instructors and students are physically separated and the interaction is based on informational technologies. Taking into account the technological development of the 21st century, the process of transition to distance learning, unfortunately, turned out to be not as smooth as it had been predicted. The main problems were as follows: the choice of the online platform and the shift from the traditional educational programs to the self-paced ones, the insufficient computer literacy of students and instructors, the necessity of higher motivation, the lack of communication and practical knowledge.

Today, the need to create, update and adjust the single educational and informational interactive environment is obvious. To facilitate the process of online classes' organization, instructors need to select the method and form of conducting them:

- *real-time meetings (synchronous learning)* where all the participants are simultaneously “present” in the virtual classroom collaborating in real time (live presentations, instant messaging, live audio/video chat etc). The benefits are: interaction, exchange of knowledge and experience among the participants, real-time feedback.
- *interactive teaching materials (asynchronous learning)* where all the participants are not required to *real-time meetings (synchronous learning)* where all the participants are simultaneously be together (mail correspondence, e-mail, video and audio recordings, printed materials, voicemail). The benefits: the participants can learn according to their own schedule, less work for instructors (recorded classes, messages, webinars), employees spend less time in the classroom during work hours
- *combination of the methods mentioned above* — the participants meet in a virtual classroom, collaborate in real time, the instructor explains the new topic, answers the questions and sets home assignment. Later on, students work independently according to their own schedule, using video and audio recordings, print materials, voicemails etc.

In fact, researchers insist that when group-paced and self-paced learnings are blended, much better outcomes may be achieved.

Students, used to traditional classes, may have hard time not having an instructor controlling their work. There are many factors affecting the students' involvement in the remote learning process.

- *Attitude to errors* (the main task of the instructor is to explain that difficulties, lack of comprehension and errors are natural elements of learning, and the instructor and mates are for helping overcome them).

- *Confidence to cope with the work* (students are to have clear instructions, explanations and tips).
- *Self-Directed Learning* (instructors should form a positive attitude towards self-education through the development of skills and abilities of doing independent work).
- *Positive relationships among students and the instructor*.
- *Relatedness* (self-learning cannot be a passive activity; on the contrary, it is an active and cognitive one and it is important for the students to learn through social interaction).
- *Relevance* (the class should be viewed by the students as an interesting and valuable activity useful for them now and in the future).
- *Feedback on assignments* (supportive and constructive feedback from the instructor is highly appreciated).

Errors that must be avoided: (a) never transfer offline techniques to a remote form of teaching, (b) do not jump from one service or platform to another one, (c) avoid using punitive measures, (d) stop trying to control students.

Conclusion: What did the COVID-19 global lockdown bring to education? Obviously, it brought more experience that would be usefully implemented in the future. There are a lot of predictions on the further development of the global education, but so far, it seems that the combination of the traditional and online forms of education might be the best option for Ukraine.

LINGUISTIC AND CULTURAL PECULIARITIES OF POLITICAL DISCOURSE

Golovatska Iu. B., PhD (*Ternopil*)

Political discourse is a way of communication mediated by a certain socio-cultural tradition, based on the exchange, suggestion and promotion of certain ideas, positions and views of participants in political life, in order to achieve political goals, which are mainly related to government issues. One of the most important characteristics of political discourse is considered to be its cultural specificity.

The subject of interest of linguoculturology is, in particular, the political discourse of the media. Media texts are usually saturated with culturally significant information, they record and reflect both general and specific features of the functioning of national languages and cultures. That is why the identification and description of culturally significant components of political media texts is one of the most important research tasks today.

Cultural characteristics of political discourse are closely related to another very important feature — precedent. The translation of precedent texts always belongs to complex translation tasks, because precedent texts are texts rooted in cultures, which are, so to speak, the quintessence of the national spirit. Precedent is one of the manifestations of the most important category of discourse, intertextuality. However, when talking about precedent, we are dealing not only with the reference of one text to

another (which is intertextuality), but also with the dialogue of these texts. Precedent phenomena in a broad sense are any well-known names, sayings, texts, situations that are easily recognizable in a particular linguistic and cultural community [1].

Studying the problem of linguistic and cultural peculiarities of the translation of political discourse, one cannot ignore such a concept as the idiosyncrasy of the speaker. Every politician has their own distinctive features, their own image, which is manifested in their linguistic portrait, that is what language techniques they use, what they emphasize. A successful image, is half of the politician's success, and adherence to their style is just as important as all other activities, because it is the individual features of speech that distinguish prominent figures from others, and make them recognizable to the people. It is also worth noting that today's Ukrainian political leaders in their speeches use the linguistic means of idiosyncrasies of American political technologies, so both American and Ukrainian political discourses have much in common.

Over the last decade, political speeches have a more specific targeting of a certain audience by age, ethnicity, and the speech itself is performed in the first person, becomes more egocentric, it often features "I", inherent in political discourse and high emotionality, metaphor, sensuality, references to important and exciting historical events for the whole nation [2].

A characteristic feature of political speeches is the vagueness, veiling and lack of specificity; such means are used today by a large number of political leaders. All this creates difficulties for the translator, because it is very difficult to convey the full depth of the emotional and expressive discourse of a certain person.

Thus, the study and understanding of the linguistic and cultural features of the political discourse of a country contributes to the awareness of the existence of different views of the world, understanding the possible causes of differences in views in a tolerant attitude towards others. National-specific realities, peculiarities of speech of individual politicians, author's metaphors and idioms that emphasize the national color of political discourse, have always caused significant difficulties for translation.

References: 1. Ковалевська А. В. Метамоделі лінгвістичної сугестивності політичних рекламних слоганів. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 3. С. 99–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oliniv_2014_3_16. 2. Максимчук О. Л. Політичний дискурс: особливості та функції. *Наукове видання «Мова і культура» Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. С. 71–75. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/6987>.

NLP TOOLS IN TAGGING EMOTIONAL DISLOCATION: FICTION TRANSLATION

Hrytsiv N. M., PhD (*Lviv*)

The current study focuses on the interaction between human and computer in processing text of fiction. In focus — the parallel translation corpus of Donna Tartt's novel *The Goldfinch* [4] and its Ukrainian variant by Viktor Shovkun [6]. Modern practices and techniques of using NLP (Natural Language Processing) and mark-up for composing a parallel corpus has proved its efficiency in relation to systematic processing

and analysis of texts, which results in generating novel systems and well-elaborated tools for language processing.

To recall, recent decades have witnessed a shift towards an increasingly extensive use of computerized approaches in modern philological research [1; 2; 3; 5]. For effective translation studies analysis, one can make use of corpora-oriented and descriptive approaches along with some statistical methods for probability measurement. In addition, one can make use of the undoubted advantages of digital mark up in the source text and target text parallel.

To talk about typological and applicational characteristics of the corpus, we are dealing with: *annotated, bilingual, illustrative, literary corpus, parallel*.

Within NLP we make use of XML (Extensible Markup Language), a text format that uses tags to mark the data, which is a way to record systematic data and to improve the task of creating and reading data. In focus — word phrases defining emotional dislocation.

Keeping this in mind, in this paper, we shall attempt to study the advances of parallel translation corpus and alignment in order to explore in detail author's individual style peculiarity, especially EDA, by means of statistical linguistics and its correspondence in target language.

The text mark-up system incorporated is the following: <p> </p> - paragraph mark; <s> </s> - sentence tag; <loss> </loss> - EDA tag for loss (of a beloved relative); <addiction> </addiction> - EDA tag for addiction (drug, alcohol, cigarettes); <anxiety> </anxiety> - EDA tag for anxiety (fear of losing the friend); <punishment> </punishment> - EDA tag for punishment (fear of accusation and arrest by police for stealing the painting); <rambling> </rambling> - EDA tag for rambling (orphanage/homelessness); <guilt> </guilt> - EDA tag for guilt (a burden of guilt for stealing the painting and selling out the fake paintings); <suicide> </suicide> - EDA tag for suicide (suicidal thoughts/depression); <abandonment> </abandonment> - EDA tag for abandonment (unrequited love); <disappointment> </disappointment> - EDA tag for disappointment (father's indifference and disappointment in him); <obsession> </obsession> - EDA tag for obsession (obsession with the painting and impossibility to watch it constantly); <failure> </failure> - EDA tag for failure (father's unrealized career); <eda n=1 > </eda n=1 > - verbalized sample of EDA in the text (n=1; n — numbering, 1 — sequence number).

Sample of the fragments of the ST and TT markup with focus on EDA

ST Fragment: <p><eda><disappointment><s><eda n=97 > To think of something happening to my mother was specially frightening because my dad was so unreliable. </eda n=97 > </s> <s>Unreliable I guess is the diplomatic way of putting it.</s> <s>Even when he was in a good mood he did things like lose his paycheck and fall asleep with the front door to the apartment open, because he drank.</s> <s>And when he was in a bad mood — which was much of the time — he was red-eyed and clammy-looking, his suit so rumpled it looked like he'd been rolling on the floor in it and an air of unnatural stillness emanating from him as from some pressurized article about to explode.</s> </disappointment></pain></p>

TT Fragment: <p><pain><disappointment> <s><eda n=97 > Думати, що з моєю матір'ю може статися якесь лихо, мені було особливо страшно, адже сподіватися на батька не випадало. </eda n=97 > </s> <s> Не випадало сподіватися — це ще сказано надто дипломатично. </s> <s> Навіть коли він перебував у доброму настрої, він міг учворити якусь несподіванку — загубити чек своєї платні або напитися й заснути, залишивши двері нашого помешкання відчиненими. </s> <s> А коли він був у поганому настрої — тобто майже завжди, — він ходив млявий, із почерво-нілими очима й у такому пом'ятому піджаку, ніби цілий день качався в ньому по підлозі, і від нього струменів якийсь неприродний спокій, ніби він був предметом, що перебуває під великим тиском і готовий вибухнути. </s> </disappointment></pain></p>

After conducting text mark-up, there was a spreadsheet created that depicted all the EDA samples from the st and the TT in the chosen subtexts.

1	loss	Thanks to my fever I had a lot of weird and extremely vivid dreams, sweats where I thrashed around hardly kn	1	loss	Через захворювання я пережив безліч дивних і надзвичайно окраєвих мрієнь, обливаючись потом, не знаючи, котра годін
2	loss	At the sight of her I was paralyzed with happiness;	2	loss	Помітивши її, я зачепене від щастя;
3	loss	And as much as I wanted to, I knew I couldn't turn around, that to look at her directly was to violate the laws o	3	loss	І хоч як мені хотілося обернутися, я знав, що подивитися на неї очі в очі було б порушенням законів її світу і мого світу;
4	loss	I felt a petty, irrational pang of disappointment	4	loss	А проте я почував ленький іраціональ-ний біль розчарування
5	loss	skull-cracking headache, practically seeing double	5	loss	голова в мене розколювалася від болю, речі докотилися перед очима
6	disappointment	To think of something happening to my mother was especially frightening because my dad was so unreliable.	6	disappointment	Думати, що з моєю матір'ю може статися щось лихе, мені було особливо страшно, адже сподіватися на батька не випа
7	disappointment	Apart from this daily awkwardness, I didn't see him much. He didn't eat dinner with us or attend school functio	7	disappointment	Судим цих повсякденних незручностей, бачив я його нечасто. Він не обідав із нами й не бував у моєї школі. Він не грає
8	disappointment	towards the end of the week, a sketchy note from my dad arrived (postmarked Newark, New Jersey) informin	8	disappointment	напрямку: ти хоч, від батька надійшло коротке повідомлення (роззначеном Нью-Джерсі), де він повідомл
9	rambling	Even though the apartment was rent stabilized, getting by without my dad's salary was a month-by-month adu	9	rambling	Хоч ми спанували стабільне комирне за наше помешкання, було надзвичайно складно щомісяче обходитися без платні
10	rambling	cold, wet, with a tooth-crunching headache—it struck me that with my dad gone, no one in the world would b	10	rambling	змєратий, мокрий, з болем, від якого розколювалася голова, — до мене раптово дійшло, що, поки ми наш батько нас по
11	loss	The living room—normally so airy and open, buoyant with my mother's presence—had shrunk to a cold, pale	11	loss	Вітальня — за нормальних обставин така свіжа й відкрита, життєрадісна завдяки присутності моєї матері — тепер здава
12	loss	I could feel my heart beating,	12	loss	Я чув, як гуляє моє серце,
13	loss	I missed her so much I wanted to die: a hard, physical longing, like a craving for air underwater.	13	loss	Я так сумував за нею, що мені хотілося померти: то була такова фізична туга, схожа на страждання без повітря під водою.
14	loss	Lying awake, I tried to recall all my best memories of her—to freeze her in my mind so I wouldn't forget her	14	loss	Не в змозі заснути, я намагався прожити всі свої найкращі спогади про неї — заморозити її у своїй свідомості, щоб ніс
15	loss	dripping uneasily between dreaming and sleep	15	loss	важке переодичи від драми до сну.
16	rambling	My panic must have been written plainly on my face.	16	rambling	На моєму обличчє було, мабуть, написано, що я перебуваю в стані паніки.
17	rambling	I was a minor, and that my parent or guardian had to be present at an official interview	17	rambling	я неготовий, і один із моїх батьків або опікунів повинен представити мене на офіційному інтер'ю
18	punishment	I would simply have to admit it and face the consequences, no matter what the consequences were	18	punishment	Тоді мені доведеться просто визнати свою провину й замислитися з наслідками, хоч би якими вони були
19	punishment	At a couple of points, I was on the verge of blurting it out, in my terror.	19	punishment	Десять разів за два я мало не зізнався в усякому, опанований страхом.
20	punishment	It was complicated. Every time I thought of it my stomach squirmed,	20	punishment	Проблема була для мене такою. Щоразу, коли я думав про неї, ніякі мені судилимо,
21	punishment	What if someone found the picture? What would happen to me?	21	punishment	А що буде, як хтось знайде картинку? Що станеться зі мною?
22	punishment	Yet in my homeless limbo, it seemed insane to step up and admit to what I knew a lot of people were going to	22	punishment	Але в моєму бездомному становищі мені здавалося надто ризикованим розкрити рот і зізнатися в тому, що багато хто в
23	punishment	Where the hell was the painting? Though I was nearly blind with panic, I didn't stop but kept going, down the h	23	punishment	Де, в біса, картина? Хоч я майже осліп від паніки, та не зупинився, а йшов далі, вниз коридором, на автопілот до своєї с
24	loss	My mother's bedroom was dark and cool, and the faint, just-detectable smell of her perfume was almost mor	24	loss	У спальні матері було темно й прохолодно, і ледь чутні пахощі її парфумів були чимось більшим, ніж я міг витримати.
25	loss	a million other heart-piercing sights,	25	loss	мільйони інших деталей, що розривали мені серце,
26	failure	It's one of those lifelong regrets. I would have loved to do something with my gift but I didn't have the luxury.	26	failure	Це той маль, який, мабуть, буде віними. </s> <s> Я хотів би якось застосувати свій дар, але мені не пощастило.
27	failure	Then—after he'd married my mother—it had all fizzled out. He had a long list of reasons why he hadn't broker	27	failure	Потім, після того як він одружився з моєю матір'ю, його ентузіазм пропав. Він називав довгий список причин, чому йому
28	punishment	While we were waiting to get our boarding passes I was stiff with fear, fully expecting Security to open my suit	28	punishment	Поки ми стояли в черзі, щоб одержати посадочні талони, я весь закам від страху, чекаючи, що працівники служби безпе
29	punishment	I felt closed in and terrified in the bright press of strangers—conspicuous too, as if everyone was staring at me	29	punishment	я з жаком відчував, як мене затискає в тусюму колі незнайомих, — і стов немоє голий, і всі наробто дивилися на мене.

The Figure 1 provides the visual illustration of the corpus obtained from ST and TT data

The number of contextually explicit EDA in ST and TT coincides and totals in 107, which comprises a holistic embodiment of the EDA in The Goldfinch Novel. most frequent is EDA verbalized via abandonment and it has 23 examples. the least common is EDA verbalized via failure, it has 2 examples. among others there are: loss — 15 examples, addiction — 14 examples, anxiety — 12 examples, punishment — 15 examples, rambling — 7 examples, guilt — 6 examples, suicide — 4 examples, disappointment — 3 examples, obsession — 6 examples.

References: 1. Baker, M. Corpus linguistics and translation studies: Implications and applications. In Text and Technology: In Honour of John Sinclair, ed. M. Baker, G. Francis, and E. Tognini-Bonelli, 233–250. Amsterdam: John Benjamins, 1993. 2. Corpus-based Language Studies: An Advanced Resource Book, ed. T. McEnery, R. Xiao, Y. Tono, 2006, Routledge. 3. Dash N. S. and Arulmozi, S. History, Features, and Typology of Language Corpora, Springer: Springer Nature Singapore, 2018. 4. Tartt, D. The Goldfinch, Little Brown Publishing, 2013, 771 p. 5. Zanettin, F. Parallel corpora in translation studies: Issues in corpus design and analysis. In Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I: Textual and Cognitive Aspects, ed. M. Olohan, 2000, pp. 105–118. Manchester: St. Jerome. 6. Тартт, Д. Щиголь. Переклад з англійської: Віктор Шовкун, Харків: КСД, 2016, 816 стор.

UNIVERSITY TRANSLATION THEORY COURSES IN UKRAINE OF THE EARLY 1930S

Kalnychenko O. A. (*Kharkiv*)

The 1930s lay the basis for the institutionalized translator training. According to Dorothy Kelly [6, p. 8], “the oldest of the institutions devoted to generalist translator (and/or interpreter) training are the Moscow [State] Linguistic University (ex-Maurice Thorez Institute, founded in 1930), the *Ruprecht-Karls-Universität* Heidelberg (1933), the Université de Genève (1941), and the Universität Wien (1943)”. The Ukrainian Institute of Linguistic Education, which is not mentioned by Kelly, was founded in Kyiv (with its branch in Kharkiv) on the 31st of May, 1930 [3], which is more than a month before the Moscow Institute for New Languages (now the Moscow [State] Linguistic University) established on July 10, 1930 [5, p. 148]. The purpose of the new institute was to prepare “highly qualified teachers of foreign languages and literatures... and translators of scientific, technical, and literary works on the basis of general and special scholarly training in one professional language and literature and at least one more in addition, mastering practical skills in both the languages, and in one — to perfection” [2, p. 30]. In the first year, the institute structure consisted of three schools (faculties) — of the Germanic languages, of the Romance languages, and of the Slavic languages — with five divisions (German-English; English-German; German-Yiddish; French-Romanian; Polish-Czech). 256 students of the basic divisions and 128 students of the rabfak started the 1930/31 academic year. In the 1931/32 academic year, the Ukrainian Institute of Linguistic Education had twelve departments, including that of Theory and History of Translation [2, p. 33]. The curriculum of translation section included several translation disciplines: a) Methodology for translation; b) Technical translation; c) Literary translation; d) Translation from a “professional” (the main foreign) language); e) Translation into a professional language; f) Translations from an additional (the second foreign) language; g) Trade correspondence; h) Methodological introduction to the study of terminology. It also foresaw 500 hours of internship [2, p. 31].

It was Taras Shmihor who attracted attention of the Ukrainian scholarship to two valuable manuscripts important for the history of translation studies and translator training kept in the archive of Hryhoriy Kochur Literary Museum in Irpin’ [4, p. 104-105]: the syllabus to the theoretical course “Translation Methodology” compiled by Mykhailo Kalynovych for the Ukrainian Institute of Linguistic Education for the 1932/33 academic year [1] and the voluminous handwritten notes of Mykola Zerov to the course “Methods of Translation” dated by the same period. Recently, Lada Kolomiyets discovered the syllabus to the theoretical course dealing with literary translation compiled by Mykola Zerov [7]. Basing on archival data, the paper will discuss the courses in translation theory of the early 1930s in Ukraine, including their content and recommended literature in the syllabi in comparison with Dmitrii Usov’s syllabus for Moscow Institute for New Languages for the 1934/35 academic year [5].

References: 1. Джугастрянська Ю., Стріха М. Важлива пам’ятка з історії українського перекладознавства. *Новий Протей* / Кальниченко О. (ред.). 2015. Вип. 1. С. 133–135. 2. Місечко О. Є. З історії

УІЛО — першого спеціалізованого закладу професійної іншомовної освіти в Україні. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. Вип. 1 (67). С. 30–35. 3. Протоколи засідань Підготовчої комісії РНК УРСР, колеґії НКВІ, НКО, НКПраці УРСР та матеріали до них, 10 травня — 12 вересня 1930 р. ЦДАВОВУ України, ф. 1, оп. 6, спр. 41, 139 арк. 4. Шміґер Т. В. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. Київ : Смолоскип, 2009. 342 с. 5. Kalnychenko O., Kamovnikova N. Teaching Translation: Academic Courses in ‘Translation Theory and Practice’ of the early 1930s. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2020. Вип. 91. С. 147–155. 6. Kelly D. A Handbook for Translator Trainers: A Guide to Reflective Practice. Manchester : St. Jerome, 2005. 7. Kolomiyets L. A Psycholinguistic Analysis of the First Ukrainian Syllabi on General and Special Methodology of Translation by Mykhailo Kalynovych and Mykola Zerov. *East European Journal of Psycholinguistics*. 7(2), 2020. 135–154.

THE CONTENT AND CONTEXT OF MYKOLA ZEROV’S SYLLABUS ON SPECIAL METHODOLOGY OF TRANSLATION

Kolomiyets L. V., DSc (*Kyiv*)

For the academic year 1932–33, Mykola Zerov developed a syllabus of the discipline “Metodyka perekladu” (Special Methodology of Translation) that he taught at the Ukrainian Institute of Linguistic Education, which embodied a new form of training of foreign language teachers in Ukraine [1]. It was a completely new and innovative lecture course [2]. The first section of the syllabus united four lecture topics under the umbrella of its title, “General Methods of Translation.” The first topic discusses the main types of translation, the identifying criteria and features of the types singled out by the lecturer. The issues that conduced to a heated debate in the late 1920s, namely, the questions of possibility versus impossibility of adequate translation, the importance of accuracy versus inaccuracy in non-fiction, fiction, and poetry translation, constitute the point of departure in the syllabus. Based on the degree of “originality” of the source text and the attitudes towards linguistic foreignness in translation, the author catalogues such types of translation as 1) translation “close” to a foreign color, 2) translation-“analogue,” 3) translation-“compromise,” 4) “free” translation, 5) translation-“stylization,” and 6) translation-“montage” (all quotation marks are the author’s — L.K.).

Starting the second topic with the generic classification of texts into non-fiction, fiction, and poetry, Zerov enumerates the possible procedures of rendering new terms in the language of translation, namely, 1) descriptive replacement, 2) transcription of a borrowed word, 3) calquing, 4) creation of a new word. Herewith, due consideration is given to the morphology and syntax in prose non-fiction translation, its intonational features and logical accents, as well as the orthoepic and orthographic norms of transcription of terms and nomenclature.

Communicating his ideas about the translation of literary prose texts, the lecturer focuses on such features of the word in its aesthetic function that are difficult to render in translation, as the socio-cultural relief and associative saturation. Zerov also dwells on the role of synonyms in the literary text (variation, explication, gradation) and their emotional coloring, on the weight of homonyms in the verbal fabric of a work of art,

and on the play on words and various means of rendering puns. The discussion of lexical selections, the features of individual syntax of the writer, including inversions, the so-called “high” and “low” styles, and other stylistic features of the original work that the translator has to reproduce, is further specified by the issue of rendering social dialect and phonetically biased words, the problems of morphological and syntactic reorganization of the text, delivering its phraseology, proverbs, cliches, and catchphrases (both nationally limited and international).

The specifics of translating poetry are outlined in the syllabus in even greater detail, inclusive of the questions of poetic vocabulary, morphology, syntax, metrical units, enjambment, systems of versification, a tonic and blank verse, equirhythmic translation, sound repetitions and euphony, as well as the prose translation of poems. The author raises a problem of “correct” degree of requirements for translator in various genres of poetry.

The second section of the syllabus, entitled “From the History of Ukrainian Translation,” embraces the topics “Translation in Ukraine during Feudal Formation,” “Translation during Industrial Capitalism and Imperialism,” and “Translation during the Dictatorship of the Proletariat.” For the first time, Zerov introduces a consistent history of Ukrainian literary translation into the program of the institute’s academic discipline. The scholar views the history of literary translation as an integral part of national literature and inscribes translations done by Ukrainian authors into the historical contexts of literary schools, traditions, and styles. The lecturer regards modern translation as a branch of national-cultural construction and gives a review of both anthologies and complete collections of classical poets and prose writers in Ukrainian translation; emphasizes the need for careful planning of the translated repertoire (praising in this regard an exemplary work of *Knyhospilka* publishing union); separately dwells on his own bibliography of translated literature, which in addition to fiction and poetry, also covers children’s literature, school textbooks, as well as translations of the works on politics, sociology and economics.

References: 1. Mysechko, Olha (2007). Spetsial’ni lingvistychni navchal’ni zaklady yak nova forma pidhotovky v Ukraini vykladachiv inozemnykh mov u 30-kh rokakh XX st. [Special linguistic educational institutions as a new form of training of foreign language teachers in Ukraine in the 1930s]. *Istoriia pedahohichnoi dumky* [History of pedagogical thought], 2, 34-37. 2. Zerov, Mykola (1932). Program of the course “Metodyka perekladu” [Special Methodology of Translation]. Typescript. From the archives of the Literary Museum of Hryhoriy Kochur in Irpin. 9 pages.

INTERSEMIOTIC TRANSLATION IN MULTIMODAL DIMENSION

Lukianova T. H., PhD (*Kharkiv*)

Recent trends have shown an increased interest in intersemiotic translation in regard to multimodality and culture. Our research aims to look into construction of emotions evoked by the multimodal texts in the subjects of different ethnic groups. Intersemiotic translation of the films and film-related illustrations triggers similar descriptions in the minds

of representatives of different cultures and occupations. The professional English film-reviewers use their knowledge to dwell upon the multimodal cinematographic narrative, while Ukrainian subjects describe their emotions relying on non-rational inferences built on intuition and associations evoked by the film-related architectural illustrations.

The experiment involves: 1) interpretation of the film-related illustrations by the Ukrainian subjects who are not provided with the information on titles and genres of the films, directors' names or symbolic meanings of colours, shapes and lines used in the illustrations; 2) interpretation of the illustrations by the same subjects who subsequently received information on how to interpret colours, shapes and lines in art objects; 3) the results are compared to the descriptions of the emotions by the English film reviewers.

This paper focuses on the amateurs' assessment of an intersemiotic art object before and after they receive specific knowledge of art interpretation. We assume that the amateurs express emotions evoked by the illustrations comparable to the ones the English-speaking film reviewers show after watching the films. The research proves the difference in the choice of the semantic and syntactic units by the two groups, it shows lack of perceptual capabilities in some participants, and demonstrates that representatives of different cultures can make shared meanings of the same subject dealing with different intersemiotic objects relying on rational thinking on the one hand, and intuition and associations on the other.

INTERMEDIALITY IN TRANSLATION: ART, PRACTICE OR BOTH?

Nedainova I. V., PhD (*Kharkiv*)

As far as translating is a two-fold human activity, i.e. senders and receivers belong to different cultural groups in that they speak different languages, a translator plays the role of an intermediary who is familiar with both languages and cultures involved. Non-verbal forms of behaviour may be the concern as well. Seeing that a translator deals with texts in their functional environment, it seems the concept of *intermediality* can be applied to the perennial problem of faithfulness and transparency of translation by which the adequacy of a translation work is determined.

Intermediality as a concept of a linguistic research stems from a centuries-long interest to the synthesis the foundations of which were laid by postmodernists M. Bahtin and R. Barthes when they viewed the world as TEXT and the integrated sign system [1; 3]. In our introductory research, we had to start with the scientific intelligence in text production as a new turn in the matter began to appear in the works of O. Hansen-Love, J. Kristeva, I. Rajewsky, N. Piegay-Gros and they see every text as INTERTEXT, each level of which embodies other texts that are correlated with the texts from preceding or current culture [2; 3; 4; 5].

O. Hansen-Love, a representative of Vienna Slavic studies school, saw intertextuality and intermediality as two different concepts: the first one viewed by the linguist as interliterary ties, the other as a text organizing system built by way of different arts

interacting. The scholar looked upon intermediality as a complex phenomena that helps to understand the author's message in case there's a synthesis or an interarts dialogue [2]. Since then there have been a number of calls for a conceptual and terminological turn towards intermediality increasingly show up in revealing the nature of the concept, define its terminological consistency and educe its linguistic value. And we should mention the fact that multiple angles from which linguists have been researching the intermediality give rise to different approaches to the concept's gist.

In her work, Irina O. Rajewsky writes that from its beginnings, "intermediality" has served as an umbrella-term. It means the concept is defined differently and each time intermediality is associated with different attributes and delimitations and regarding "the term in a general framework of its reference as it shows up in many language-related articles, it traditionally refers to the area called *interart(s) studies* or to those phenomena that may take place between media" [5, p. 43]. And, as the scholar states further on, "More recently, researchers have begun to formally specify their particular conception of intermediality through such epithets as transformational, discursive, synthetic, formal, transmedial, ontological, or genealogical intermediality, primary and secondary intermediality, or so-called intermedial figuration [5, p. 44].

From the perspective of the growing linguistic interest to intermediality, we point to a new way of thinking about the concept and view if it can be applicable to translating activity as far as on the one hand translators are mediators themselves providing an intercultural communication, and on the other hand they create their own texts being based upon some interdisciplinary knowledge. Since a translator's professional skills can to some extent be regarded as the artistic one, the questions to be answered in our perspective research and development are the following: can a translator be termed as a "media" in the process of translation and where shall we find the medial border-crossings — in art, professional experience or do the both matter?

References: 1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. Москва : Прогресс, 1989. 616 с. 2. Ханзен-Лёве О. А. Интермедиальность в русской культуре : от символизма к авангарду : пер. с нем. Б. М. Скуратова, Е. Ю. Смотрицкого. Москва : РГУ, 2016. 503 с. 3. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман. *Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. Москва : ИГ Прогресс, 2000. С. 427–457. 4. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности. Москва : Ленанд, 2015. 240 с. 5. Rajewsky I. O. Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités*. 2005. № 6. С. 43–64.

PROPER NAMES AS A CHALLENGE IN A TRANSLATION CLASSROOM

Nefyodova O. D., PhD (*Kharkiv*)

Proper names have been an object of linguistic and translation studies since early antiquity, so the topic seems to be exhaustively presented in classical textbooks, listing relevant approaches, strategies and specific techniques to render proper names in the TL (see [1, p. 103–113; 2, p. 188–192; 3, p. 55]). Yet, though the topic seems to be well

trodden, it proves to be crucial for students of translation, as evidenced by their repeated question whether proper names should be translated at all.

Proper names and their translation are an integral part of a translation course, instrumental for introducing the concepts of accuracy in rendering precision information and, at the same time, indispensable for boosting the creativity of future translators and plunging them into the context of a specific text. The affirmative answer to the question whether proper names should be translated is an excellent entry point for a discussion about the nature of proper names both as a linguistic and as a translation unit, the context, creativity and the relevant approaches and translation techniques, from foreignization to domestication, from transcoding to choosing traditional equivalents to setting a new tradition with new coinage.

Yet, even the above affirmative answer cannot be unequivocal and the translation teacher should openly discuss the present-day reality of the abundant Latin-alphabet proper names used as barbarisms both in specific Cyrillic-alphabet target texts and encountered in the daily reality of EFL countries. The acknowledgement of this rule-defying effect of globalization and open-world ideology builds trust and provides recognizable realistic background for theoretical translation issues. The same effect is achieved when transcoding is presented not as a set of immanent rules, but as a context-related, ideologically entrenched, diachronically mutable technique (e. g. “*Douglas*” transcoded as “*Дуглас*” or “*Дазлас*”). Also relevant here can be the introduction of the language-related concept of euphony/cacophony with the basic elements of comparative phonetics (e. g. Edgar Poe’s “*Ulalume*” as the epitome of English euphony suffers major losses when transcoded as “*Улялюм*”).

A discussion of the ways of rendering geographical names into the TL can provide students of translation with another valuable insight, this time about the references to be used in translation. It is essential to show the students that despite the available bilingual dictionaries of geographical names, especially in the context of the changing political world, the most reliable source of equivalents can be updated online maps of various scale (c. a. “*Kyiv*” vs. “*Kiev*”, “*the Ukraine*” vs. “*Ukraine*”). Such a discussion gives relevance to textbook activities and puts them into the real-life context.

Translating proper names in fiction offers vast material which stimulates creative application of rules and strategies acquired by the students. Fruitful discussion can be focused on the principle of plurality in the choice of traditional vs. newly coined equivalents of minor historic character’s names (e. g. “*Jim Europe*” from “*Ragtime*” by E. L. Doctorow). The impact of ideology on choosing translation equivalents of proper names can be discussed, for instance, with reference to the available translations of “*To Kill a Mocking Bird*” (e. g. the TL equivalents of the name of the main character and narrator “*Scout*”). Introducing the topic of the challenge and the expedience of rendering speaking names in fiction translation usually starts a lively discussion among the students, unleashes their creativity, gives them a feeling of the translator’s license and provides a better understanding of the way a work of fiction works (e. g. putting the name “*Becky Sharp*” from “*Vanity Fair*” by W. M. Thackeray in the context of the pool of other characters’ names).

The traditional topic of proper names translation provides a translation teacher with material of manageable scale to discuss the major strategies and techniques of translation in a way which is meaningful, relatable, exiting and motivating for students.

References: 1. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову: навчальний посібник-довідник для студентів ВЗО. Вінниця : Нова Книга, 2003. 608 с. 2. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. Москва : Высшая школа, 1968. 396 с. 3. Gilles A. Conference Interpreting: a Student's Practice Book. Routledge, 2013. 294 p.

FEATURES OF TEACHING THE AUDIOVISUAL TRANSLATION OF COMMERCIALS OF THE FUTURE TRANSLATORS

Nohovska S. H. (*Kyiv*)

The world of commercial advertising texts continues to change rapidly creating a profound effect on human mind. Many techniques and methods help to affect the individual's mental structure: at both the conscious and subconscious levels.

Marketing means of persuasion can be aggressive that affect the mind of the target consumer. The essential goal of commercial is to persuade the target customer to buy the product or service. These persuaders use a variety of strategies to attract attention, gain our trust, provoke our desire for the product or service to make us to buy it [1]. TV commercials do not only inform the reader but form a bright advertising image through a system of expressive means of speech. Thereby, the language of advertising texts constantly requires updating. It should be mentioned that attracting the potential consumers' attention plays an important role. Moreover, TV commercials use the language of manipulation — the selection and usage of specific means of speech by which the advertisers can influence the consumers' choice through the advertising texts. Thence, it is important to teach future translators to understand the specification of advertised text, translate and even create the audiovisual product.

In an article entitled "*The Language of Advertising Claims*", (2012) Jeffrey Schrank gives a list of the techniques the advertisers employ to make claims for their products. The most popular means of manipulation in commercials are: 1. *Intensity and weasel words* to draw our attention to make us buy the service or product; 2. *Flattery*: advertisers flatter the target audience by saying "*you deserve more*" or "*you deserve better*"; 3. *Exaggeration* makes association by promoting false promises about a product; 4. *Humour* to create a good feeling to the service or product, and 5. *Explicit claims*: marketers state the main ingredients, the price, effectiveness and reliability [2].

According to the means of manipulation listed above, there is a need of adequate translation of commercial advertising texts. The process of translating advertisements has recently been transformed by the arrival of Information Technology. In this process, the translators often play a minor role to making their translations acceptable to the target audience.

Within the university IT course the students deal with revising and the audiovisual text. They consider a number of time codes according to the roles that are essential to understand, and hence to render, the meaning of the message. Moreover, the promotional language, which characterizes commercials, does not only trigger a persuasive effect by means of words, but also through many other means, such as rhythm, voice, timbre. Thus, the students listen to the text, dubbing it and monitoring the length of the target message to match the source audio text. In this case, the students are frequently forced to choose what to leave out and what to preserve. The main task is to render the source meaning without losing the semantic meaning of the message. All commercials are discussed and each student leaves a feedback.

Commercial advertising texts are special texts that contain and represent the information from the point of view of the author. Proper translation and accurate omission of information contribute to the successful rendering meaning of the source message.

References: 1. Пойта І. О. Проблеми та перспективи розвитку реклами у системі інструментарію маркетингу. *Економіка. Управління. Інновації*: електрон. наук. фах. вид. 2017. №1 (20). С. 32–38.
2. Schrank J. The Language of Advertising Claims. 2012. URL: https://nanopdf.com/download/comp-mod-5_pdf.

MAIN METHODOLOGICAL APPROACHES FOR DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCE OF MA STUDENTS MAJORING IN TRANSLATION AND INTERPRETING

Olkhovska A. S., DSc (*Kharkiv*)

The ever-increasing requirements for translators encourage researchers to seek and implement new approaches into the process of teaching to improve the vocational training. A methodological approach is the basic category of methodology and the most general methodological basis of research, which actually represents a point of view on the essence of the subject to be taught and which is implemented as a leading idea of teaching in practice in the form of a certain strategy and by means of a certain method [1].

Since the application of a sole approach often does not give the desired result as it limits the understanding of the essence of the subject and significantly narrows the boundaries of the study, it is optimal to use several approaches. Taking into account the accumulated experience in future translators' and interpreters' training, as well as the fact that at the present stage students of higher education institutions seek not only to acquire the necessary professional knowledge and skills, but also to master programs that will allow them to feel confident in society and to quickly adapt to the requirements of the labor market, we conclude that it is advisable to apply the following approaches:

- market-oriented (training of the types of translation and interpreting which are in high demand on the market, including those that students haven't mastered within the bachelor's degree — simultaneous interpreting and remote inter-

- preting; providing maximal technologization of training MA students majoring in translation and interpreting; developing competencies related to the social context; ensuring flexibility of the pedagogical system for rapid adaptation to changes in the translation services market, in particular in terms of appearing of new technologies or upgrading the existing ones);
- competence (transition from the reproductive paradigm (knowledge and skills) to the productive one (formation and development of the ability to act in practice), that is the development of competencies collectively forming translator's/interpreter's professional competence);
  - technological (plurality of the technologies applied; focus on general functionality rather than a specific program; integration of technological and subject components);
  - personal and activity-based (giving students the opportunity to master different types of translation, which will promote their further professional self-determination; using professionally oriented tasks; taking into account the structure of the translation/interpreting process in developing systems of exercises; using information and communication technologies which create a favorable basis for the development of translator's/interpreter's professional competence);
  - reflexive (development of students' reflexive skills through the implementation of problem tasks that model the real translation/interpreting activities; the organization of training in the form of an individual educational trajectory);
  - systematic (study of translator's/interpreter's professional competence as a holistic system, the structure of which is formed by a number of competencies, with the subsequent separation of components that have a dominant impact; building a system of exercises for teaching various types of translation and interpreting; building of a pedagogical system of developing translator's/interpreters' professional competence).

The complex use of the enumerated methodological approaches allows to improve significantly modern vocational training of MA students majoring in translation and interpreting.

References: 1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : ИКАР, 2009. 448 с.

FEMINISTIC MOTIFS IN LITURGICAL TRANSLATION: THE CASE OF THE FEAST OF THE NATIVITY OF THE MOTHER OF GOD

Shmiher T. V., DSc (*Lviv*)

The feminist theory of translation belongs to the group of theories dealing with milieu-determined assessment which usually gives a little to the evaluation of translation quality, but a lot to the understanding of the textual identity of an original. Although the feminist theory is eager to focus on women's heroine-centred writings for women, it can provide some assessing criteria for texts out of this framework.

The image of the Virgin Mary is among the key images of Christian writings. Christianity like other Abrahamic religions looks publicly patriarchal, but in some texts, women have succeeded in more space for visibility and activity. The liturgical service on the occasion of the feast of the nativity of the Virgin Mary is a major woman-oriented service. Given that the whole feast consists of the small vespers, the great vespers and the matins, the hymns of the small vespers are particularly full of vivid feminine images, while the matins service has more reiterated topoi of salvation and Jesus Christ's presence. However, this structure suffered due to the shortenings and simplifications, sanctioned during the second half of the 20th century: the small vespers is not celebrated and, thus, published in English-language translations used by various Eastern Orthodox and Greek-Catholic Churches.

English may be called a 'Catholic' language as during the large period of its history, it served Roman Catholic believers' needs. The fundamental difference lies in naming St Mary: Roman Catholics admire the poetics of referring to the Virgin Mary, and Orthodox believers and Catholics of Eastern Rite awe the worship of the Mother of God.

The group of the seven texts selected for the study represent various denominations: the Ecumenical Patriarchate of Constantinople, the Greek Orthodox Church of Antioch, the Ukrainian Orthodox Church, the Ukrainian Greek-Catholic Church, the Melkite Greek-Catholic Church, the Russian Orthodox Church. The oldest text is the 1619 Ukrainian Church Slavonic service which contains some deviations from today's Greek-language Textus Receptus, although, the Ukrainian translators claimed in the preface that they followed the Greek text. In any case, these deviations became accepted and practised in the Ukrainian, Serbian and Russian Orthodox Churches.

The aesthetical value of describing the Theotokos in this service is rendered first of all via beautiful epithets and metaphors. The modern reader finds more beauty in the Kyivan text as compared to the 'stringent' translations while the Greek text is not so strict and contains space for the stimulating interpretation of a beautiful garden.

The titular references to the Theotokos are usually perceived as something granted and accustomed whereas they have a symbolically loaded senses. In the hymn "Joachim and Anna keep festival...", we venerate "τὴν μόνην Θεοτόκον". In this phrase, the lexeme "μόνος" is to express the rhetorical preeminence of the Theotokos in her divine quality or action. Formally, the used Slavonic and English equivalents render the exceptional status of the Theotokos, but in the array of other and much more frequently used senses, the major sense of rhetorical preeminence may not be activated in all proper contexts. In New Ukrainian, the lexeme "єдина" is generally dubious.

Commonly, liturgical hymns lack the emotional descriptions of the Theotokos. Her role in the salvation of human race is much more important than the very personality of Hers. The metaphor of 'γέφυρα' (bridge) was quite popular in patristic literature, but then again it shows the importance of the Theotokos as the essence of life and provides no information about Her self-assessment.

In religious texts, a number of terms are employed to immediately evoke emotional response in the reader. In the hymn "Joachim and Anna keep festival...", the phrase

“τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας” contains even more than another epithet for the Theotokos. The lexeme “ἀπαρχή” is a primal offering or sacrifice which is offered to prophets, or to the poor or as a thanksgiving prayer. This is a signal to reader to follow and act correspondingly: the writer expects that the reader will make their unique and special offering. In the translation, this effect is less evocative and more hidden in the praising observations.

RENDERING THE YORKSHIRE DIALECT OF LITERARY CHARACTERS IN UKRAINIAN TRANSLATIONS

Sung O. M. (*Kyiv*)

The Yorkshire dialect in the speech of fiction characters belongs to widely-used socio-cultural markers. It is fully presented in E. Bronte’s novel “Wuthering Heights,” written in the Victorian era. The novel reflects realistically and emotionally the actualities of the time, landscapes and households. ethical and behavioral models of different social strata. The Yorkshire dialect is one of the specific features of the artistic fabric of the text, tightly linking the characters to a specific location. The Yorkshire dialect is a highly accentuated local dialect of Britain, that is why its rendering presents a serious challenge for translators. This dialect, like all others, has no direct counterpart in any language. Moreover, there is no universal rule for reproducing local dialects. However, there is a tendency to use colloquial speech, which can be conducive to losses of important artistic nuances.

O. Bandrovskya, who researched the Ukrainian translation of “Wuthering Heights” by D. Radienko, emphasizes the need to find adequate artistic equivalents of the Yorkshire dialects in the Ukrainian vernacular [1, p. 314]. Some translators, however, believe that a dialect should be reproduced by a dialect, but this approach does not seem productive because of a *location shift*: a component of domestication strategy which consists of using certain language forms (local dialects, in particular), thus generating false associations as for the scene of action (location). The term *location shift* is proposed by professor T. Nekriach. Thus, a character who uses Halychyna dialect in the translated work will hardly be associated with Yorkshire, Devonshire or Southern Mississippi. Therefore, this strategy should be used judiciously.

According to O. Rebrii, specific features of territorial or social dialects can be rendered adequately by parallel means of the target language. Parallel rendering implies translators’ creative vision and allows them to perform an absolutely new language, using occasional substitutes in the target language [2, p. 150].

The components of the Yorkshire dialect used in “Wuthering Heights” are considered at the following levels: *phonetic* (sound reduction, consonant doubling); *lexical* (use of dialectisms *lad, lass, chap, wuther, afore*); *grammatical* (incorrect use of verb forms, the use of personal pronouns instead of possessive ones).

In the three Ukrainian translations of “Wuthering Heights,” by D. Radienko (2006), O. Andriyash (2009) and E. Yevtushenko (2018) there is no reproduction of deviations

at the phonetic level; however, they are partially compensated at the lexical level. If D. Radienko avoids the use of *surzhik*, O. Andriyash and E. Yevtushenko use it quite extensively, which leads at times to aberration in the author's model of the world.

Currently, there are no hard and fast rules about the possibility of using *surzhik* in reproducing dialect speech in translation. In our opinion, the rejection of *russianisms* and *surzhik* is acceptable, all the more so that the Ukrainian language has a rich and colorful lexical potential. The use of colloquial speech can serve a good tool for compensating the artistic value of dialect usage in the original text. The creative vision of a translator can be effective in finding new means of dialect reproducing.

References: 1. Бронте Е. Грозовий перевал; пер. з англ. Д. О. Радієнко; передм. і прим. О.Т. Бандровської. Харків : Фоліо, 2017. 319 с. 2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.

TRANSLATIONAL PERSPECTIVE ON GENDER STEREOTYPES IN A DYSTOPIAN REALITY

Tashchenko G. V., PhD (*Kharkiv*)

Social perceptions underlying the text structure have long been a major focus of the Translation Studies. For this reason, increased attention to gender issues in socially oriented sciences has produced its impact on the field of translation. As any literary work has an individual at its heart, their personality as a product of socialization processes represents an important factor for the translator. The roles of people in the society, the way they see themselves and those around them, what they consider right or wrong heavily depend on the social environment a person is raised in.

Literary works depict a wide range of societies, the ones close to the reality the author lived in as well as those describing worlds that have never existed. Each of them creates a range of stereotypical expectations pertaining to representatives of a certain age, class, gender, etc. The factor of gender, namely, can prove dominant for the entire canvas of the literary work as well as its translation, exerting a considerable influence both on the plot and the principal characters. As literary works are often concerned with the most acute social problems surrounding the author, they frequently constitute a major problem for a translator if the source and target culture are characterized by a different level of gender awareness.

Any literary image, though fictional in nature, constitutes an embodiment of human qualities rooted in the real world which makes the text resonate with the reader. A consistent approach to translation requires successful reproduction of all the aspects of the character's personality. Since any individual is greatly influenced by their social background, their behavior, speech, thoughts open the door to their identity which allows the translator to combine a range of individual elements into a fully-fledged literary image for the target reader.

"The Testaments" by M. Atwood demonstrates images of three rather different women against a dystopian background. One lived in the world as we know it and witnessed the creation of the totalitarian theocracy of Gilead, the other two were born

under the Gileadean regime but one of them was taken to Canada as a baby. Still, the image of the girl who had to stay in Gilead, Agnes, attracts specific attention since her way of thinking, her view of the world and of herself provide a vivid representation of the ideology that the republic intended to impose. Consequently, the development of the character throughout the story reveals the striking contrast between the destiny the society wanted her to accept and everything she was willing to become herself. Every woman in Gilead has her own function, supposedly prescribed by the Bible. Agnes was to become a Commander's wife, however, marriage provoked nothing but aversion in her heart. Love was banished from Gilead. Women had no right to read or write, have their own property, let alone choose their own partner. The language M. Atwood uses to depict relationships between man and woman through the eyes of Agnes is on the verge of inappropriateness. The translator also recurs to quite strong language to show that the girl could not even imagine healthy relations between a husband and a wife based on mutual respect as in Gilead women were only a resource, fully submitted to men's will.

Both the original and the translation employ varied imagery to describe Agnes' evolution from an ignorant girl to a young woman who contributed to the fall of Gilead. Even as a child, Agnes intuitively felt that the society she was part of was corrupt though she did not know any other reality. Having learnt to read as one of the candidates to join the Aunts, Agnes starts reading the Bible only to realize how much it was distorted. She learns about unspeakable crimes and injustice, so when she is offered to escape and tell the world about the inhumane regime of Gilead, she accepts.

The target text is quite successful at describing the path of a girl whose entire belief system collapses as she is allowed to form her own judgements. A new destiny is unfolding in front of her and this time Agnes is offered a choice she shall make herself. Sisterhood proves more powerful than any other bonds and Agnes accompanies her sister to Canada to undermine the very foundations of Gilead.

**MENTAL IMAGERY IN TRANSLATION
FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN:
A COGNITIVE LINGUISTICS PERSPECTIVE
(a study of Y. Martel's Novel *Life of Pi*)**

Tatsakovych U. T. (*Ivano-Frankivsk*)

Visualization, one of the central concepts of cognitive psychology, is an important component of linguo-cognitive analysis. Experimentally supported theories of mental simulations [8], developed in the field of cognitive psychology, confirm the validity of mental imagery being considered a key factor in meaning formation [6]. Since cognition is based on sensorimotor experience, physical and sociocultural environments, the ability to conceptualize is common to all people [1, p. 13]. Differences in conceptualizations, i.e. mental processing of real-life objects and phenomena, are caused by linguistic and cultural differences, situational context, individual experience and individual cognitive

styles [5, p.105–107]. Nevertheless, a shared cognitive ability makes it possible not only to understand other conceptual systems but also to transfer conceptual content between them (translation).

In light of this linguo-cognitive definition, translation entails not only changing the language code but also transitioning between different conceptual systems, which, consequently, necessitates using additional methodological tools to optimize the process of translation and its analysis. These, more specifically, include the operations of construal that reflect various visualization methods, i.e. gestalt schemes for modeling cognitive space, such as selection, abstraction and specification, profile and base, vantage point, perspective, summary and sequential scanning, iconicity, force dynamics, etc. [2; 4; 6; 7]. Another effective tool in the translator's toolbox is conceptual (spatial, ontological, structural) and image metaphors [3]. The application of these construal operations enriches and streamlines the process of translation and comparative translation analysis, complementing it with the criterion of mental imagery. Due to the universality of visual perception, the operations of construal are applicable not only to literary translation but to other types of translation as well.

References: 1. Barsalou L. W. Situated conceptualization : theory and application. *Foundations of embodied cognition* / eds. Y. Coello, M. H. Fischer. Hove, East Sussex, 2016. P. 11–37. 2. Croft W., Wood, E. J. Construal operations in linguistics and artificial intelligence. *Meaning and cognition* / ed. L. Albertazzi. Amsterdam; Philadelphia, 2000. Vol. 2. P. 51–79. 3. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. London, 1980. 242 p. 4. Langacker R. W. Why a mind is necessary: conceptualization, grammar and linguistic semantics. *Meaning and cognition* / ed. L. Albertazzi. Amsterdam; Philadelphia, 2000. Vol. 2. P. 25–39. 5. Lewandowska-Tomaszczyk B. Reconceptualization and the emergence of discourse meaning as a theory of translation. *Meaning in translation* / eds. B. Lewandowska-Tomaszczyk, M. Thelen. Frankfurt am Main, 2010. P. 105–148. 6. Talmy L. Toward a cognitive semantics. London, 2000. Vol. 1. 565 p. 7. Verhagen A. Construal and perspectivization. *The Oxford handbook of cognitive linguistics* / eds. D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford, 2010. P. 48–82. 8. Zwaan R. A., Kashak M. P. Language in the brain, body, and world. *The Cambridge handbook of situated cognition* / ed. P. Robbins. New York, 2009. P. 368–382.

INTERMEDIAL ALLUSIONS IN LITERARY TEXTS: STYLISTIC AND TRANSLATION ASPECTS

Yemets O. V., PhD (*Khmelnytsky*)

Intermediality involves the interaction of different art codes, in particular literature and painting, literature and music, literature and architecture. At the same time the category of intertextuality refers to the interaction of texts in the framework of one semiotic system. In the recent years several masterpieces based on intermedial allusions were published, among them “Origin” by Dan Brown, “Nocturnes” by Kazuo Ishiguro, “The Goldfinch” by Donna Tartt. These novel enjoy great popularity and reveal a significant role of intermedial references in the plot, in the depiction of characters and in the creation of aesthetic effect. At the same time, intermediality is not a new phenomenon in the world literature. We can remember such works as “The White Monkey” by John Galsworthy, “The Ebony Tower” by John Fowles, to name a few.

The translation of intermedial allusions may include several stages. First, determining the meaning and origin of the reference; second, defining the stylistic devices of creating the allusion and their pragmatic effect; third, translating the fragments with allusions; fourth, suggesting the comments to the allusion used, if it is an implicit reference. In our report we will consider the functions and techniques of translating intermedial allusions in the short stories of the outstanding British writer Dylan Thomad (1930s) and the contemporary writer Donna Tartt. **The aim of this paper** is to compare the language means applied in creating the category of intermediality in the texts of these authors and to analyze the differences in the approach to rendering this category in the target texts.

Dylan Thomas's stories abound in intertextual, mainly Biblical allusions, while intermedial allusions are used in the symbolic stories "The Orchards" and "A Prospect of the Sea". We suggest our own translations of these devices. In "The Orchards" an intermedial allusion is explicit and refers to a well-known architectural monument: *Lame like Pisa, the night leaned on the west walls*. Here the proper name Pisa is used metonymically, meaning the Pisa Tower. The allusion is the basis of the original simile which can be rendered literally while the allusion should be reproduced with explication in the target text: *Культгава, як Пізанська вежа, ніч притулилась до західної стіни*. In the story "A Prospect of the Sea" the main character is a boy, and in his dream he is flying over Europe and sees different places, in particular *an empire broken like Venus*. In the context there is no other signal of the reference, so our interpretation is: Venus is the metonymy of the well-known statue of Venus de Milo. The technique of rendering this intermedial allusion should be explication in the text with addition and literal translation of the simile: *зруйнована імперія, подібно до статуї Венери Мілоської*.

While Thomas's texts belong to the genre of short fiction, Donna Tartt's "The Goldfinch" is a novel. Consequently, the writer has more space and can use much more language means for describing the painting of a bird, the goldfinch, which is the backbone of the plot. In the first fragment with the description of the painting the intermedial allusion includes color adjectives and a metaphor: *It was a small picture, the smallest at the exhibition, and the simplest: a yellow finch, against a plain, pale ground, chained to a perch by its twig of an ankle*. The translator V. Shovkun reproduced the color effect in this and other intermedial descriptions as well as the metaphor but made use of permutation in the fragment: *Вона була невеличкою, найменшою на виставці і, мабуть, найскромнішою: на простому блідому тлі жовтавий щиголь, прикутий до жердка за ланку-гілочку*. Analyzing the translation of the fragment, my Master student Anastasiya Zarghytska noted that in target text the foreground of the painting is changed into the background, thus the emphasis is made on the color, not the bird.

In our further analysis the stylistic devices as the components of intermedial allusions will be characterized and the techniques of rendering color epithets and painting terms will be specified.

ЧАСТИНА 2

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТИПИ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПЕРЕКЛАДІ НАЗВ КІНОТВОРІВ

Аджда Д. З., Рева Н. А. (Харків)

У наш час увагу багатьох дослідників привертає кінопереклад. Але до його труднощів, таких як специфічні характеристики часу, синхронізація із зображенням, яка вимагає скорочення фраз, використання дубляжу та титрів, озвучування (тобто проблеми зумовлені технічними вимогами), не належать ті, що стосуються перекладу назв ігрових кінотворів, які мають суто вербальну форму.

Як і будь-який інший заголовок, назва кінотвору ідентифікує певний твір, може передавати основну ідею твору та формувати певне уявлення стосовно того, що відбуватиметься у тому чи іншому кінотворі. Саме тому, мета назви, як першого знаку твору, — це встановлення контакту з читачем, спрямування його очікувань та прогнозів. До сутнісних рис заголовку відносять лаконічність викладу, точність та влучність у передачі тематики, настрою та головного посилу, легкість сприйняття, зрозумілість, а також самостійність та відокремленість форми. Що стосується структури, назва може бути подана словом, бути власною назвою, словосполученням, реченням. Це можуть бути заголовки побудовані на символах, метафорах, приказках, цитатах. Варто також зазначити, що назви кінотворів виконують низку функцій, серед яких виокремлюють інформативну, сигнальну, рекламну, емоційну та естетичну функцію.

У нашому дослідженні увагу було зосереджено на перекладах назв ігрових кінотворів таких жанрів як детектив, трилер, бойовик, драма, мелодрама та комедія. Вибір цих жанрів обумовлений тим, що вони належать до найбільш популярних. Серед ігрових кінотворів зазначених жанрів ми обрали 93 одиниці, які є автентичними, сучасними та популярними. Переклад цих кінострічок, а відповідно і їхніх назв, здійснено різними мовами. У нашому дослідженні, зокрема, було вивчено їхній переклад українською та іспанською мовами. Варто зазначити, що абсолютна більшість проаналізованих назв мають декілька варіантів перекладу іспанською мовою та деякі заголовки мають по два варіанти перекладу українською мовою.

Загалом було проаналізовано 64 одиниці перекладу назв українською мовою, та 98 — іспанською.

Серед проаналізованих кінотворів є такі, що перекладені за допомогою підбору словникового відповідника. Наприклад: *Inception* — *Початок*, *Origen*; *Wonder* — *Диво*.

Також наявні такі назви кінотворів, які було перекладено за допомогою калькування без жодних трансформацій. Наприклад, це такі назви як: *Mission: Impossible* — *Місія нездійсненна*, *Misión Imposible*; *Forrest Gump* — *Форрест Гамп*, *Forrest Gump*; *Major Payne* — *Майор Пеїн*, *Mayor Payne*; *The Boy who Harnessed the Wind* — *Хлопчик, який приборкав вітер*, *El niño que domó el viento*; *You Again* — *Знову ти, ¿Otra vez tú? / ¡Otra vez tú!*

Калькування із суто формальними (мовними) трансформаціями мало місце в українських перекладах і не було зафіксовано в іспанських. Наприклад: *The Avengers* — *Месники*, *The Avengers: Los Vengadores / Marvel: Los Vengadores*; *The Intern* — *Стажер*, *El becario / Pasante de Moda*; *The Proposal* — *Освідчення*, *La proposición / La propuesta*; *A Rainy Day In New York* — *Дощовий день у Нью-Йорку*, *Día de lluvia en Nueva York*; *The Secret Life of Walet Mitty* — *Таємне життя Волтера Миммі*, *La vida secreta de Walter Mitty / La increíble vida de Walter Mitty*.

Окрім суто формальних трансформацій були виявлені і трансформації лінгвокультурного плану, наприклад: *Die Hard* — *Міцний горішок*, *La jungla de cristal / Duro de matar*; *The Bucket List* — *Список останніх бажань*, *Ahora o nunca / Antes de partir*.

Таким чином, можна стверджувати, що для досягнення функціональної еквівалентності у відтворенні назви кінотвору, перекладачі враховують як суто мовні, так і лінгвокультурні відмінності.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАГАДОК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Андрєєва М. А. (Херсон)

Загадка є ігровим висловлюванням, яке алегорично кодує позначення будь-якого об'єкта чи явища дійсності й передбачає актуалізацію прямого найменування цього об'єкта в реакції адресата. Загадки прив'язані до конкретної території, етнічної групи, вони підкреслюють і виражають її самобутність. Загадки також вивчаються як «міжнаціональний» жанр, який властивий різним культурам, несхожим одна на одну. Одні й ті ж мотиви, теми, структури загадок повторюються у цілому ряду народів. Загадки грають роль прецедентних текстів. Їх референції відомі всім представникам культури [1, с. 26].

Життєстійкість цього жанру, що увібрав у себе домінанти національного стилю вербальної комунікації, забезпечується наступністю лінгвокультурних традицій. Малий жанр фольклорної лінгвокультури Англії викликає чималий пізнавальний інтерес лінгвістів як цінне джерело відомостей про уявленнях англосак-

сонського етносу про світ і про самих себе через призму його власної культури і традицій [4, с. 204].

В основі більшості англomовних збірок із загадками лежить тематичний спосіб організації. Групування загадок за образним компонентом домагає краще зрозуміти мовну картину світу. Загадки можуть бути організовані за такими розділами: *comparisons to a person, comparisons to living creatures, comparisons to an animal, comparisons to several animals, comparisons to plants, comparisons to things, enumerations in terms of form or form and function, enumerations of comparisons, enumerations in terms of colour, enumerations in terms of acts* [4, с. 205].

Під час перекладу англomовних загадок особливу увагу слід приділяти явищу неоднозначності, яке формується за допомогою стилістичних засобів. На фонетичному рівні це: омофони й гра з перестановкою букв (звуків), з видаленням і додаванням букв, з наголосом і паузацією; на морфологічному — омофони граматичних форм, поділ слова на морфеми та оморфія; на синтаксичному – пропущена синтагма або буквализація ідіоми.

В англійських загадках наявні такі специфічні характеристики англійського спілкування як натяки, мовна гра, недомовленість, високий ступінь імпліцитності. Наприклад: “*What makes a road broad?*” (*The letter B*) [3, с. 47]. У цій загадці найважливішим інструментом мовної гри є омофонія. Під час перекладу необхідно зберегти спосіб створення неоднозначності (а саме омофон), проте пристосувати його до реалій української мови. Еквівалентним адаптованим перекладом може бути такий: «*Що робить ляха шляхом?*» (*Літера Ш*). Під час перекладу було вжито спосіб доместикації — стратегія наближення тексту до культури мови, якою він перекладається, водночас може спостерігатися втрата інформації тексту оригіналу [2].

Буквалізація ідіоми буде загадки у вигляді питання як звичайної синтаксичної форми, але водночас має на увазі ідіоматичний зміст, наприклад: “*What is it you will break if you even name it?*” (*Silence*) [3, с. 94]. Здається, що вгадуваний об’єкт крихкий і може розбитися, насправді вживається вираз *to break the silence*, в якому дієслово *break* має інше значення — «порушити». Українською мовою текст оригіналу доцільніше відтворити як «*Що зникає, як тільки його назвеш?*».

Література: 1. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англomовному дискурсі. Вінниця: Нова книга, 2007. 128 с. 2. Корунець І. В. Доместикація як засіб збагачення національних мов і літератур. *Український журнал іноземної літератури Vsesvit*. URL: <http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/984/41/>. 3. Collis H. 101 American English Riddles: Understanding Language and Culture Through Humour. New York : McGraw-Hill, 1996. 105 p. 4. Jordan-Smith P. Riddles: Perspectives on the Use, Function, and Change in a Folklore Genre. *Journal of American Folklore*. Illinois, 2004. № 464. P. 204–205.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АЛЮЗІЇ

Антонова К. Г. (Херсон)

Алюзія — це посилення чи натяк на загальновідомий факт, про який читач повинен здогадатися. Стилiстичний прийом алюзії використовують у поезії, літературних творах, фільмах, новинах та політичних виступах, щоб показати свою

обізнаність та словесно збагатити текст. Тому актуальність роботи полягає у дослідженні особливостей перекладу стилістичного прийому алюзії. Проблема перекладу алюзії є надзвичайно важливою, однак, вона мало досліджена, тому потребує глибокого розгляду.

Алюзія — це стилістичний прийом, який використовує багато авторів, щоб вказати на певний факт чи подію з історії, літератури, міфології або політики. Як термін, алюзія з'явилася ще в шістнадцятому столітті, і в перекладі з латинської означає «грати, або жартувати». Алюзією можуть бути дати, наведені до тексту, власні надбання автора, техніка побудови фрази та графічне оформлення тексту, а саме: шрифт та розташування тексту на площині. Дуже часто натяки автора ускладнюють розуміння тексту і сповільнюють роботу перекладача.

Для того, помітити алюзію та правильно її відтворити, перекладач повинен бути обізнаним з історією, літературою та багатьма іншими сферами життя. Наприклад, Оскар Вайльд у своєму романі *“The Picture of Dorian Gray”* ще на початку натякає на розв'язку роману — одержимість мистецтвом, яка привела до катастрофи, посилаючись на Шумана, відомого німецького композитора, який був настільки закоханий у своє мистецтво, що став божевільним, *“As they entered they saw Dorian Gray. He was seated at the piano, with his back to them, turning over the pages of a volume of Schumann's “Forest Scenes”* [1, с. 56].

Автор роману посилається на творчість Шекспіра. «Ромео і Джульєтта», написана Шекспіром, є п'єсою про трагічне кохання. Ця вистава пророкує фатальний кінець кохання Доріан та Сибіл, *“This play was good enough for us, Harry. It was ‘Romeo and Juliet’* [1, с. 89].

Оскар Вайльд також натякає на смерть Сибіли, вживши прийом алюзії на Дездемону, Офелію та Джульєтту. Всі ці жінки помирають через кохання, натякаючи читачеві на смерть Сибіли. Також це є натяком на те, що Доріан любить Сибілу не за її душу, а за персонажів, яких вона грає: *“You said to me that Sibyl Vane represented to you all the heroines of romance — that she was Desdemona one night, and Ophelia the other; that if she died as Juliet, she came to life again as Imogen”* [1, с. 138].

Отже, виявлення і переклад алюзій вимагає від перекладача багато зусиль. Перекладаючи алюзію, перекладач повинен уявити себе на місці читача для того, щоб передбачити зрозумілість перекладу та необхідність роз'яснення. Це набагато більше, ніж просто передати зміст тексту, адже фахівець повинен донести до читача задум автора, а також дух культури та атмосфери у якій він жив. Це дуже клопітка і водночас цікава робота.

Література: 1. Wilde O. *The Picture of Dorian Gray*. Broadview Press, 1998. 279 p.

САТ-ІНСТРУМЕНТИ ПЕРЕКЛАДАЧА

Банніков Д. О. (Херсон)

Автоматизований переклад (Computer-assisted translation або computer-aided translation — САТ) — це різновид перекладу з вихідної на цільову мову, за якого перекладач застосовує комп'ютерне програмне забезпечення з метою прискорення й оптимізації процесу перекладу. Концепція застосування перекладачем комп'ютерного обладнання була запропонована дослідниками А.К. Мелбі і М. Кеєм в кінці 1970-х років [3], а перші системи, що дозволяли керувати термінологією з'явилися на початку 1990-х років.

Основною і найголовнішою функцією сучасної системи автоматизованого перекладу є створення і застосування пам'яті перекладів — ПП (*translation memory*, або *ТМ*) — бази даних раніше перекладених текстів, яка пропонує схожі раніше перекладені сегменти під час роботи з новим текстом.

ПП ділить вихідний текст на одиниці, або *сегменти*. Сегментом може слугувати як речення або цілий абзац, так і окремі елементи тексту (наприклад, заголовки, посилання, таблиці тощо) [1]. Під час роботи над новим текстом кожен сегмент перевіряється на наявність відповідника в базі даних, вираховується відсоток збігу і пропонується готовий варіант перекладу. Якщо відповідників в ПП немає, перекладач може ввести власний варіант перекладу нового сегмента і зберегти його в базі даних.

Відсоток точності збігів наявних перекладених сегментів встановлюється програмним забезпеченням за замовчуванням, або самим перекладачем. Збіги в ПП можна поділити на кілька типів:

Збіг відсутній. В базі ПП сегмент, відсоток збігу якого перевищує встановлену межу, відсутній. Зазвичай межа необхідного мінімального збігу становить 50-70%. За таких умов перекладач витрачає менше часу на редагування перекладу певного сегмента, ніж на його повний переклад.

Неточний збіг ($\leq 99\%$). Сегменти відрізняються лише частково. При відмінностях лише в пунктуації, пробілах, тегах або числових даних значення точності збігу буд близьке до 99%. Значення 85 — 95 % свідчить про відмінність в одне слово, 75 — 84% — два слова, менше 75 % — понад два слова.

Точний збіг (100%). Сегменти вихідного і цільового текстів в ПП співпадають, але контекст може відрізнятися.

Контекстуальний збіг. Точність збігу сегментів становить 100%, крім того, сусідні сегменти збігаються з контекстом, збереженим у метаданих ПП.

Існує різне програмне забезпечення яке використовує пам'ять перекладів. Це можуть бути як програми керування термінологією, що надають засоби для автоматичного пошуку відповідника лише у певній термінологічній базі даних, так і повноцінні комплексні системи автоматизованого перекладу з широким функціоналом і навіть програмами для перевірки якості перекладу. Усі САТ-інструменти доступні перекладачеві на сьогоднішній день можна поділити на хмарні та десктопні рішення, а також на безкоштовні та платні. Програми подані в Таблиці 1.

CAT-інструменти

	Платні	Безкоштовні
Хмарні CAT-інструменти	Smartcat MateCat	Memsources, Crowdin, Wordbee, TXM Cloud
Декстопні CAT-інструменти	SDL Trados Studio, memoQ, Wordfast	OmegaT, CafeTan Espresso

Таким чином, CAT-інструменти виступають незамінними інструментами сучасного фахівця з перекладу.

Література: 1. Bowker L. Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction. Ottawa : University of Ottawa Press, 2002. 185 p. 2. Christensen T. Translation-Memory (TM) Research: What Do We Know and How Do We Know It? *Hermes*. 2010. № 44. P. 89–101. 3. Melby A. Multi-level translation aids in a distributed system. *Linguistic Series*. 1982. № 47. P. 215–220.

ДО ПИТАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЕВФЕМІЇ В АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Ведмідська М. В. (Херсон)

Вживання евфемізмів у сучасній англійській мові мотивовано рішенням замаскувати чи змінити лексичні негативно забарвлені одиниці стилістично-нейтральними, що, у свою чергу, дає змогу уникнути комунікативних конфліктів, мовного дискомфорту та допомагає дотримуватися норм політкоректності. Явище евфемії потребує використання різноманітних підходів, оскільки є динамічним та багатоаспектним та досі вважається актуальним лінгвістичним питанням з точки зору відтворення та адекватної передачі таких лексичних одиниць українською мовою. Не зважаючи на дослідження сфер евфемізації в різномовних культурах та створення їх відповідних класифікацій, є не досить вивченими та потребують подальшого опрацювання критерії визначення евфемії як такої, а також перекладацький аспект, що, відповідно, вказує на актуальність цієї теми [2, с. 59].

Оскільки евфемізми часто використовуються в публіцистичних текстах, правильне розуміння значень таких одиниць є важливим аспектом процесу створення перекладу з вірною конотацією та, як результат, вірним сприйняттям переданих подій читачем. Слід зазначити, що вивчення суспільно-культурного фону, політичних та соціальних реалій, де виникає потреба в такій номінації лексичних одиниць, так само є невід'ємною частиною доперекладацької підготовки [5, с. 164].

Згідно з А. Кацевим, евфемія є складним мовним явищем, що має розглядатися в трьох аспектах: лінгвістичному, соціальному та психологічному. У свою чергу, соціальний аспект передбачає врахування моральних та релігійних традицій суспільства, психологічний — емоційного впливу на адресата [3, с. 179].

Досить широке використання евфемізмів у публіцистиці зумовлює виникнення перекладацьких труднощів, зокрема, передачі адекватної та еквівалентної складової вихідного тексту, насиченого евфемізмами. Слід зауважити, що існує

різниця між еквівалентністю, за якої є можливою спільність вихідного тексту та кінцевого, та еквівалентністю, за якої досягається змістова близькість оригіналу та перекладу.

Однією з класифікацій способів перекладу *евфемістичних лексем* є класифікація Л. Бархударова, за якою існують такі способи: використання еквівалентного відповідника, калькування, описовий переклад, конкретизація, генералізація, лексичне додавання, перифраз, модуляція тощо [4, с. 624].

Однією з проблем є ідентифікація евфемізму, особливо усталеного, що більше не класифікується як такий, а також евфемізмів створених на основі метафоричних висловів. Вибір способу перекладу впливає на наявність відповідної мовної одиниці в мові перекладу та рівень емоційно-стилістичного забарвлення лексичної одиниці [1, с. 63].

Отже, адекватний переклад евфемізмів можливий лише за умови достатнього вивчення лінгвокультурних особливостей мови оригіналу та перекладу, а також контексту, де він використовується.

Література: 1. Баскова Ю. С. Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ (на материале русского и английского языка): автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка». Краснодар, 2016. 24 с. 2. Москвин В. П. Эвфемизмы в лексической системе современного русского языка. Волгоград, 2010. 59 с. 3. Морева А. В., Грекова О. М. Особенности и трудности перевода эвфемизмов. Москва : Высшая школа, 2013. 179 с. 4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Слово, 2000. 624 с. 5. Allen I. L. Unkind words: Ethnic Labeling from Redskin to WASP - Berlin & Garvey, New York - Westport - London, 2016. P. 164.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ

Григорян Л. А. (Харків)

Згідно з дослідженнями [1], першим автором, який ввів термін «компетентність» до сфери перекладознавства, був Г. Турі, на думку якого майбутні перекладачі повинні мати трансференційну здатність (*transfer competence*), тобто вміння переносити значення і смисл з однієї мови в іншу.

Згодом, низка дослідників [2–4] почала пропонувати свої варіанти компонентного складу перекладацької компетентності (ПК). Розглянемо кожний запропонований компонентний склад детальніше. Перші розроблені варіанти моделей згаданої компетентності не містили велику кількість компонентів, вони склалися лише з одного або двох компонентів [2; 4]. Наприклад, модель, що була розроблена німецьким дослідником А. Нойбертом у 2000 році [3], містила лише одну компетентність, але вона складалася з низки субкомпетенцій. На його думку, складність професії перекладача передбачає неможливість кінцевого рівня розвитку компетентності, тобто перекладачі повинні постійно вдосконалювати свої знання та вміння.

Е. Пім [4] вважає, що ПК повинна складатися лише з двох компонентів: здатністю створювати більше одного життєздатного варіанта тексту перекладу для

одного й того ж тексту оригіналу; вмінням швидко та впевнено обирати із цих варіантів найкращий. За думкою цього дослідника, саме ці компоненти стосуються власне перекладацького процесу, інші вміння та знання, якими повинен володіти перекладач (знання термінології, знання граматики та правопису, вміння користуватися технікою, широкий кругозір, вміння працювати в команді та інші) не мають прямого стосунку до власне перекладацького процесу [1].

Кемпбелл (див. огляд в [2]) також розглядав питання про компонентний склад ПК і запропонував власну модель. Вона складалася з двох несхожих один на одного компонентів: ставлення перекладача, його особистих психологічних якостей, а також його майстерності в межах двох мов. Останній містить лексичне кодування, лексичний перенос та всебічне знання цільової мови.

Значну роль у вивченні перекладацької компетентності зіграла іспанська дослідницька група РАСТЕ [5]. Основними принципами цієї моделі є [5]: ПК якісно відрізняється від білінгвальної компетентності; ПК є системою знань, які необхідні перекладачеві для здійснення перекладу; ПК є експертним знанням, тому містить в собі як процедурні знання, що є домінуючими, так і декларативні; ПК складається з низки взаємопов'язаних та ієрархічних субкомпетентностей: білінгвальна — система знань та вмінь, що необхідні для мовної комунікації; екстралінгвістична — імпліцитні та експліцитні знання про світ загалом та про окремі сфери; інструментальна — вміння працювати з технічними засобами для виконання перекладу; стратегічна — це процедурні знання, що роблять перекладацький процес ефективним.

Дослідження формування цих субкомпетентностей є важливим завданням методики навчання перекладу.

Література: 1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу. Вінниця : Нова книга, 2013. 376 с. 2. Esfandiaria M. R., Seporaa T., Mahadia T. Translation Competence: Aging Towards Modern Views. *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. 2015. N192. P. 44-53. 3. Neubert, A. Competence in Language, in Languages, and in Translation. C. Schäffner and B. Adab (eds.) *Developing Translation Competence*. Amsterdam : Benjamins, 2000. P. 3–18. 4. Pym A. Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In *Defence of a Minimalist Approach*. *Meta: Translators' Journal*. 2003. Vol. 48. № 4. P. 481–497. 5. Results of the validation of the PACTE translation competence model: translation problems and translation competence / Beeby A. et al. *Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies*. Amsterdam : Benjamins, 2011. P. 317–343.

ПЕРЕДАЧА ТЕРМІНІВ У ПЕРЕКЛАДІ ДЕТЕКТИВНОГО ТВОРУ (на матеріалі роману «Хірург» Тесс Геррітсен)

Денисенко В. С. (Харків)

Переклад фахової лексики являє собою послідовність задач, таких як вибір загальної стратегії, тлумачення конкретного терміну і вибір конкретної трансформації з огляду на функцію того чи іншого терміну в тексті оригіналу. Проблемі передачі термінів присвячена велика кількість наукових розвідок, утім, здебільшого, увага в них приділяється перекладам науково-технічних текстів [4]. Дослідження

ж передачі медичних термінів у перекладах детективних творів залишається поза увагою науковців, що і зумовило актуальність обраної теми.

Матеріалом нашого дослідження слугує твір американської письменниці Тесс Геррістен *The Surgeon* [5] та його український переклад («Хірург») [1] Наталії Гоїн. Ми взяли собі за мету — виявити ключові особливості перекладу медичної лексики у зазначеному тексті.

При перекладі медичної термінології використовують чималу кількість трансформацій, таких як калькування, транскодування, заміна та ін. [2; 3]. Роман Тесс Геррістен «Хірург» не став винятком. Ми можемо бачити яскраве використання транскодування на цьому прикладі: «*“Two-oh plain **catgut**,” ventured Moore, looking at Tierney for confirmation.*» [5]. — «Звичайний **кемгут** 2/0, — пропустив Мур і глянув на Тірні, чекаючи його підтвердження» [1]. Приклад використання транскодування ми можемо спостерігати і у такому реченні: «*On the wall to the left of the bed were dense clusters of small circular drops flowing downward, characteristic of arterial spray as well as exhalation of blood from the **trachea***» [5]. — «Ліворуч над ліжком залишилися патьоки і крапельки крові, що рухалися вниз, — характерне явище для артеріальної кровотечі і пошкоджень **трахеї**» [1]. Також, при передачі медичних термінів мало місце адаптивне транскодування: «*Catgut doesn't have the strength or durability of **synthetic sutures***» [5]. — «Кемгут не такий міцний і довговічний, як **синтетичні** нитки» [1].

Ще один поширений спосіб перекладу, яким користувалися при перекладі медичних термінів у романі, калькування [2; 3]. Прикладом калькування може слугувати такий термін: «*Surgeons call this a **Maylard incision***» [5]. — «Хірурги називають його **розрізом Майларда**» [1].

Коли у джерельній і цільовій мовах діють різні мовленнєві норми, тоді на допомогу на допомогу перекладачеві приходять контекстуальна заміна [3; 4]. Її використано у перекладі цього речення: «*One was a deep slash across **the throat**, extending from beneath the left ear, transecting the left carotid artery, and laying open the laryngeal cartilage*» [1]. — «Глибокий поріз на **шії**, що тягнувся від лівого вуха, перетинав сонну артерію і відкривав гортанний хрящ» [2].

Основними видами лексико-семантичних трансформацій, які ми знайшли на даному етапі роботи з текстом, були конкретизація, генералізація та логічний розвиток [3; 5]. Наведемо приклад конкретизації: «*The odor was linked to the most unpleasant aspects of his job, and like one of Pavlov's dogs, trained to salivate on cue, he'd come to associate that rubbery scent with the inevitable accompaniment of blood and **body fluids***» [1]. — «Той осоружний запах був пов'язаний із найнеприємнішим аспектом його роботи, і, ніби для однієї з собак Павлова, натренованої за сигналом виділяти слину, для нього той запах гуми незмінно асоціювався з кров'ю та іншими рідинами **людського організму**» [2]. Приклад використання генералізації: «*On Diana Sterling, there were a few **jags in the incision**, indicating hesitation, or uncertainty*» [5]. — «У Діани Стерлінг місцями була **рвана рана**, що може свідчити про вагання або невпевненість убивці» [1].

Наведені приклади дозволяють зробити висновок, що переклад медичних термінів обраного тексту здійснювався різними способами. На наш погляд, це відбувалося через розбіжності у граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах української та англійської мов.

Література: 1. Геррітсен Т. Хірург. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 325 с. 2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с. 3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с. 4. Солнцев М. Общие и частные проблемы перевода медицинских текстов. *Вестник МГЛУ*. 2010. № 9. С. 131–141. 5. Tess Gerritsen. *The Surgeon*. Bantam Books, 2005. 416 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У РОМАНІ ДЖОНАТАНА ФОЄРА «ВСЬО ЯСНО»

Дудченко Л. В. (Херсон)

Оказіоналізми (авторські неологізми) представляють собою авторські нововведення, які існують тільки в рамках певного контексту [1, с. 6]. З точки зору перекладу оказіоналізми прийнято відносити до неперекладної лексики, оскільки у більшості випадків вони не мають відповідних еквівалентів у мові перекладу. Більш того, вони також відносяться до числа емоційно-експресивної лексики, що також значно ускладнює їх переклад із однієї мови на іншу.

Роман Джонатана Фоеера «Всьо ясно» насичений різноманітними оказіональними словами і виразами, оскільки головний герой твору не є носієм англійської мови. Головною метою їх використання в романі «Всьо ясно» є збільшення експресивності тексту і створення комічного ефекту. Завдяки їм мова головного героя роману Алекса звучить смішно і по-дитячому наївно. Саме таким і є для читача цей герой на самому початку твору.

Розглянемо приклади деяких оказіоналізмів і ті стратегії, які застосовує перекладач для передачі оказіоналізмів українською мовою.

Наприклад, Алекс розповідає про те, як ночами спостерігає за своїм дідусям, який проводить більшу частину часу в будинку Алекса і дивиться телевизор допізна. Тут автор замість дієслова “watch” («стежити») вигадує оказіоналізм “to KGB on” [2, с. 120; 3, с. 102]. Такий неологізм утворений від аббревіатури комітету державної безпеки (КДБ), члени якого займалися розвідкою і стеженням. Під час перекладу зазначеної лексичної одиниці було використано прийом калькування, завдяки якому вдалося зберегти оказіональність і відтворити комічний ефект для читача. Другий лексичний оказіоналізм “television room” утворений шляхом з’єднання слів “television” + “room”. У цьому випадку авторський неологізм був переданий за допомогою прийому калькування і словотворчості. Перекладач переклав вихідну лексичну одиницю за допомогою оказіонального субстантивованого прикметника «телевізійна», досягнувши при цьому максимально можливої еквівалентності перекладу.

У наступному прикладі «Ви хоча б трохи перекимарили?» — Що? — «Ну, ви кимарнули?» — «Не розумію». — «Ну, як там ще, упокоїлися?» — «Як?» — «Ви упокоїлися в поїзді? — «Та ні, — сказав він, — я зовсім не упокоювався». — «Шо-шо?» — «Я... не... у...по...ко...ю...вав...ся» [2, с. 41] (“You were able to Z Z Z Z Z?” I asked. “What?” “Did you manufacture any Z’s?” “I don’t understand” [3, с. 32]) Алекс замість фрази “have a good sleep” використовує вислів власного твору “manufacture Z’s”, що був перекладений як «упокоїтися», тобто «поспати». При перекладі оказіонального словосполучення було використано прийоми калькування і словотворчості, що дозволило зберегти як стилістичну оригінальність фрази, так і комічний ефект, справлений на читача.

Як показують наведені приклади, авторські неологізми представляють собою одну з найважливіших складових емоційно-експресивної частини твору, а також слугують проявом своєрідного стилю автора. Такого роду мовні явища становлять проблему для перекладачів, оскільки їх адекватний переклад практично неможливий без контексту, але навіть за його допомогою вони не завжди повністю піддаються перекладу. Досить часто при передачі оказіональної одиниці з однієї мови на іншу можуть відбуватися втрати, часткові або повні, а також смислові або стилістичні.

Література: 1. Бабенко Н. Г. Оказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ: учебное пособие. Калининград : КГУ, 1997. 84 с. 2. Фюер Д. С. Всьо ясно : пер. Р. Семківа. Харків : КСД, 2017. 320 с. 3. Foer J. S. Everything is Illuminated. New York : Houghton Mifflin Company, 2002. 276 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Жадан О. В. (Херсон)

Актуальність дослідження перекладу юридичної термінології відіграє велику роль у міжнародній комунікації. Саме переклад виступає посередником у процесі пізнання і розуміння різних культур, у реалізації спілкування між ними. Міжкультурна комунікація відіграє велику роль у вирішенні та підборі найліпших варіантів порозуміння між носіями відмінних мов і культур [2; 4; 5].

Сьогодні обмін юридичною інформацією різного роду між носіями різних мов і культур є необхідністю. Переклад юридичної термінології більшою мірою є актом міжкультурної комунікації, тому що перекладу підлягають не лише мовні одиниці, у зв'язок вступають різні правові системи та правові культури, розбіжність яких обумовлює багато проблем у юридичному перекладі.

Наявність інститутів, яким притаманні юридичні системи Великої Британії та США, відсутні в українській системі, призводить до ускладнення перекладу, через те, що не існує відповідних еквівалентів, відповідно, постає питання адекватності перекладу.

Способом подолання цієї лінгвістичної перешкоди є шлях створення певних перекладацьких паралелей з обґрунтованим вибором визначених міжмовних термінологічних співвідношень.

Саме тому переклад юридичних текстів — найчастіше робота юристів і професійних перекладачів, які спеціалізуються на юридичному перекладі, мають юридичну освіту або значний досвід у перекладі юридичних текстів [2, с. 203].

С. П. Хижняк виділяє такі групи юридичних термінів:

1) терміни, що мають інтенціональний тип значення (наприклад, покарання — *punishment*), в якому закріплені ознаки, складові внутрішнього змісту слова, тобто його сигніфікації;

2) терміни з екстенціональним типом значення, в якому більш чітко представлено денотативне значення з огляду на те, що в ньому закріплюється не зміст поняття, а його обсяг, який позначає безліч речей, денотатів, із якими співвідносяться поняття [3, с. 109].

Існують вимоги щодо юридичних термінів, які перекладач має брати до уваги під час перекладу. Відтак юридичний термін має:

— відповідати правилам і нормам відповідної мови;

— бути систематичним;

— відповідати конкретній дефініції, що орієнтована на відповідну концепцію;

— бути відносно незалежним від контексту;

— бути точним;

— бути лаконічним;

— бути виразно нейтральним [1, с. 56].

Під час перекладу юридичного тексту, що відноситься до певної галузі знань, перш за все необхідно дотримуватись визначеного алгоритму дій. Дотримуючись певних дій перекладач використовує обрану стратегію, яка допомагає повною мірою розкрити глибини змісту, що відтворюється іноземною мовою.

Література: 1. Комисаров В. Н. Лингвистика перевода. Москва : Международные отношения, 1980. 167 с. 2. Сойка Ю. Ю. труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (ДДУВС, 28.02.2020) С. 202–204. 3. Хижняк С. П. Семантические свойства юридического термина. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион*. 2007. № 2. С. 104–112. 4. Ходаковська О. О. Стратегії перекладу англійського юридичного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : ВД «Гельветика» 2020. Вип. 13, Т. 3. С. 61–65. 5. Ходаковська О. О. Еквівалентність перекладу англійського юридичного дискурсу. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 квіт. 2017 р.). Львів, 2017. С. 57–60. 6. Циткина Ф. А. Терминология и перевод: к основам сопоставительного терминоведения. Львов : Изд-во при Львов. гос. ун-те, 1988. 156 с.

ДЖЕРЕЛА ТРУДНОЩІВ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Жукова А. Д. (Харків)

У сучасному світі усний і письмовий переклад використовуються в різних галузях людської діяльності. Однак через різні умови і вимоги до їх виконання методи дослідження і викладання цих видів перекладу мають певні відмінності.

Для розгляду даної теми наведемо визначення відповідних термінів. Термін «переклад», як викладено у «Словнику з усного та письмового перекладу» (*A Dictionary of Translation and Interpreting* [3]), позначає такий процес, а також результат, усіх видів передачі письмових, усних або знакових текстів, створених засобами однієї мови (мови оригіналу), за допомогою текстів, схожих на них певним чином і створених засобами іншої мови (мови перекладу або цільової мови) [3]. Види перекладу окреслено в іншому посібнику, згідно з яким вони поділяються за критерієм способу його здійснення — на «письмовий, усний та їх різновиди» [2, с. 181].

Письмовий переклад має чіткі відмінності від усного перекладу: за умов виконання письмового перекладу встановлено набагато жорсткіші вимоги до збереження пропозиції, конотації, інтерактивних та соціокультурних ознак тексту оригіналу, тимчасом як в усному перекладі наявні неминуча втрата певної частки інформації, одномоментність і часова компресія [2, с. 30]. У нашій доповіді ми зосередимося на усному перекладі.

Усний переклад становить передачу в усній формі повідомлення, що виражене однією мовою, засобами іншої відповідно до потреб слухача або слухачів, які зовсім або частково не розуміють мову оригіналу [3]. Підвиди усного перекладу можна розрізнити за способом сприймання тексту оригіналу: сприймання через зоровий канал – переклад з аркуша, сприймання на слух – послідовний і синхронний переклад [2, с. 182,183].

Під час послідовного перекладу текст оригіналу сприймається на слух, перекладач записує його за допомогою перекладацького скоропису і відтворює текст перекладу усно. Синхронний переклад виконується без пауз, майже водночас з мовленням оратора, без перекладацького скоропису [2, с. 182,183]. Усний переклад з аркуша (*sight translation*) означає процес перероблення письмового тексту мовою оригіналу на усний текст мовою перекладу без попередньої підготовки [3].

Зауважимо, що під час навчання усного перекладу з аркушу виникають певні труднощі. У своїй статті Межуєва І. Ю. наводить приклади таких проблем [1, с. 47, 48], ґрунтуючись на яких можна виокремити джерела їх виникнення: 1) якість тексту оригіналу (друкований текст або написаний від руки); 2) складність та інформаційна насиченість тексту; 3) недостатній ступень володіння умінням читання мовою оригіналу; 4) недостатній рівень володіння перекладацькими навичками і уміннями; 5) відсутність або недостатність психологічної та емоційної підготовки для виконання такого виду перекладу і для публічних виступів; 6) відсутність контакту з автором тексту.

Наступним етапом нашої роботи є дослідження щодо аналізу ступеня впливу таких джерел на спричинення зазначених труднощів під час виконання усного перекладу з аркуша студентами, що навчаються за спеціальністю «Переклад».

Література: 1. Межуєва І. Ю. Переклад з аркуша: до питання про основні труднощі для усних та письмових перекладачів. *Закарпатські філологічні студії*: електронний випуск. 2019. Т. 2. Вип. 10. С. 45–49. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-2.9>. 2. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця : Нова книга, 2013. 376 с. 3. Laver J., Mason I. *A Dictionary of Translation and Interpreting*. URL: https://www.academia.edu/37923697/A_Dictionary_of_Translation_and_Interpreting_docx.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПУТІВНИКА

Захарова В. О. (Херсон)

Путівник — найважливіший елемент культури будь-якої країни, що є своєрідною візитною карткою народу, яка може забезпечувати зв'язок між представниками різних країн у культурному просторі. Вивчення англomовного путівника з позицій лінгвістики дозволяє сформуванню уявлення про типологічні параметри, змістовне наповнення, лінгвокультурні особливості, мовні характеристики і прагматичний потенціал путівника культури.

Путівник — це особливий тип тексту, що має характерну структуру. До мовних особливостей цього типу текстів відносять наповнення лексичними одиницями на позначення назв міських об'єктів (урбанонімів). Таким чином, путівник має чітко виражену структуру і композицію, водночас його консервативний блок притаманний путівнику будь-якого типу, але може відрізнятися обсягом, у той час як варіативний блок залежить від типу путівника і найбільш широко представлений у довідково-енциклопедичному виданні.

Зображення в самому тексті путівника залежить від вербального коментаря, який визначає його інтерпретацію. Між зображенням і вербальним компонентом в цьому випадку встановлюються відносини взаємозалежності, причому вербальний коментар виконує первинну, основну функцію. Путівник не тільки повідомляє необхідні відомості про визначні пам'ятки, але служить пам'ятним сувеніром (*a souvenir guide*) і одночасно розширює і поглиблює знання читача-туриста про саму пам'ятку в більш широкому контексті, про історію та культуру країни. Путівник цього типу є авторським і має більш складну структуру, яка наповнена частотними прецедентними елементами, а саме цитатою (прямою і алюзивною), алюзією, алюзивною власною назвою, епіграфом.

Найчастіше основний компонент містить базову інформацію про ту чи іншу пам'ятку, тоді як до завдань периферійної частини належить надання додаткової інформації і, таким чином, розширення вже наявних фонових знань. Інтертекстуальність путівника реалізується за рахунок вживання в ньому різних прецедентних елементів. Ці елементи підвищують значимість путівника як елемента культури, виконуючи, насамперед, орнаментальну і атрактивну функції.

Досить широкий вибір засобів мовного впливу представлений в англomовному путівнику і засобами експресивного синтаксису. Найбільш частотними з них є еліптичні конструкції, повтор на рівні синтаксичної організації речення, фігура очікування, антитеза, а також риторичне питання. Так, наприклад, риторичне питання в тексті путівника створює видимість вільного діалогу між читачем-туристом і рекламодавцем, причому останній передбачає питання і дає на нього відповідь, у такий спосіб, задає і розвиває тему бесіди та імплікує думку про доцільність відвідування пам'ятки.

Таким чином, перекладачу слід зважати на особливості функціонально-стильових характеристик путівника, у якому поєднуються риси рекламного, публі-

цистичного та науково-популярного стилів, враховуючи те, що риси одного стилю можуть зустрічатися в іншому, що ще раз підтверджує думку про взаємозв'язок функціональних стилів. Питома вага і варіативність тих чи інших характеристик різних функціональних стилів залежить від типу путівника і визначається його цільовою установкою, що становить певні труднощі під час перекладу.

Література: 1. Козьмик Г. О. Світ сучасної людини в контексті мовних змін. Інноваційні процеси в лексичній системі англійської мови на межі XX–XXI століть : монографія. Запоріжжя: КПУ, 2007. 142 с. 2. Thurlow C., Jaworski A. Tourism discourse: language and global mobility. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2010. 288 p.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКЕ ВІДТВОРЕННЯ ПОВТОРІВ ЯК ЗАСОБУ СУГЕСТИВНОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (на матеріалі Ted Talks)

Казарова В. Ю. (Харків)

Процес комунікації забезпечує обмін інформацією, а переклад такої інформації на різні мови дозволяє поширити її серед більшого кола людей по всьому світу. Донесення певної ідеї уможлиблюється тільки завдяки здійсненню впливу на реципієнта, який ми вслід за Девідом Берлоу визначаємо найголовнішою функцією комунікації [2, с. 11–12]. Задля реалізації впливу комунікатори вдаються до певних стратегій, а саме до: 1) аргументації; 2) переконування; 3) спонукання і 4) сугестії (або навіювання).

Сугестію визначаємо як «інструментальну стратегію комунікативного впливу на сферу підсвідомості людини, що виключає і послаблює волю... і цілеспрямоване активне раціональне осмислення мовлення...» [1, с. 27]. Сугестими, мовні засоби з потенціалом навіювання, на лінгвальному рівні, на відміну від аргументу і емотем, корелюють не зі змістом висловлювання, а з його структурою оформлення, і таким чином реалізуються в структурних патернах, які забезпечують ритмізацію мовлення і сприяють відключенню критичного мислення реципієнта.

Способом досягнення ритмізації мовлення є повтор, який завжди співіснує з аргументами і емотемами, що наповнюють структурне оформлення висловлення змістом. Повтор є фігурою мови, яка передбачає навмисне повторення морфем, звуків, слів і синтаксичних конструкцій. До повторів прибігають у художніх творах, промовах, рекламах тощо. Вони часто використовуються спікерами відомої організації Ted Talks в ідеаційних виступах, які мають за мету донесення до аудиторії нових і актуальних ідей, повідомлення проблем, що потребують нагального вирішення. Так наприклад, політичний діяч Церінг Тобгай у своїй промові «Нагальний заклик захистити «Третій Полюс» світу» розповідає про екологічне становище Бутану, і вдаючись до використання повторів, привертає увагу реципієнтів до серйозності проблем, викликаних глобальним потеплінням:

Епіфоричний повтор *“they are melting”* перекладено за допомоги варіантного відповідника, а у першому реченні ще й завдяки конкретизації:

*“And yes, the glaciers, **they are melting**. We know that. I have been to those in my country. I’ve seen them, and yes, **they are melting**.” [3].*

*«І це правда, що **льодовики тануть**. Ми про це знаємо. Я бував у таких місцях у моїй країні. Я їх бачив, і так, **вони тануть**» [3].*

Закликаючи до об’єднання сил задля подолання існуючої проблеми ідеатор повторює інфінітивну конструкцію *“to work together”*, перекладену українською як «спільна робота» за допомоги пермутації і заміни слова однієї частини мови на слово іншої частини мови:

*“But the big idea is to get all stakeholders together **to work together**. **To work together** to monitor the health of the glaciers; **to work together** to shape and implement policies to protect our glaciers....” [3].*

*«Але основна ідея полягає в залученні всіх зацікавлених сторін до **спільної роботи**. **Спільна робота** задля нагляду за станом льодовиків; **спільна робота** задля формування та впровадження політики захисту льодовиків...» [3].*

Отже, повтор є інструментом введення реципієнта у транс, що призводить до відключення його критичного мислення і забезпечує автоматизацію сприйняття ідеї, запропонованою комунікатором. Збереження повторів у мові перекладу є суттєво важливим, оскільки їхнє вилучення або незбереження через мовні особливості може призвести до невдачі у передачі ідеї.

Література: 1. Кайсіна Д. М. Повтор як засіб сугестивного впливу (на матеріалі англійських ідеаційних промов). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 24. Т. 2. С. 27–30. 2. Berlo David. K. *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. San Francisco : Rinehart Press, 1960 318 p. 3. TED: Ideas Worth Spreading. URL: <https://www.ted.com> (Last accessed: 12.03.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГУ В АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТЕКСТАХ СЕРІАЛУ “PEAKY BLINDERS”

Картавцев С. С. (Херсон)

Переклад фільмів є дуже тяжкою працею. У кіноперекладі надзвичайно важливим є врахування зв’язку між зображенням та текстовим матеріалом, потрібно приділяти увагу вербальним та невербальним способам вираження. Переклад фільмів завжди супроводжується певними труднощами: не тільки лінгвістичними, а й технічними, що, звичайно, має свій вплив на технічне втілення перекладу на екрані.

Кінопереклад, звичайно, є особливим видом перекладу, оскільки, крім власне тексту, він містить екстралінгвістичні фактори, а також деякі технічні компоненти, що викликають певні труднощі. Ю. Лотман [3] вважає, що останнє, безумовно, впливає на рівень еквівалентності перекладу фільму, а також на рівень синхронізації артикуляції акторів [3, с. 315].

Англійські дослідники Х. Діаз-Сінтас (Jorge Diaz-Cintas) та Г. Андерман (Gunilla Anderman) [5] висвітлювали два підходи до перекладу кінопродукції, а саме головним було: зберегти аудіальну складову фільму або замінити її на письмовий текст. У першому випадку оригінальну аудіо доріжку замінюють новою, цьому процесу перекладачі дали назву переозвучення (англ. *revoicing*).

Процес збереження аудіодоріжки оригіналу та виведення тексту на екран має назву субтитрування (англ. *subtitling*). На цей вид кіноперекладу не витрачається багато часу у порівнянні з іншими та він є значно дешевшим. Х. Діаз-Сінтас та Г. Андерман зазначають, що вибір способу перекладу кінофільму залежить від певних факторів, а саме таких як: фінансові умови, на яку аудиторію орієнтується продукт та жанр кінопродукту [5, с. 20–21].

Н. Шубенко наголошує на тому, що створення цілісного аудіовізуального образу уможлиблюється лише за умови поєднання аудіальної складової та відеоряду [4, с. 146].

У телесеріалі «Гострі картузи» бірмінгемський брумлі є яскравовираженим сленгом.

Брумлі є незвичним акцентом, розповсюдженим у Бірмінгемі. Цей сленг присутній у мові всього злочинного клану сім'ї Шелбі. Вважається, що брумлі дуже важко відтворити, тому дуже багато режисерів відмовляються знімати фільми у Бірмінгемі. Кілліан Мерфі — виконавець головної ролі «Гострих картузів» — народився та виріс в Ірландії, але, на думку критиків, йому вдалося відтворити брумлі.

Фонетичні особливості акценту:

- голосний звук /əʊ/ може звучати з наближенням до /aʊ/: слово *goat* — /gaʊt/, замість /gəʊt/;
- голосний звук /aʊ/ може звучати як /æʊ/: слово *mouth* — /mæʊt/, замість /maʊθ/;
- ненаголошений звук /i/ у кінці слів може вимовлятися як /eɪ/: слово *harpy* — /'hæpɪ/, замість /'hæpɪ/ [1].

Вимоги до перекладу фільмів варіюються від країни до країни. Вибір конкретного типу перекладу фільму значною мірою сприяє сприйняттю фільму цільовою аудиторією та залежить від місця культури, з якої походить оригінал, а культура, для якої переклад призначений для міжнародної сцени, грошова вартість, громадські уподобання, традиції та історичні характеристики [2].

Тому, перекладаючи сленг, враховуючи реалії окремої країни, необхідно посилатися на описовий переклад. Це лексико-граматична трансформація, за допомогою якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється фразою, яка пояснює її значення, тобто вона дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення в мові перекладу. За допомогою такого мовного явища як сленг мова постійно оновлюється, вдосконалюється, набуває якісно нових характеристик і відтінків.

Отже, сленг збагачує мову і надає повідомленням певні стилістичні особливості, які покращують розуміння повідомлення і підвищують його цінність.

Література: 1. Англійські акценти у фільмах та серіалах. URL: <https://englex.ru/english-accent-in-films-and-tv-series/> 2. Вплив перекладу кінофільмів на свідомість глядача. URL: <https://glebov.com.ua/vplyv-kinoperekladu-na-svidomist.html>. 3. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. Об искусстве Ю. М. Лотман. Санкт-Петербург : Искусство-СПБ, 1998. 704 с. 4. Шубенко Н. О. Аудіовізуальний медіатекст: специфіка, структура, властивості. *Культура і Сучасність* : альманах. Київ : Міленіум, 2012. № 1. С. 145–149. 5. Diaz-Cintas J. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen J. Diaz-Cintas, G. Anderman. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. 272 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІСТОРИЗМІВ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (на матеріалі англійської та української мов)

Лісовик О. Г. (Харків)

Література, як прояв національної культури та творчій процес, знаходиться в безупинному русі. Започаткований більше ніж 200 років тому, жанр історичного роману набуває популярності в сучасних авторів. Твори на історичну тематику ставлять ланку інтересу також для перекладацької практики. З'являються нові переклади вже існуючих перекладених, історичних романів, та переклади нових творів цього жанру. Цей процес підштовхує подальше вивчення напрямів перекладу художніх творів та перекладацьких прийомів щодо подолання специфічних перекладацьких труднощів.

Ключовими вимогами під час перекладу художньої літератури стають проблеми збереження національної своєрідності та історичного колориту. При цьому проблематика їх передачі полягає не в окремих елементах контексту, а в складових, які є присутніми в усіх компонентах твору: мовному матеріалі, формі та змісті [4, с. 127].

Саме ці категорії передаються в художньому творі за допомогою слів-реалій. Термін реалії використовується для слів, які позначають назву елементів побуту та культури, історичної епохи та соціального укладу та державного устрою, фольклору та інших специфічних особливостей даного народу, країни, які є чужими для інших народів та країн, не мають точних відповідників в інших мовах, і, відповідно потребують особливого підходу у перекладі [2, с. 65].

Історичні реалії відносяться до так званої застарілої лексики, яка включає слова з обмеженим вживанням, що позначають рідкісні реалії, предмети, терміни, власні імена, що вийшли з ужитку. Вони поділяються на: історизми — застарілі слова, які називають зниклі з побуту національної спільності предмети та поняття, та на архаїзми — застарілі назви понять, які існують і понині. Основною функцією архаїзмів є відтворення історичного колориту в художній літературі. Саме архаїзація, або «зістарення», є мовним засобом створення перекладу при діяхронному перекладі, коли часова дистанція між створенням оригіналу та його перекладом є значною, та існує суттєва розбіжність екстралінгвістичних характеристик співвідносних епох [1, с. 137–139; 3, с. 36].

Поряд з архаїзацією при перекладі архаїчної лексики, науковці розглядають використання ще трьох видів стратегій: модернізацію, вилучення та нівелювання. Модернізація це навпаки є «осучасненням» тексту, з використанням сучасних мовних одиниць. Вилучення є видом лексико-граматичної трансформації, яка застосовується в випадку наявності мовних одиниць які відсутні в мові перекладу, але містять імплікативні смисли, для передачі яких необхідно змінити перекладну лексичну одиницю. Нівелювання є способом, який не часто використовується в перекладацькій практиці. Його сутність полягає у заміні історично маркованої

лексики на семантично нейтральну. Багато вчених виступає проти використання цього методу, вважаючи, що це призводить до втрати експресії та культурної спільності в тексті перекладу [3, с. 37–38].

Література: 1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с. 2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / под ред. Вл. Россельса. Москва : Международные отношения, 1980. 340 с. 3. Ласінська Т. А. Загальні принципи перекладу архаїчної лексики. *Science and education and a new Dimencion. Philology*. 2017. V (35). Issue 125. С. 36–39. 4. Левый И. Искусство перевода. Москва : Прогресс, 1974. 399 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАННЯ КАЗКИ ЯК ТИПУ ТЕКСТУ (на матеріалі творів А. С. Байєтт)

Ляхно А. О. (Херсон)

Переклад постмодерністських текстів є складним завданням, пов'язаним, з одного боку, з розпізнаванням тих текстів, з якими даний текст веде «міжтекстовий діалог», а з іншого — з пошуком засобів відтворення цього діалогу в тексті перекладу. Переклад як вид вторинного тексту відрізняється від традиційних вторинних текстів своєю функцією — замінювати первинний текст в інше лінгвокультурне середовище, тому переклад часто більшою мірою, ніж інші види вторинного тексту, прагне до зближення з оригіналом. Ступінь і тип вторинності залежать від різних факторів, визначальним серед яких є тип / жанр тексту. На відміну від інших типів тексту, художній текст не тільки допускає, але передбачає художню творчість перекладача, що є причиною відносно невисокого ступеня вторинності перекладів художніх текстів.

Переклад інтертексту у казці А. Байєтт створює особливе асоціативне поле, основними прийомами формування якого виступають цитати, алюзії, ремінісценції, пародії, епіграфи. Їм притаманні такі функції, як експресивна, апелювативна, поетична, референтивна, метатекстова, кожна з яких ускладнює структуру твору, сприяє розкриттю сенсу і розширенню картини світу.

Усі типи міжтекстових відносин перетинаються в тексті, до того ж, один або кілька типів можуть бути виражені в різних текстах з різним ступенем інтенсивності. Кожному типу відповідає певний набір форм реалізації міжтекстових взаємодій у творі. Під час перекладу тих чи інших форм перекладач стикається з різного роду труднощами, які можуть бути вирішені за допомогою стратегій, спрямованих на виявлення філологічного вертикального контексту на різних рівнях міжтекстових взаємодій [2, с. 38].

Варто також підкреслити, що в казці А. Байєтт міститься безліч різноманітних синтаксичних архаїзмів, складних речень з великою кількістю сполучників, речень з порушеним порядком слів, речень з великою кількістю негативних часток, нестандартних речень з пропущеним присудком, а також нестандартно по-

будованими питаннями, тоді як для тексту перекладу характерне часте вживання складних речень. У казці письменниці представлені переважно два типи зв'язків міжтекстової взаємодії: власне інтертекстуальності і гіпертекстуальності.

Особливістю казки є наявність великої кількості інтекстів, якими є прецедентні імена і висловлювання. Прецедентні імена і висловлювання відбивають специфіку культури, якій належить автор твору, і є лакунами культурного фонду під час перекладу твору. Відсутність необхідних фонових знань у читача тексту перекладу перешкоджає їхньому розумінню, а отже, адекватному сприйняттю постмодерністського твору в цілому. Завдання перекладача полягає в тому, щоб забезпечити читача перекладу — носія іншої культури — фоновими знаннями, необхідними для відтворення вертикального контексту твору і проникнення в культурний простір тексту оригіналу. З цього випливає, що у разі перекладу постмодерністських текстів перекладацький коментар є найбільш «дієвим» способом відтворення вертикального контексту. Перекладачам слід позначати в тексті всі виявлені ними інтексти і передавати їх іншою мовою відповідно до наявних офіційних перекладів, а також забезпечити їх перекладацьким коментарем, оскільки інакше читач тексту навряд чи зможе розпізнати приховані в ньому інтекстові включення [1, с. 45].

Література: 1. Нестерова Н. М. Текст и перевод в зеркале современных философских парадигм. Пермь : Перм. гос. техн. ун-т, 2005. 202 с. 2. Папулова Ю. К. Переводческий комментарий как особый вид метатекста. *Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики.* 2015. № 11. С. 38–45.

ІНТЕРАКТИВНИЙ РОМАН ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Марченко К. А. (Харків)

Важко переоцінити вплив інформаційних технологій та новітніх медіа на вибір наративних стратегій у літературних творах сучасності. Початок століття і, зокрема, видання книги-бестселера американського автора Марка З. Данилевського під назвою «Будинок листя», ознаменував появу нового типу романів. Одна із особливостей таких романів — поєднання різних семіотичних форм та способів вираження (наприклад, друкована та цифрова книги), а також взаємодія різних засобів інформації та комунікації у формуванні змісту літературного твору. З огляду на ці явища ми можемо говорити про те, що друковане слово втрачає традиційне верховенство над іншими форматами існування літературних творів, та водночас словесне наповнення складає лише один з багатьох художніх вимірів роману [5, с. 57].

Упродовж століть вивчення жанрових особливостей становило основу будь-яких досліджень творів літератури. Безперечно, жанр — це складний конструкт. Досвід багатьох століть досліджень щонайменш «озброїв» науку уявленнями про літературний жанр як щось за характером теоретичне, нормативне й непорушне. Проте, ми не можемо говорити про сучасний роман за «законами жанру», оскільки він не має вичерпного визначення, не підлягає таксономії й постійно

формується. Він змінюється та збагачується, «підпорядковує інші жанри та світогляд, вбираючи форми, досліджуючи їх та позбуваючись» [6, с. 295]. Твір сучасної американської письменниці Маріші Пессл «Нічне кіно», що нам видається цікавим для аналізу, не можна назвати типовим представником жанрової літератури. Окрім наявних загальних родових ознак роману, майже класичного, хоча й дещо передбачуваного сюжету детективного трилера, привабливість роману головним чином полягає в його форматі. Авторка залучає численні елементи цифрової сфери (знімки екранів веб-сторінок, статті газет та журналів, блогів, електронні листи тощо), карти, документи, фотографії (окремо необхідно виділити додатковий візуальний та аудіовізуальний матеріал, розміщений на сайті письменниці, доступний також у застосунку для смартфонів Night Film Decoder), й виводить їх на різноманітні медійні платформи [3, с. 63–64]. З огляду на перелічені особливості твору існують підстави вважати, що ми маємо справу з явищами інтермедіальності, інтерсеміотичності та мультимодальності в романі.

Тексти, що поєднують різноманітні форми та способи вираження змісту (наприклад, слова й зображення; цифровий екран та сторінка друкованої книги) й передбачають сприйняття декількома сенсорними системами (наприклад, зору та слуху), називаємо мультимодальними. А оскільки вони також використовують різні (зокрема, невербальні) семіотичні системи, вони є інтерсеміотичними. Поєднання та взаємодія таких текстів є цариною інтерсеміотичного перекладу. Роман Якобсон вперше увів поняття інтерсеміотичного перекладу понад півстоліття тому, однак дискусії про те, чи є це насправді перекладом або іншим видом смислотворчої діяльності, тривають [1, с. 49–50]. Традиційно переклад пов'язують із друкованим словом, проте, зважаючи на мультимодальність сучасних технологій та середовища загалом, перекладачі мають брати до уваги й інші важливі елементи творення смислу (графічні елементи, колір, анімація тощо). Вони можуть застосовуватися з політичних або інформативних міркувань, як засоби виразності тощо. Важливим завданням перекладачів є розпізнавання й знаходження оптимальних способів передачі таких елементів у перекладах. Керін Літто зазначає, що з появою та переходом до нових медіа технологій, дедалі більшою насиченістю текстів відповідними засобами, перекладачі вимушені значно урізноманітнювати «арсенал» перекладацьких стратегій, прийомів і трансформацій, а іноді взагалі радикально змінювати підходи до перекладу [2]. Зрештою варто підкреслити, що мультимодальні тексти не завжди є цілковитим викликом для перекладача, вони можуть виступати джерелом натхнення для несподіваних і, тим не менш, вдалих перекладацьких рішень. Наприклад, іноді зображення можуть становити труднощі для перекладача, коли йдеться про словесно-візуальні каламбури, у такому разі, у пригоді стають інші наявні мультимодальні засоби та способи вираження змісту тексту, постачаючи необхідні елементи контексту, яких йому бракує для оптимального перекладу [4]. Детальний аналіз перекладацьких труднощів у романі Маріші Пессл «Нічне кіно» (переклад українською Володимира Панченка) становитиме предмет подальшого дослідження.

Література: 1. Desjardins R. Inter-Semiotic Translation and Cultural Representation within the Space of the Multi-Modal Text. *Transcultural*. 2008. Vol.1, № 1. P. 48–58. DOI: <https://doi.org/10.21992/T9F63H>. 2. Littau K. First steps towards a media history of translation. *Translation Studies*. 2011. Vol. 4, Issue 3. P. 261–281. DOI: <https://doi.org/10.1080/14781700.2011.589651>. 3. Lutostański B. Across the Boundaries of Signs and Media: On Transgeneric Qualities of Selected Contemporary Fiction. *Zagadnienia Rodzajów Literackich*. 2020. Tom 63, Nr 2. P. 57–70. DOI: <https://doi.org/10.26485/ZRL/2020/63.2/4>. 4. O'Sullivan C. Introduction: Multimodality as challenge and resource for translation. *The Journal of Specialised Translation*. 2013. Issue 20. P. 2–14. 5. Pyrhönen H. Kantola J. Reading Today. London : UCL Press, 2018. 210 p. 6. Williams C. Genre Matters: Response. *Victorian Studies*. 2006. Vol. 48, № 2. P. 295–304.

ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Михайлов В. О. (Херсон)

Військовий переклад — це доволі перспективне ремесло, цей вид перекладацької діяльності невпинно еволюціонує по всьому світу завдяки заходам міжнародного співробітництва, необхідності удосконалення усного й писемного військово-технічного й військово-спеціального перекладу.

В цілому, військова термінологія є систематизованою на всіх рівнях сукупністю військових термінів. На думку вчених, це сукупність усіх елементів сфери військового спілкування, що віддзеркалюють вплив культурних, історичних та інших чинників, які знаходять своє місце у конкретних виразах, які іноді здатні становити труднощі перекладачам.

У роботі були розглянуті лексичні трансформації: транскрипція, калькування й лексико-семантична заміна. Також були висвітлені деякі граматичні й лексико-граматичні трансформації, які є незамінними при вивченні цієї дисципліни.

Техніко-стилістичні прийоми при вивченні військового перекладу слугують для вираження логічності й якості висловлювання. Цих прийомів декілька, але вони є фундаментальними в цій вузькій спеціалізації. Без таких знань неможливе написання бойової документації та іншої канцелярії.

У військовому перекладі значна увага приділяється точності перекладу, тому адекватність перекладу військових матеріалів передбачає не тільки достеменну передачу змісту матеріалу, але й більш ретельну передачу його структурної форми, певний порядок розташування матеріалу, послідовність викладу та низку інших чинників, які можуть здаватися непотрібними, формальними, проте мають велике значення для військового фахівця.

Військова термінологія, що належить до однієї з найстаріших галузей людського знання, тісно пов'язана із загальноновживаною лексикою. Окремі військові терміни виникають на основі слів загальнолітературної мови. Відбувається процес термінологізації. Військові терміни, що досліджуються нами (1290 лексем), включають приблизно 5% лексичних одиниць, утворених на основі загальноновживаної лексики, яка є також джерелом поповнення військових номенклатурних одиниць.

Загальноновживана лексика є важливим джерелом поповнення складу військових сленгізмів. Загальноновживані слова внаслідок перенесення значення перехо-

дять до сфери військової субстандартної лексики, створюючи військові семантичні сленгізми.

Тож можна зробити висновок, що військова лексика як один із підвидів спеціальної лексики характеризується наявністю не лише термінів, скорочень та кліше, притаманних цій сфері, а й певних сленгізмів, які віддзеркалюють умови життя військовослужбовців і несення ними служби. Вона належить до спеціальної лексики, для перекладу якої використовуються відповідні засоби перекладу. У дослідженні було розглянуто вибірку військової лексики, у результаті чого була виявлена закономірність, що, перекладаючи військову лексику, найчастіше доводиться відшукувати український відповідник, що має такий самий рівень експресивності, або йти шляхом тлумачення і роз'яснення значення, тобто використовувати описовий переклад. Використовується також такий спосіб перекладу, як калькування. Найбільш важливими в перекладі військової термінології є фонові знання про військову галузь, тобто інформація про ситуацію вживання відповідної лексичної одиниці.

Література: 1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва : Международные отношения, 2016. 240 с. 2. Головин Б. Н. Термин и слово. *Термин и слово*: межвузовский сборник. Горький, 2018. 3. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську. Вінниця : Нова книга, 2013. 608 с. 4. Ребрій О. В. Переклад англomовної громадсько-політичної літератури. Європейський Союз та інші міжнародні політичні, економічні, фінансові та військові організації : навч. посіб. / За ред. Л. М. Черноватого та В. І. Карабана. Вінниця : Нова книга, 2009. 240 с. 5. Основи військового перекладу: (англійська мова) : підручник / В. В. Балабін, В. М. Лісовський, О. О. Чернишов; за ред. В. В. Балабіна. Київ : Логос, 2008. 587 с. 6. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ НА МАТЕРІАЛІ КІНОТЕКСТУ (серіали “Station 19”, “Chicago Fire”)

Мотуз Д. О. (Херсон)

Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає краще контактувати з представниками свого фаху, а також забезпечує появу нових слів. Жива мова є джерелом творення професійного жаргону як динамічної лексичної підсистеми, що постійно оновлюється, поповнюється новими лексичними одиницями. Професійне мовлення продуктивно створює емоційно забарвлені фахові слова, які безпосередньо стосуються певної професії [1, с. 14].

Професіоналізми (від лат. **заняття, фах**) — це розмовні, неофіційні замітники наявних у певній галузі термінів (переважно складних або багатозначних). Але, на відміну від термінів, вони можуть мати експресивне забарвлення; не фіксуються у словниках і не мають сталого правопису. Вони, зазвичай, загальнозрозумілі й часто загальноживані, проте, не завжди належать до літературної мови. Адже одне і те ж слово у різних професіях може позначати різні поняття, наприклад: *вишка* — висока вузька дерев'яна або металева споруда на стовпах, призначена для спостережень, стрибків у воду і т. ін. або для укріплення чи розміщення чо-

го-небудь (радіо- і телевізійних приймально-передавальних апаратів і т. ін.) на певній висоті над землею; *вишка* – вища математика і найвища міра покарання [2].

У сучасному англomовному світі фах пожежного є надзвичайно престижним. Відповідно, активно розвивається технічне забезпечення, відбувається комплектування пожежних частин новими вогнегасними матеріалами, інструментами, транспортними засобами тощо. Також існує специфічна ієрархія працівників пожежних підрозділів. Усе це знаходить відбиток у процесі творення професійного жаргону, забезпечуючи його семантичне розмаїття.

Найдоцільнішим методом перекладу професійних жаргонізмів є добір функціональних аналогів (еквівалентів) в українській мові. Так, наприклад, жаргонізм *crispy critters*, яким загалом позначають трупи загиблих на пожежі, можна перекласти українськими жаргонізмами *гірняк, чорний, двохсотий; bunkers* передати як *бойовка; tanker* — жаргонізмами *каністра* або *діжка*, які також позначають автоцистерну; *sub* — українськими *нарукавник, шланг, салага*.

У деяких випадках можливий і дослівний (буквальний) переклад, однак, у такому разі доведеться усно або у примітках до тексту подавати розгорнуте пояснення, що конкретно мали на увазі під поданими словами, інакше значним є ризик того, що слухач / читач просто не зможе адекватно сприйняти ці жаргонізми. Наведемо кілька прикладів такого перекладу: *bird* — птах (гелікоптер); *extremely stable* — надзвичайно / занадто стабільний (труп); *top-up* — зачищення (евакуація); *signal 13* — сигнал 13 (є люди, які потребують допомоги психологів).

Якщо англomовний професійний жаргонізм не має еквівалента у вигляді слова чи словосполучення або такий переклад не є зрозумілим, доводиться використовувати описовий спосіб. Однак у цьому випадку зазвичай цілком втрачається образність. Наприклад: *white cloud* — пожежний, під час чергування або просто під час присутності якого в частині немає викликів; *buggy* — службовий автомобіль начальника пожежної команди; *cutters* — гідравлічна система, призначена для звільнення з-під завалів і затисків [3].

Отже, англomовний професійний жаргон пожежних є надзвичайно цікавим та самобутнім явищем. Завдяки своєму різноманіттю й образності він дозволяє представникам цього фаху точно, лаконічно й експресивно називати основні реалії їхньої трудової діяльності під час щоденної комунікації, а отже постає невід'ємним складником особливої субкультури вогнеборців і, на наше переконання, потребує більш докладного подальшого дослідження.

Література: 1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім “КМ Academia”, 2000. 218 с. 2. Павлова О. Терміни, професіоналізми та номенклатурні знаки (до проблеми класифікації). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ukr_term/2008_620/09.pdf. 3. Basic Glossary of Fire Fighting and Rescue Terms. *Firefly's : FireService Information*. URL: <http://www.fireserviceinfo.com/glossary.html>.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА» В КОНЦЕПЦІЇ РАСТЕ

Надірадзе А. О. (Харків)

Поняття компетентності розглядається як стандартизована вимога до особи, що виконує конкретну роботу. Вона включає в себе поєднання здібностей, навичок та знань, що застосовуються при взаємодії з людьми в контексті професійної діяльності. У більш загальному плані, компетентність — це стан або якість бути добре кваліфікованим та мати здатність виконувати певну роль. Крім того, компетентність, безсумнівно, є багатовимірною і відповідає вимогам, що захищають професійний та особистий успіх у кар'єрі [3; 4].

Відповідно, фахова компетентність перекладача (ФКП) розглядається як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення певного виду (або усіх з них) перекладу [1].

Існують різні підходи до визначення змісту ФКП, однак у даному повідомленні ми обмежимося лише моделлю, запропонованою групою РАСТЕ [2; 5], яка працює на кафедрі перекладу університету Барселони. Учасники цієї групи визначають ФКП як таку, що є експертним знанням, переважно процедурним знанням (тобто не носить декларативний характер), включає в себе різні взаємопов'язані субкомпетенції, а також стратегічний компонент, який має особливе значення.

ФКП включає п'ять компетенцій, а саме: а) білінгвальну, що складається з мовної (знання двох мов) та мовленнєвої (володіння ними у тих видах мовленнєвої діяльності, які задіяні у перекладі) субкомпетенцій; б) екстралінгвістичну, що містить усі знання, які виходять за межі лінгвістичних та перекладознавчих, тобто сюди відносяться будь-які фонові (енциклопедичні, тематичні, соціобікультурні тощо) і предметні (інформація щодо поняттєвого складу певної галузі людської діяльності та міжпоняттєвих зв'язках) знання [1; 2; 5]; в) перекладацьку, куди входять знання загальних принципів перекладу, а також навички та уміння його здійснення — як базові (тобто необхідні перекладачу для здійснення усіх видів перекладу), так і ті, яких потребують лише один або кількох видів перекладу текстів відповідних стилю та жанру. До перекладацької компетенції включають також ті субкомпетенції, що мають безпосереднє відношення до процесу перекладу, тобто інструментальну (використання документальних та технологічних ресурсів, що мають відношення до роботи перекладача) та дослідницьку або пошукову (здатність швидко знайти інформацію, необхідну для розв'язання перекладацьких завдань) [1; 2; 5]; г) особистісну, що включає психофізіологічний компонент, морально-етичну субкомпетенцію, субкомпетенцію самовдосконалення, а також фахово-соціальну субкомпетенцію [1; 2; 5]; д) стратегічну, що розглядається як надкомпетенція, що служить для керування процесом перекладу загалом.

Ця модель може використовуватися для розробки системи навчання майбутніх перекладачів.

Література: 1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу. Вінниця : Нова книга, 2013. 376 с. 2. Building a Translation Competence Model. *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research* / Beeby A. et al.; Alves F. (ed.). Amsterdam : Benjamins, 2003. P. 43–66. 3. Esfandiaria M. R., Seporaa T., Mahadia T. Translation Competence: Aging Towards Modern Views. *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. 2015. N192. P. 44–53. 4. Malmkjær K. What is translation competence? *Revue française de linguistique appliquée*. 2009. Vol. XIV. N1. P. 121–134. 5. Results of the validation of the PACTE translation competence model: translation problems and translation competence / Beeby A. et al. *Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies*. Amsterdam : Benjamins, 2011. P. 317–343.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАННЯ НЕХУДОЖНІХ ТИПІВ ТЕКСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Обозна К. С. (Херсон)

У наш час все більше зростає потреба у перекладацькій роботі з великим обсягом текстів нехудожнього типу, щоб подолати таку проблему, використання лише традиційних шляхів є неможливим. Заради покращення виконання перекладу фахівцями, варто активно застосовувати новітні інформаційні технології, адже використання сучасних методів надає змогу отримати відмінний і оперативний результат, незважаючи на обсяг оригінального тексту.

Мета цієї публікації полягає у визначенні ролі комп'ютерних програм під час виконання роботи над перекладом науково-технічних текстів.

Переклад нехудожніх типів текстів, а саме науково-технічних, є необхідним для надання можливості науковцям і експертам спілкуватися один з одним у своїй професійній діяльності. У лінгвістичній сфері дослідження цієї галузі виявило, що така література може бути виокремлена у функціональний стиль мовлення, який має власну специфіку перекладу.

Особливі характеристики нехудожніх типів текстів виявляються у їх інформативності, логічності (наявність структури викладу інформації, чітка взаємодія головної думки та її вираження), точності, ясності та зрозумілості.

Зараз для зручності у роботі перекладач може використовувати системи автоматизації перекладу або CAT-tools (Computer-assisted translation). На сьогоднішній день цей компонент фахової компетентності перекладача не є повністю вивченим, однак деякі аспекти були досліджені такими науковцями, як: Л. М. Ветухова, В. Д. Жовтяка, Н. С. Жмаєва, Ю. Карцева, Б. Климзо, А. В. Колесниченко, Є. В. Плохих.

Однією з популярних систем машинного перекладу є комп'ютерна програма SDL Trados, яка була побудована для виконання перекладів великих обсягів у будь-якому форматі.

При виконанні перекладів за допомогою систем автоматизації перекладу слід завжди перевіряти вихідний текст, для цього необхідно знати особливості теми та

змісту оригіналу. Спеціаліст повинен приділяти важливу увагу спеціальним термінам, скороченням, виконувати змістову адаптацію, якщо вона є необхідною.

Отже, застосування сучасних перекладацьких технологій надає перекладачам можливість виконувати більшу кількість перекладів за короткий час, збільшуючи продуктивність, при цьому не втрачаючи якості виконаної роботи, вони допомагають в отриманні кращих результатів виключаючи орфографічні чи граматичні помилки, які може не помітити людина.

Література: 1. Карабан В. І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с. 2. Колесниченко А. В., Жмаєва Н. С. Граматичні труднощі автоматизованого перекладу науково-технічної літератури. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д. Ушинського*. 2018. № 27. С. 134–141. 3. Овадюк О. В. Лексичні та граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ*. 2012. Вип. 24. С. 107–111. 4. Austermühm F. *Electronic Tools for Translator*. Manchester : St. Jerome Publishing, 2001.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ НА ТЕМУ COVID-19

Омельянчук К. В. (Херсон)

У статті відображається актуальна проблема дослідження поетичного дискурсу, а саме лінгвостилістичних особливостей у сучасних поетичних текстах.

Поетичний дискурс — це взаємодія складових «автор — текст» і «читач — текст», в якому текст є ланкою, що з'єднує естетичну діяльність продуцента і реципієнта в гетерогенне ціле поетичного дискурсу [1].

Під час аналізу поезії використовують певні тропи: метафора, метонімія, гіпербола, антитеза, синекдоха, епітет, порівняння.

У розв'язанні проблеми лінгвостилістичних особливостей звертають увагу на визначення стилістичних виразних засобів.

Наразі актуальним є дослідження лінгвостилістичних сучасних англomовних поетичних текстів на тему Covid-19. Актуальність цієї теми зумовлена змінами у суспільному житті з появою коронавірусної хвороби та вираження почуттів і думок людей у поетичних текстах. До яких відносяться: вірші, пісні, сонети, поеми та інші.

Отже, лінгвостилістичні особливості сучасних поетичних текстів базуються на проблемах, які виникають у суспільному житті, зокрема такі, як Covid-19, екологічні та політичні зміни, що впливають на життя людей.

Слід зазначити, що сучасна поезія сповнена метафор, порівнянь та антитез.

Проаналізуємо вірш “*When there wasn't coronavirus ...*”, який описує переживання підлітка відносно ситуації, яка склалася через коронавірус, а саме спогади про активне життя до пандемії. Це чітко простежується у рядках “*When there wasn't coronavirus, I could have hang out with friends, go to school and crowded places*”.

*“When there wasn’t coronavirus, I could have hang out with friends,
go to school and crowded places.*

Now it is upside down.

I don’t go outside anymore as confirmed cases rise.

That makes me stay at home alone without meeting or playing with friends.

We may not have summer vacation with the school’s opening delayed.

I wish to go back in the days once the crisis ends” [2].

Для створення певного настрою вірша використовує епітети “*crowded places*”, “*confirmed cases*” та метафор “*it is upside down*”.

В поданому вірші “*When we are close...*” автор вдається до антитези “*When we are close, from being so far away from those we love...*” Автор виражає емоції, які переповнюють його, під час хвороби “*when giving you a kiss is what I want*”.

“When we are so close, from being so far away from those we love

*When love becomes a priority and only until yesterday, it was part of a further
delay.*

When giving you a kiss is what I want most, but I can’t. I mustn’t.

When I embrace you my soul cries out and only yesterday I had no time.

When going out for a walk in the park was the super plan and always an excuse.

*And today, when I have no more time and no more excuses I can only say
goodbye.*

So, please, I’m asking you to stay home” [2].

Лінгвостилістичний аналіз сучасних поетичних віршів, які містять багато різних засобів, за допомогою яких автор повністю виражає весь спектр переживань щодо Covid-19.

Аналіз всіх лінгвостилістичних засобів, які були зазначені в поетичних творах, сприяє створенню певного настрою.

Перспективою подальшого вивчення буде лінгвостилістичний аналіз сучасних поетичних текстів.

Література: 1. Монгилева Н. В. Семантическое пространство поэтического дискурса: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Челябинск, 2004. 168 с. 2. The straitstimes: Covid-19: 15 poems from children in 15 countries. URL: <https://www.straitstimes.com/lifestyle/arts/covid-19-15-poems-from-children-in-15-countries>.

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ

(на матеріалі роману Дж. Р. Р. Мартіна
«Гра престолів. Пісня льоду й полум'я»)

Очнева Т. О. (Харків)

Останнім часом у лінгвістиці зростає інтерес до проблем ономастики, тобто вивчення власних назв. Необхідність багатоаспектного дослідження онімів, які є важливим елементом лексичної системи кожної національної мови, обґрунтована тим, що онімна лексика акумулює матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, у якому вона зароджується й функціонує. Окрім того, за останній час значну увагу отримало питання передачі авторських онімних одиниць іншими мовами, зокрема українською [1, с. 55].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що проблема відтворення онімів належить до важливих питань сучасного перекладознавства. Кожен твір художньої літератури має свій власний ономастичний фон, передати який зазвичай досить складно, а отже виділення особливостей відтворення власних назв в українських варіаціях творів зарубіжних письменників є ключовим етапом під час вибору методів та стратегій перекладу.

Об'єктом дослідження у роботі виступають мовні одиниці на позначення власних назв у творі жанру фентезі, **предмет дослідження** — способи відтворення онімів у перекладі з метою забезпечення правильного сприйняття твору художньої літератури.

Матеріалом дослідження було обрано приклади власних назв, відібрані з англomовного роману Джорджа Р. Р. Мартіна «Гра престолів. Пісня льоду й полум'я», та їх переклади українською мовою Наталією Тисовською.

За основу дослідження онімів на прикладі художнього тексту було взято класифікацію способів перекладу лексичних одиниць В. І. Карабана [2, с. 279–297].

Можемо стверджувати, що в процесі перекладу були застосовані не всі з перелічених способів. Зокрема, використовувалися транскодування, калькування та вибір словникового та варіантного відповідника. Провівши порівняльний аналіз онімів тексту мови оригіналу та їхніх відповідників в українській мові, було виявлено, що більшість власних назв перекладаються методом калькування: *Night's Watch* — Нічна варта, *Warden of the North* — хранитель Півночі. Крім цього, часто перекладач користується методом транскодування: *Mance Rayder* — Манс Рейдер, *Jon Snow* — Джон Сноу (цікаво, що до частини "Snow", до якої можна дібрати відповідник в українській мові, перекладач застосовує метод транслітерування), *Bran* — Бран, *Grayjoy* — Грейджой, *Robb* — Роб. На відміну від зазначених методів, значно менше використовується метод вибору варіантного відповідника: *The Other* — Чужий, *The Lannisters of Casterly Rock* — Ланістери з Кичери Кастерлі (транслітерування + вибір варіантного відповідника («Кичери»). Було також ви-

явлено, що для перекладу деяких власних назв перекладач застосовувала одразу декілька методів: *Riverrun* — *Річкорин* (до першої частини “river” було підібрано словниковий відповідник, у той час як друга частина назви “run” перекладена шляхом вибору варіантного відповідника).

У ході дослідження ми дійшли висновку, що найбільш часто вживаним методом перекладу онімів у розглянутих перекладах художнього тексту є калькування. Часто у перекладача виникали труднощі з перекладом авторських імен та топонімів. Крім цього, дослідження підтверджує важливість особистого досвіду перекладача та його вплив на вибір методів та стратегій перекладу.

Перспективною подальших досліджень у цьому напрямку є аналіз методів перекладу онімів в інших перекладах роману «Гра престолів. Пісня льоду й полум'я», а також у перекладах інших частин серії епічних фентезі-романів.

Література: 1. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник Національної академії наук України*. 2008. № 5. С. 54–60. 2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с. 3. Островський Д. К, Ситар Г. В. Способи відтворення англійських власних назв українською та російською мовами (на матеріалі роману Дж.К. Ролінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»). *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2017. Т. 1. № 9. С. 58–62.

СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ КАЗОК

Пенья К. (Харків)

Казка — це мабуть найдавніший і найпопулярніший жанр дитячої літератури, яким захоплюються всі діти та який виконує низку функцій, орієнтованих на читача-дитину, а саме: історичну, естетичну, пізнавальну, морально-етичну, соціальну, освітню, розважальну, ідеологічну та навіть терапевтичну.

Зважаючи на утвердження в сучасному перекладознавстві думки про те, що головним призначенням перекладача є культурне посередництво, у процесі відтворення іншомовної казки перекладач намагається якомога більше наблизити текст казки до читача-дитини. Це можна пояснити тим, що задля опанування дитиною власної культури та можливості заглибитись у чарівний світ казки, їй потрібні певні вказівники, опори для орієнтації у світі, тобто ті речі, які вона вже знає у своїй культурі та які наявні в її картині світу.

Підтвердженням цієї тези є проведений нами кількісний аналіз. Матеріалом дослідження виступали англійські казки “*The Fish and the Ring*”, “*Childe Rowland*”, “*Cap O’ Rushes*” та їхні переклади українською мовою — «Риба і Перстень», «Юний Роланд» та «Очеретяна Шапка».

Вивчивши застосовані перекладачами стратегії відтворення вказаних англійських казок українською мовою, ми з’ясували, що **стратегія одомашнення** домінує з кількісним показником 83%, тоді як **стратегія очуження** має незначну питому вагу з кількісним показником 17%.

Стратегія одомашнення реалізується за допомогою наступних засобів

1) Використання автохтонних відповідників: **liquor** — **зілля**:

English	Ukrainian
And with this liquor he anointed the ears and the eyelids, the nostrils, the lips, and the finger-tips of the bodies of Burd Helen's two brothers that lay as dead in two golden coffers.	Цим зіллям він змастив вуха, повіки, ніздрі, вуста і кінчики пальців двох братів, котрі мертвими лежали в золотих гробницях.

2) Використання типових для цільової культури словосполучень та мовних виразів: **rarely glad** — **безмежно радий**, **with a click** — **зі скреготом**:

English	Ukrainian
The master's son was rarely glad when he saw her.	Молодий хазяїн був безмежно радий .
Then it closed behind him with a click , and Childe Rowland was left in the dark.	На третій раз брама відчинилася, впустила його і зі скреготом зімкнулась за спиною.

3) Використання типових для цільової лінгвокультури фраз і кліше: **there was once** — **жив колись**, **and they all lived happy as could be ever afterwards** — **і стали жити-поживати, щастя-долі заживати**:

English	Ukrainian
WELL, there was once a very rich gentleman, and he had three daughters, and he thought he'd see how fond they were of him.	Жив колись багатий, чоловік, і було у нього три доньки.
...and he took her and his son home to his castle; and they all lived happy as could be ever afterwards.	Того дня вони повернулися до свого замку. І стали жити-поживати, щастя-долі заживати.

Стратегія очуження у проаналізованих перекладах переважно представлена за допомогою використання іношомовних власних імен та титулів: **Childe Rowland** — **юний Роланд**, **Burd Helen** — **леді Еллен**:

English	Ukrainian
Now when they had waited and waited a long, long time, and none had come back from the Dark Tower of Elfland, Childe Rowland , the youngest, the best beloved of Burd Helen's brothers, besought his mother to let him also go on the quest	Тоді настала пора юному Роланду — молодшому з братів леді Еллен — збиратися в дорогу. Прийшов він до своєї матері, доброї королеви, і попросив її благословення.

Таким чином, з метою досягнення адекватності у відтворенні текстів англomовних казок перекладач вдається до обох провідних стратегій, а саме: одомашнення та очуження, але віддає перевагу стратегії одомашнення через необхідність адаптації тексту казки до сприйняття дитиною.

ПРИРОДНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ РІШЕНЬ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ременцова М. В. (Харків)

Поняття «природного перекладу» було введено американським дослідником Юджином Найдою у його праці “*Toward a Science of Translating*”, в якій було запропоновано концепцію двох типів еквівалентності в перекладі: формальної та динамічної, з позиції якої переклад визначається як «найбільш близький природний еквівалент вихідного повідомлення» [1, р. 166]. Найда розглядає категорію «природності перекладу» та виокремлює три аспекти, що її визначають: слідування нормам мови перекладу та цільової культури в цілому, відповідності контексту даного повідомлення та відповідності рівню аудиторії. За теорією дослідника, динамічна еквівалентність прагне до того, аби переклад викликав у реципієнта ту ж реакцію, що й оригінал; це передбачає відповідні трансформаційні втручання на лексичному та граматичному рівнях.

Досягнення природності неможливе при формально-еквівалентному перекладі, оскільки він орієнтований на оригінал, що неминуче призводить до відхилення від цільових мовних норм, а отже, один із згаданих аспектів, характерних для природного перекладу, буде відсутній.

У 1995 році Лоренс Венуті у своїй роботі “*The Translator’s Invisibility*” використав терміни «очуження» та «одомашнення», що позначали відповідні стратегії перекладу [2]. Поняття природності перекладу було інтегроване Венуті в його розуміння стратегії одомашнення, за якою головними ознаками одомашненого перекладу є його «природність» (*naturalness*) та «плавність» (*fluency*).

Беручи до уваги вищезазначене, можна припустити, що прагнення до досягнення природності в перекладі є ключовим чинником, що мотивує вибір перекладацьких рішень та впливає як на перебіг, так і на кінцевий результат міжмовного трансферу.

Для верифікації цієї гіпотези нами було організовано інтроспективний експеримент, що проводився у два етапи: переклад та редагування. Суть інтроспективного експерименту полягає у вербалізації перекладачем своїх міркувань безпосередньо під час здійснення перекладу. Матеріалом для проведення експерименту слугував уривок з гумористичного роману в жанрі фентезі “*A Hat Full of Sky*” Террі Пратчетта. Обраний уривок містить велику кількість вигаданих слів та елементів гумору, які становили певні труднощі при перекладі та змушували учасників експерименту вдаватися до різноманітних перекладацьких трансформацій задля збереження сенсу повідомлення за умови, що зміст відповідних виразів був

витлумачений правильно. Експеримент проводився в контрольованих умовах, а учасники експерименту мали змогу озвучувати свої міркування щодо перекладу тексту, після чого здійснювали редагування власних перекладів без вербалізації своїх міркувань.

Для участі в експерименті були залучені дев'ять напівпрофесійних перекладачів — студентів магістратури, що є особливо важливим, оскільки під час навчання увага студентів увесь час акцентується на необхідності досягнення природності, а отже, у свідомості студентів сформоване теоретизовано уявлення про природність перекладу. Студенти мають високий рівень володіння українською мовою, тому у них добре розвинене розуміння мовних норм, що разом із комунікативними нормами та нормами перекладу можна ототожнити з поняттям природності.

В ході експерименту було помічено, що під час перекладу учасники експерименту відходили від структурно-семантичної еквівалентності та в більшості випадків дотримувалися комунікативно-функціональної еквівалентності задля збереження гумористичних елементів першотвору.

В результаті аналізу протоколів були виявлені лінгвістичні маркери, котрі вказують на те, що учасники експерименту керувалися прагненням природності, здійснюючи вибір на користь того чи іншого відповідника.

Література: 1. Nida E. *Toward a Science of Translating*. Leiden : E. J. Brill, 1964. 331 с. 2. Venuti L. *The Translator's Invisibility. A history of Translation*. London, New York : Routledge, 2004. 353 p.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Саргсян Е. Л. (*Харків*)

Назва є невіддільним компонентом літературного твору, однією зі значущих складових художнього тексту, що надає читачеві первісне враження стосовно певного твору.

Назви різною мірою впливають на наше уявлення щодо змістового навантаження твору, що обумовлює ступінь їхньої інформативної насиченості. За критерієм інформативності виокремлюють: повноінформативні, неповноінформативні, назви, пов'язані з підтекстом твору та ретроспективні назви [2, с. 166–167]. Як важливий складник твору, назва виконує низку функцій. До основних можна віднести номінативну, яка уособлює «ім'я» художнього тексту; розмежувальну, що передбачає виокремлення тексту; рекламну, що спрямована на зацікавлення читача; експресивно-апелятивну, яка має на меті здійснити на читача певне враження; інформативну, що надає читачеві первинне уявлення про змістове навантаження художнього тексту [1, с. 57].

З точки зору перекладознавства, основним завданням перекладача при відтворенні назви літературного твору іншою мовою є фактично досягнення функціональної еквівалентності. Отже, перекладач прагне передати назву мовою-реципієнтом саме в такий спосіб, аби вона, перш за все, виконувала ті самі функції, які наявні назві оригінального твору вихідною мовою.

Матеріалом нашого дослідження були сучасні автентичні англomовні літературні твори жанрів фентезі та наукової фантастики, що пояснюється їхньою популярністю впродовж попереднього століття та до сьогодні. Було відібрано 40 назв англomовних творів та їхні переклади українською та іспанською мовами. У ході дослідження було виявлено, що з позиції відтворення іншою мовою назви можна умовно поділити на 3 основні групи:

1. Назви, що не складають труднощів при перекладі. До цієї групи переважно належать ті назви, що були відтворені мовою-реципієнтом без трансформацій чи з суто формальними змінами, які спричинені наявністю відмінностей у граматичній системі мови перекладу: *A Game of Thrones, Гра престолів, Juego de tronos; Assassin's Apprentice, Учень убивці, Aprendiz de asesino; Mort, Морт, Mort.*

2. Назви, що можуть скласти труднощі при перекладі. Нерідко на переклад назви впливають екстралінгвальні чинники, такі як, наприклад, культурологічні відмінності. Перекладачі також можуть виявляти свій творчий потенціал у процесі перекладу з метою наближення читача до кращого розуміння назви, у результаті чого виникають різні переклади назв одного й того ж літературного твору. У результаті перекладачі часто вдаються до трансформацій: *The Hobbit, or There and Back Again, Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори, Гобіт або Туди і Звідти, El Hobbit, El hobito.*

3. Назви, що складають труднощі при перекладі. Зазвичай проблеми при перекладі виникають при відтворенні таких назв, що віддзеркалюють певні соціокультурні особливості чи, наприклад, не є інформативними чи цікавими для читача-носія іншої мови. Тоді перекладач має передати назву таким чином, аби зберегти рекламну функцію та також надати читачеві певне уявлення щодо твору: *Uprooted, Ті, що не мають коріння, Un cuento oscuro.*

Отже, в результаті аналізу назв англomовних творів жанрів фентезі та наукової фантастики і їхніх перекладів українською та іспанською мовами було виокремлено 3 групи за критерієм відтворюваності іншими мовами. Перспективою роботи є виявлення кількісних параметрів перекладів кожної з цих трьох груп.

Література: 1. Леонова Н. В. Граматичні особливості, структура й функції заголовків періодичних видань — одного з найпоширеніших видів малих жанрових форм інформації (МЖФІ). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна».* 2013. Вип. 40. С. 56–59. 2. Суворова С. А. Лексическая детерминированность заголовков научных статей. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации».* 2011. Т. 24 (63), № 1, Ч. 1. С. 166–169.

ДОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ КОЛЬОРЕМ У ТЕКСТІ БІБЛІЇ

Сергеєва Р. П. (Херсон)

Протягом віків інтерпретація текстів Біблії була предметом наукових досліджень. Беручи до уваги той факт, що необхідним джерелом для філологічного аналізу Священного Писання є його оригінал, який має багатовікову історію

перекладів, дослідження текстів Біблії залишається актуальною галуззю наукових розвідок. Необхідною умовою адекватного дослідження перекладу кольором англійською та слов'янськими мовами є вивчення природи їх номінації у тексті оригіналу.

Сьогодні людство має сформовані уявлення про кольори та визначило слова на їх позначення в сучасних мовах, тоді як за біблійних часів ще не було встановлено чітких денотатів на позначення кольорів. Назви кольорів походили від матеріального об'єкту характерного кольору. У сучасних перекладах Біблії такі кольореми, як «червоний», «синій» та «жовтий» в оригіналі Священного Писання позначалися назвами коштовних каменів: «яшма», «сапфір» та «топаз» [3].

З метою адекватного перекладу кольором виявляється необхідним визначити їх початкових репрезентантів. Християнські лапідарії середньовіччя, як правило, описували наперсник Мойсея, що був прикрашений дванадцятьма каміннями, що символізували дванадцять колін Ізраїля [1, с. 88], прикраси в Книзі Пророка Єзекиїла [1, с. 881] та дванадцять каменів, які зображувалися як основи священного Єрусалиму [2, с. 240]. У контексті вищезазначені каміння забезпечують контраст зі злим містом Вавилоном, втіленням гріха, який також був прикрашений дорогоцінними каміннями [2, с. 240]. Наступний список, складений доктором філософських наук Б. Зуйданом, відображає камінь та кольори, які він уособлював. Оскільки не усі сучасні назви дорогоцінностей співпадають із їх античними еквівалентами, автор послуговувався працями Плінія Старшого. Науковий доробок зазначеного філософа вбачається особливо важливим, адже Пліній був сучасником апостолів та жив у часи Нового Завіту. У своєму трактаті «Природнича історія» мудрець зазначає, які саме кольори асоціювалися з конкретними дорогоцінними каміннями в той час: агат — декілька кольорів; бурштин — жовтий / помаранчевий; аметист — фіолетово-пурпурний; аквамарин — світло-синій / зелений; сердолік — помаранчевий / червоний; халцедон — молочно-сірий в поєднанні з синім, жовтим або коричневим; хризопраз — золотисто-зелений; кристал — безбарвний прозорий; кораловий камінь — відтінки червоного; діамант — білий прозорий; смарагд — зелений; циркон — фіолетово-синій; яшма — зазвичай червоний, також жовтий, коричневий і зелений; онікс — як правило, чорний/білий; перлина — біла; перидот / Біблійний хризоліт — жовто-зелений; рубін — червоний; сапфір — напівпрозорий синій; сардонікс — білі, червоні та чорні смуги; топаз — декілька, включаючи жовтий, червоний або синій; Бірюза — тьмяно-синій до синьо-зеленого [3, с. 11].

Отже, за результатами дослідження було виявлено, що в оригіналі Священного Писання кольори позначалися на письмі назвами коштовних каменів, відомих за тих часів: яшма, сапфір, топаз. Було встановлено, що для адекватного відтворення символіки кольорів необхідним виявляється знаходження початкового каменю, який позначав той чи той колір, що, у свою чергу, уможлиблюється за допомогою дослідження найперших лапідаріїв та розвідок із заданої тематики сучасників апостолів.

Література: 1. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місцями / [Переклад Патріарха Філарета (Денисенка)]. Київ : Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. 1416 с. 2. Огнієнко І. Новий заповіт Господа й спасителя нашого Ісуса Христа. Київ : Українське біблійне товариство, 2012. 316 с. 3. Zuiddam B. The spiritual value of contrast, black, white, blue and red in Renaissance paintings. Biblical colour symbolism and interpretation of Christian art. Potchestroom, South Africa: North West University, 2018. 24 p.

АНГЛО-УКРАЇНСЬКІ ТА АНГЛО-АРАБСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ МЕТАФОР ГНІВУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Сорочинська В. М. (Харків)

Метою дослідження є порівняльний аналіз англо-українських та англо-арабських перекладів мовного втілення концептуальних метафор ГНІВУ. Концептуальну метафору розуміємо за Дж. Лакоффом і М. Джонсоном, як осмислення і переживання однієї сутності в термінах іншої [2].

Когнітивний перекладацький аналіз англо-українських і англо-арабських перекладів метафор ГНІВУ передбачає виявлення концептуальних моделей, які стоять за вербальними дескрипціями гніву. Такі дескрипції переважно виражені словосполуками, компонентами яких є *anger*, *гнів*, غضب або їх синоніми. Концептуальні моделі аналізованих дескрипцій виводяться на підставі інференційного аналізу і схемно представляються пропозиціями типу ГНІВ є X, де ГНІВ є концептом-ціллю, який осмислюється за допомогою метафори, а X — концептом-джерелом, який активується задля осмислення ГНІВУ.

Матеріалом дослідження є 30 англомовних метафоричних дескрипцій ГНІВУ, які ми відібрали з твору Джека Лондона “The Sea-Wolf” [3] та його українського [1] і арабського [4] перекладів.

Результати аналізу свідчать, що в обох перекладах метафори ГНІВУ переважно відтворюються (60% в перекладі на арабську і 55% — на українську мову). Наприклад: *There was an angry gleam in the hunter's eye* [3, с. 46] — *Злий вогник блиснув мисливцеві в очах* [1, с. 60] — [4, с. 50] *غضب في عينه* *وانه ناك* *دايصل*. В оригіналі вжита метафора концептуальної моделі ГНІВ Є ВМІСТ КОНТЕЙНЕРА-ОЧЕЙ ЕКСПЕРІЄНЦЕРА (ВОГОНЬ), яка відтворюється в українському та арабському перекладах.

Заміна метафори спостерігається в 20% в обох перекладах, проте оригінальні метафори замінюються на різні концептуальні моделі. Наприклад: *Leach's voice was tense and hoarse with an overmastering rage* [3, с. 80] — *Раптом до мого слуху долетів Лічів голос — напружений, хрипкий від невимримного гніву* [1, с. 100] — [4, с. 91] *غضب لابل حضان للاشجالا هتوصي عمس قرطه اچف*. В оригіналі використана метафора моделі ГНІВ Є ПОВЕЛИТЕЛЬ, яку замінено в українському перекладі на ГНІВ Є СТИХІЯ, а в арабському — на ГНІВ Є ВИПРОМІНЮВАННЯ.

У 25 % українських і 20% арабських перекладів метафори було втрачено. Наприклад: *I have seen the same man, time and again, fly into the most outrageous passion over a trifle* [3, с. 30] — *Не раз я бачив, як той-таки Керфут лютував дико через сугу дрібницю* [1, с. 43] — [4, с.34] *دق ف هف ا ت ر م ال ا ن و ك ل ا ب ل ق ي و ا ي ن د ل ا م ط ح ي*. В оригіналі міститься концептуальна метафора ГНІВ є КОНТЕЙНЕР, яка усувається в обох перекладах.

Нарешті, спостерігаються і випадки привнесення метафори у текст перекладу за відсутності в оригіналі: *Concerning his own rages, I am convinced that they are not real* [3, с.50] — *Що ж до вибухів його власного гніву, то я був певний, що то не справжні, а вдавані емоції* [1, с. 70] — [4, с. 60] *د د ص ب ا م ا ة ي ق ي ق ح ر ي غ ا ه ن ا ن ي ق ي*. В оригіналі гнів описується буквально, в українському перекладі — за допомогою метафори ГНІВ Є ВИБУХ, а в арабському — ГНІВ Є СПАЛАХ.

Перспективи дослідження пов'язуємо із розширенням його емпіричної бази.

Література: 1. Лондон Дж. Морський Вовк. Харків : Фоліо, 2019. 370 с. 2. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago : Chicago University Press, 1980. 241 p. 3. London J. *The Sea-Wolf*. London : William Heinemann, 1917. 260 p. 4. *ي ن و ر ت ك ي ل ل ا ل ا ب ا ت ك ل . ر ح ب ل ا ب ي ؤ ، ن د ن ل ك ا ج . ص 198 . ن د ر ا ل ا ، ن ا م ع . ر ش ن ل ل ت ا ر ا ن م ر ا د : ن د ر ا ل ا ، ن ا م ع . ي ل و ا ل ا ة ي ب ر ع ل ا*

СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДАННЯ КІНОТЕКСТУ

Токаренко К. Р. (Херсон)

За останні 15 років західна культура робить вирішальний вплив на культуру нашої країни, а кіноіндустрія англомовних держав, у першу чергу США, є основною рушійною силою цього процесу. Лишаючи фахівцям політичну, історичну і культурологічну оцінку даного явища, слід зазначити, що найчастіше згаданий вплив спотворено до невпізнання несовісними «перекладачами» і «локалізаторами». Більш того: ситуація така, що адекватний переклад художнього фільму — швидше виняток, ніж правило. Головна причина — кількісна: обсяг інформації, яку потрібно перекласти (кількість фільмів в тому числі), зросли в багато разів, а число фахівців — не так значно. Попит який утворився породив пропозицію — перекладачами стали найрізноманітніші люди, від журналістів і поетів, до математиків і поліцейських, що не могло не позначитися на загальному рівні якості. Далі: переклад художньої літератури, публіцистики, новин, наукових і технічних статей, юридичних документів гарно вивчений, має велику практику, традиції і відповідний обсяг довідкової літератури. Переклади фільмів до теперішнього часу розглядалися в кращому випадку як один з розділів художнього перекладу, досить легкий, який не вимагає вдумливого вивчення.

Найскладнішим моментом в перекладі кінофільмів є переклад прямої мови. Для того щоб адаптувати документальні та художні фільми, необхідно досконало володіти рідною мовою. Потрібно враховувати культурний рівень мовця, його вік, контекстуальне значення фраз, образність стилю [2, с. 99]. Також складним є пере-

клад гумору і жартів. Уявлення про гумор у різних народів різне. І ось тут тільки від перекладача залежить, чи зможе він «смішно» відтворити комічну ситуацію, щоб глядач також зміг посміхнутися в даний момент.

Кінопереклад є різновидом аудіовізуального перекладу і спеціалізується на перекладі кінотексту, тобто всього, що підлягає перекладу в фільмі: написи, репліки героїв, пісні, титри та ін [1, с. 175]. Специфіка кіноперекладу визначається специфікою вихідного продукту, що включає в себе власне текстову частину і візуальний ряд. Залежно від того, який вид перекладу використовується — субтитрування або дублювання.

Не менш важливим є необхідність в синхронізації. Це процес, при якому перекладний кінотекст зіставляється із звуковою доріжкою у фільмі, і в цьому процесі враховується збіг переказного кінотексту з артикуляцією і рухами тіла героїв на екрані, а також з проміжком часу, за який герої вимовляють свої репліки [1, с. 180]. Переклад мови персонажів у фільмі — складна перекладацька проблема, вирішення якої потребує високого рівня професійної майстерності і прекрасної почуття мови [3]. Природно звучить українська мова, адекватно і еквівалентно передає в дубльованому варіанті фільму зміст англійських фраз, допомагає донести до іншомовного глядача увесь сенс, який закладений у фільмі його творцями, і в кінцевому підсумку допомагає йому правильно проінтерпретувати ідейний зміст фільму.

Варто зазначити, що правильно обрані стратегія і прийоми перекладу, а також наявність професійної підготовки, практичного досвіду та креативності у перекладача значно підвищує шанси на успішне вирішення конкретної перекладацької задачі.

Література: 1. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке. Москва : Флинта: Наука, 2005. С. 174–199. 2. Гайданка Д. В. Дискурс кіно в ракурсі новітніх парадигм: особливості і типологія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2015. № 16. С. 99–101. 3. Лавріненко І. М. Стратегії і тактики комунікативних ролей у сучасному англomовно-му кінодискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2011. 20 с.

ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗНОСТІ В ПРОМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ СУЧАСНОСТІ

Федіна О. В. (Херсон)

На сьогоднішній день, беручи до уваги статус політичного дискурсу як явища державного значення, лінгвісти усе частіше звертаються до його дослідження. Дослідження сучасного політичного дискурсу націлені на вивчення та розпізнавання різноманітних прийомів й тактик впливу на аудиторію, оскільки, з огляду на свою прагматичну спрямованість, політичні промови вважаються найбільш маніпулятивним видом дискурсу.

Термін «дискурс» є одним із головних понять у сучасному мовознавстві. Поняття дискурсу трансформується, ширшає та охоплює собою багато царин, попутно змінюючи уявлення про мову і текст в цілому. У нашій роботі ми схилиємося

до концепції Е. Бенвеніста, яка трактує термін «дискурс», як «привласнюване мовлення» [2, с. 296].

Наразі політичний дискурс є яскравим явищем, що ніколи не стоїть на місці у своєму розвитку. Він є відображенням усього того, що відбувається у певний час у державі, висвітлює самобутні риси культурно-національного характеру, цінності народу та особливості його життя [1, с. 127].

Мовці, а особливо політики, зазвичай мають мету зацікавити, захопити та вразити слухачів тією інформацією та ідеями, які вони розкривають. Тому завжди є необхідною наявність образності викладення думки у мові, адже вона повинна бути не тільки прозорою, та зрозумілою, а й яскравою.

Поняття образності досить часто використовується у царині лінгвостилістики. Для правильного розуміння терміну «образність» потрібно спочатку розібратись з поняттям «образ».

Наразі загальноприйнятим є визначення цього терміну у царині літературознавства, яке дав у свій час Л. Тимофєєв: «Образ — це конкретна і водночас узагальнена картина людського життя, що створена за допомогою вимислу й має естетичне значення» [4, с. 77].

Термін «образність» можна визначити як здатність слів та словосполучень відкривати не тільки суху та логічну, а й емоційно марковану інформацію. Задля досягнення образності мовці зазвичай послуговуються різноманітними тропами та стилістичними фігурами, як-от: порівняння, епітет, метафора, алегорія, іронія, гіпербола, уособлення, тощо.

Беручи до уваги спрямованість та цільову аудиторію політичного дискурсу, а саме носіїв певних культур, зазвичай при перекладі можна зустрітися з багатьма проблемами та складностями. Головним завданням перекладача та процесу перекладу в цілому є адекватна та точна передача головної думки тексту оригіналу відповідними лексичними засобами мови перекладу, та, згодом, правильне сприйняття тексту перекладу реципієнтом [3, с. 195].

Процес перекладу основної суті промови та інформації, що вона містить, рідко коли викликає великі труднощі у перекладача, натомість переклад емоційної складової дискурсу може стати для перекладача досить складним завданням. Це викликано тим, що лексеми, якими послуговується мовець при створенні та вираженні суті промови, частіше мають тільки одне значення (тобто є моносемантичними) та використовуються у своєму прямому значенні [5, с. 244].

При розгляді основних прийомів перекладу емотивно-зabarвленої лексики та передачі образності мовлення в цілому ми виявили, що доцільним є використання наступних способів перекладу: пошук та застосування точних еквівалентів за наявності останніх, підбір лексеми зі схожим рівнем образності, переклад шляхом опису лексеми оригіналу, а також послуговування інструментом смислового розвитку.

Література: 1. Азнаурова Э. С. Прагматика текстов различных функциональных стилей. *Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам*. Москва : Наука, 1987. 200 с. 2. Бенвенист Э. *Общая лингвистика* : пер. с фр. Москва : Прогресс, 1975. 447 с. 3.

Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва : Воениздат, 1980. 237 с.
4. Тимофеев Л. Стих — слово — образ. *Вопросы литературы*. 1962. №6. С. 76–89. 5. Харламова Т. В. Политический дискурс как отражение общественных процессов. *Романо-германская филология*. Саратов : изд-во Саратовского университета. 2004. Вып. 4. С. 240–245.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ КОНЕКТОРІВ (на матеріалі TED talks)

Чайкіна В. В. (Харків)

TED talks — всесвітньо-відома конференція завдяки своїм лекціям, які включають широкий спектр тем: від науки і технологій до психології і глобальних всесвітніх проблем.

Тема, що стосується лексичних конекторів, виявилась цікавою для розгляду. Для аналізу було обрано три відео-матеріала із наявними транскриптами англійською та українською мовами: 1) “The next outbreak? We’re not ready” із Білл Гейтсом; 2) “The global power shift” із Педі Ешдауном; 3) “How we can predict the next financial crisis” із Дід’є Сорнеттом.

Під час аналізу перекладу англійськомовного матеріалу на українську мову було знайдено чимало особливостей перекладу і проаналізовано використання, а часом часткове вилучення певних конекторів для більш влучної та природньої передачі змісту. Цікаво було також досліджувати численні відмінності між конекторами та сполучниками. Фактично конектори являються формально незмінними словами, що володіють схожими функціями, адже пов’язують між собою речення.

У роботі демонструється, що деякі сполучники, як сурядні, так і підрядні, можуть функціонувати як конектори. Наприклад:

1) *But we’ve actually invested very little in a system to stop an epidemic.*

Але ми інвестували замало у систему попередження епідемії.

У цьому реченні зіставно-протиставний сполучник «але» виконує роль конектора.

2) *And as you look at what went on, the problem wasn’t that there was a system that didn’t work well enough, the problem was that we didn’t have a system at all.*

І, дивлячись на все, що відбувається, я розумію, що проблема не в тому, що система працює недостатньо добре.

У цьому реченні єднальний сполучник «і» також виступає у ролі конектора.

Крім того, у дослідженні зустрічалося чимало випадків різних варіантів перекладу одних і тих самих лексичних конекторів. Наприклад:

1) *So next time, we might not be so lucky. Але наступного разу нам може не так пощастити. (So — причиновий підрядний сполучник; Але — зіставно-протиставний сурядний сполучник).*

2) *So there are things that would literally make things a thousand times worse. Тож є речі, які можуть погіршити ситуацію в тисячі разів. (So та тож — причинові підрядні сполучники).*

3) *So here's what would happen: It would spread throughout the world very, very quickly. Ось що може трапитись: він пошириться по всьому світу дуже, дуже швидко. (So — причинний підрядний сполучник. В українській мові перекладачі вирішили опустити цей конектор).*

Конектори — це слова, які є елементами лексичного наповнення складного речення і є важливим елементом його структури і багато в чому визначають його значення. Головна властивість конектора полягає в тому, що він може пов'язувати висловлювання, речення та цілі абзаци, а також надає реченням більшої емоційності. Наприклад:

1) *In fact, if there's one positive thing that can come out of the Ebola epidemic, it's that it can serve as an early warning, a wake-up call, to get ready.*

Насправді, єдина позитивна річ, яку ми можемо виснувати з Еболи, полягає в тому, що ця епідемія стала раннім попередженням, сигналом пробудження, щоб ми готувалися.

Отже, дослідження конекторів та їх порівняння із сполучниками допомогли дійти цікавих висновків стосовно того, що можна віднести до категорії конекторів, а що ні. А власне матеріали перекладу послуговували цінним джерелом для класифікації наявних конекторів та аналізу особливостей їх відтворення у мові оригіналу та мові перекладу.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬОГО ВІДТВОРЕННЯ МЮЗИКЛІВ

(на матеріалі мюзиклу «Мері Поппінс»)

Чебанова А. В. (Харків)

Мюзикл як жанр сформувався на початку минулого століття, але почав привертати увагу дослідників лише в останні десятиліття. Спектр наукових робіт у цій відносно новій сфері перекладознавства доволі обмежений, тому переклад мюзиклів потребує подальшого вивчення.

До того, як цей жанр потрапив у кіноіндустрію, він існував у вигляді театральних постанов, що поєднували діалоги, пісні, музику і хореографію. Особливістю цього жанру є музична складова, яка не просто доповнює візуальний ряд, а виступає «рушійною силою фільму» [1, с. 188]. У більшості традиційних мюзиклів музика вважається дієгетичною складовою, тобто вона «є частиною сюжету фільму, синхронізована зі співом, танцями, або виконанням акторами гри на музичних інструментах в кадрі» [2, с. 82].

Пісні є одним із основних і водночас найскладнішим для перекладу елементів мюзиклу. При роботі з мюзиклом перекладач може перекласти лише діалоги, при цьому залишивши пісні мовою оригіналу. Варто зазначити, що у такому вигляді пісня буде сприйматися зовсім інакше, її вербальний компонент буде втрачений для розуміння, і пісня фактично стає фоновою музикою. Натомість перекладач може перекласти тексти пісень цільовою мовою. Однак такий підхід є більш вибагливим. Необхідно враховувати багато факторів, таких як римування, довжина

рядків, розташування наголосів, можлива алітерація або асонанс. Перекладач має добре знатися на пісенних жанрах, відчувати ритм та мелодію пісні, щоб відповідним чином побудувати переклад.

Одним з зразкових представників жанру мюзикл є «Мері Поппінс» 1964 року. Фільм має український багатоголосий дубляж, зроблений студією «Так Треба Продакшн». На його прикладі ми бачимо, до яких трансформацій може вдатися перекладач, для того щоб відтворити пісню цільовою мовою. Однією з таких трансформацій є контекстуальна заміна:

“Some people laugh through their teeth goodness sake / Hissing and fizzing like snakes” [4].

“Я б не тихтіла мов чайник який / Не закипає однак” [3].

У цьому фрагменті з пісні “I Love to Laugh” було доречно використано заміну, оскільки звук, яким супроводжувалася ця фраза, був дійсно схожий на свист чайника. Це наглядно демонструє, що візуальна складова фільму відіграє важливу роль у виборі відповідників.

“It’s supercalifragilisticexpialidocious / Even though the sound of it / Is something quite atrocious” [4].

“Це суперкаліграмотамохитромудронічно / Може хтось і скаже вам / Що це звучить комічно” [3].

Слово *supercalifragilisticexpialidocious*, яке було популяризовано завдяки мюзиклу «Мері Поппінс», являє собою нонсенсну одиницю, і, як можна побачити, перекладач вдало зміг передати як претензійність та громіздкість цього слова, так і його абсурдність.

У цьому випадку перекладач також використовує контекстуальну заміну і перекладає *atrocious* як *комічно*. Ця лексична одиниця не має такого ж сильного негативного забарвлення, як *atrocious*, проте вона дає змогу зберегти риму та кількість складів у рядку. Таким чином, він укладається в мелодію пісні, та його легко проспівати.

Література: 1. Бідасюк Н. Проблема перекладу пісень у кінофільмах. *Філологічний дискурс*. 2017. № 5. С. 186–194. 2. Леонтьев С. Композиторські технології в музичній практиці американського ігрового кінематографа: дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2019. 201 с. 3. «Мері Поппінс» («Mary Poppins», реж. Р. Стівенсон, 1964, переклад студії «Так Треба Продакшн»). 4. Disney Song Lyrics from Movies. URL: <https://www.disneyclips.com/lyrics/> (дата звернення: 12.03.2021).

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Чугунова Г. О. (Херсон)

Текст займає найголовніше місце у мовленні людини. Наука яка вивчає текст — стилістика. За допомогою тексту люди комунікують між собою як вербально, так і не вербально. Це може підтвердити думка А. Кінцеля, який визначає поняття

«текст» через поняття «комунікація» — «текст — комунікативно спрямований твір, що має структурно-сміслову єдність, зумовлену емоційною домінантою» [2].

Текст, який багатий стилістичними засобами називається «поетичний текст». Оскільки сприйняття художніх творів найчастіше відбувається через читання, дуже важливо щоб на письмі він мав гарний вигляд. Кожен поетичний текст має жанр та жанрову форму [3]. Також, має налічувати у собі епітети, порівняння, метафори та інші засоби. Крім того, текст має головну думку й ідею. У ньому автор висловлює свої почуття і ставлення до певної теми. У своїй роботі я приділила увагу поетичним текстам саме на екологічну тему. На сьогодні, тема екології та проблема забруднення навколишнього середовища надзвичайно актуальна. Кожного дня ми чуємо і бачимо новини присвячені їй.

Досить часто, щоб достукатися до більшої кількості людей на планеті, автор пише вірші та пісні на цю тему. Це одні із видів жанрів поетичного твору приклади яких я навела у своїй роботі та зробила їх лінгвістичний аналіз. Наприклад тематика пісні *OneRepublic — Truth To Power* [1] була відзначена використанням персоніфікації. Цей прийом є різновидом метафори. У цій пісні зображення Землі порівнюється із зображенням людини. Вона нагадує про свій дедалі слабший і слабкий стан, але прагне, щоб ставлення до неї змінилось на краще.

*It's hard to keep goin' on, hard to keep goin' on
If you could see me the way I see you
If you could feel me the way I feel you
You'd be a believer.*

Щобільше, поетичний текст надзвичайно багатий стилістичними засобами, які привертають увагу адресата до глобальних екологічних проблем.

Література: 1. Truth to Power. OneRepublic. URL: <https://genius.com/Onerepublic-truth-to-power-lyrics> 2. Кінцель А. Психолінгвістическое исследование эмоционально-смысловой доминанты как текстообразующего фактора. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2000. 152 с. 3. Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: Паїс, 2005. 367 с.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНОЇ ТА РОСІЙСЬКОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ВІДЕОІГОР

Шевчук С. М. (*Херсон*)

У перекладі відеогри іншою мовою виникає багато проблем. Вони можуть бути пов'язані з синхронізацією голосу, грою слів, недостатньою кількістю часу, малою кількістю інформації від розробника або некомпетентністю людей, які приймають участь в адаптації тексту та озвучуванні.

Протягом багатьох років найбільші видавництва, які займаються перекладом та розповсюдженням відеоігор в країнах СНД, часто критикувались спільнотою геймерів. Навіть одна неправильно перекладена фраза чи невеликий ляп можуть перетворити драматичну сцену в безглузду нісенітницю.

У цій роботі розглядаються особливості російськомовної та україномовної локалізації відеоігор.

Для дослідження особливостей локалізації було обрано такі відеоігри: “Heavy Rain”, “Beyond: Two Souls”, “Detroit: Become Human” та “Metro Redux”.

Локалізацію відеоігор необхідно здійснювати з урахуванням культури, законодавства, історії та традицій цільової країни. Наприклад, гра, в якій росіяни представлені як негативні персонажі, навряд чи буде популярна на російському ринку. Відповідно, у схожій ситуації може постати завдання часткової зміни сценарію. Інший приклад: у Німеччині на законодавчому рівні заборонено використання нацистської символіки. Це означає, що зображення свастики доведеться прибрати з гри, призначеної для поширення в Німеччині. Подібних тонкощів існує безліч, але складність локалізації ігор полягає не тільки в історичних і культурних відмінностях країн.

Існує три основні складності, з якими може зіткнутися перекладач під час локалізації відеоігор, а саме: відсутність контексту, фрагментизація тексту і змішання стилів. Головною відмінністю є велика клішованість перекладу програм.

Були також вивчені стратегії перекладу комп’ютерних ігор, до яких належать відчуження, одомашнення і “no translation”, перенесення оригінальної назви гри, цілі їх вживання при локалізації гри. Були вивчені поняття адекватності та еквівалентності перекладу, а також встановлено, що у локалізації ігор важливе значення має саме адекватність. Також були розглянуті трансформації, за допомогою яких досягається адекватність.

Оптимальна адекватність перекладу досягається за умов використання перекладацьких стратегій. Слід зазначити, що стратегії перекладу і трансформації залежать від конкретного розділу гри, його змісту і складності. Наприклад, в розділі опцій, налаштувань та меню переважають клішовані фрази, які перекладаються в більшості випадків за допомогою перекладацької відповідності. Розділ, тексти якого містять емоційно забарвлену лексику, а також стилістичні фігури, вимагають застосування більш значущих перекладацьких перетворень.

У цій роботі була проаналізована актуальна на сьогоднішній день тема перекладу відеоігор, до якої лінгвісти та перекладачі щороку виявляють дедалі більший інтерес. Були вивчені основні складності, з якими може зіткнутися перекладач при локалізації гри, а саме: відсутність контексту, фрагментизація тексту, а також змішання різних функціональних стилів в одній грі. Через відсутність контексту виникають смислові помилки і неточності при перекладі, що в свою чергу може призвести до непорозумінь у гравця, щодо дій, які необхідно здійснити. Внаслідок цього у гравця виникають проблеми з проходженням гри, в разі неодноразових помилок перекладу гравець може відмовитися від продукту.

Таким чином, можна сказати, що локалізація комп’ютерних ігор є новим окремим видом перекладу, який вимагає більш ретельного вивчення.

Література: 1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение. Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с. 2. Гуревич В. В. English Stylistics : учеб. пособие. 2-е изд., испр. Москва : Флинта : Наука, 2007. 72 с. 3. Тюленев С. В. Теория перевода. Москва : Гардарики, 2004. 336 с. 4. Bernal-Merino M. Á. Challenges in the translation of video games. *Localizació de videojocs*. 2007. № 5. URL: <http://www.fti.uab.cat/tradumatica/revista/num5/articles/02/02.pdf> 5. Bernal-

ЗМІСТОВЕ ДОДАВАННЯ ЯК ТАКТИКА СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ

Яценко І. В. (Харків)

У сучасній гуманітарній науці одним з провідних вважається принцип функціоналізму. Лінгвістичний функціоналізм походить від загальнонаукового функціоналізму. У науці про мову функціоналізмом називають «теоретичний підхід, який стверджує, що фундаментальні властивості мови не можуть бути описані без звернення до поняття функції» [1]. У перекладознавстві цей принцип виявляє себе в розумінні того, що перекладач у своєму намаганні відтворити функції оригінального тексту здійснює суттєвий вплив на цільовий текст, послуговуючись двома базовими стратегіями — очуження, яке наближає читача до автора, або одомашнення, яке, навпаки, наближає текст до читача [6]. Вибір на користь тієї чи іншої стратегії, питомої ваги кожної з них, тактик та засобів їхнього втілення — це все вияви перекладацької творчості. У широкому значенні перекладацьку творчість визначають як «усі випадки, коли перекладач приймає рішення інтуїтивно» [2]. Запропоноване «широке» визначення, О. В. Ребрій пропонує піддавати критичному осмисленню, оскільки «ототожнювання творчості й інтуїції є занадто спрощеним, адже остання є лише однією, нехай і доволі важливою, складовою цього складного феномену» [4].

У фокусі нашого дослідження перебуває переклад англomовних казок українською мовою. У процесі цього перекладу головною метою є здійснення на читача-дитину того самого впливу, який чинить оригінальна англomовна казка. Функції казки суттєво не відрізняються залежно від мови. Усім казкам, одночасно з естетичною, притаманні також пізнавальна, морально-етична, розважальна, соціально-виховна функції [5]. Але при цьому перекладач орієнтується на читача, що є представником цільової лінгвокультури, у нашому випадку — української. Оскільки дитина ще не завершила процес соціалізації, можна припустити, що текст, адресований їй, має бути звичним, а отже в ньому стратегія одомашнення має посідати чільне місце.

Одомашнення може бути реалізовано низкою різних способів, які постають більш конкретними у досягненні тієї самої мети. Такі способи перекладу та/або перекладацькі трансформації можна розглядати як тактики стратегії одомашнення. Тактику описують як «інтегрований комплекс операцій перекладу, що виконуються в межах реалізації обраної стратегії перекладу» [3].

У нашому матеріалі, зокрема, було виявлено тактику змістового додавання, тобто такого вияву творчої діяльності перекладача, суть якого полягає в розширен-

ні змісту оригінального тексту казки. У поданих далі фрагментах виділено мовні одиниці відсутні у тексті оригіналу:

Текст оригіналу	Текст перекладу
<i>But that the girl wouldn't do, till her stepmother said [...]</i>	– Ні за що! — вигукнула Розмарі. — Ти така холодна й слизька! Мені бридко навіть до рук тебе брати! <i>Та знову втрутилася мачуха: [...]</i>
<i>Her own daughter, Kate, however, took a fine linen cloth and wrapped it round her sister's head and took her by the hand and they both went out to seek their fortune.</i>	<i>Але дочка її, Кейт, жахнулася, як побачила, що сталося з сестрою. Дістала вона шмат тонкого полотна, замотала ним голову бідлашної Енн, узяла її за руку, і пішли вони удвох світ за очі шукати щастя-долі.</i>

Таким чином, додавання змісту може реалізовувати стратегічну мету одомашнення та виступати як тактика відповідної стратегії, зокрема в англо-українському перекладі казок.

Література: 1. Кибрик А. А., Плунгян В. А. Функционализм. *Фундаментальные направления современной американской лингвистики* / под ред. А. А. Кибрика, И. М. Кобозевой и И. А. Секериной. Москва : МГУ, 1997. С. 276–339. 2. Комиссаров В. Н. Переводоведение в XX веке: некоторые итоги. *Тетради переводчика*. Москва : МГЛУ, 1999. Вып. 24. С. 4–20. 3. Попова О. В. Тактико-оперативный конструкт у відтворенні змісту академічного дискурсу (на матеріалі англійської, китайської та української мов). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2019. № 28. С. 149–164. 4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с. 5. OnlyArt : словник літературознавчих термінів. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/kazka/>. 6. Venuti L. Strategies of translation. *L. Routledge. Encyclopedia of translation studies*. New York, 2001. С. 240–244.

METHODS OF RENDERING ENGLISH TERMINOLOGY IN THE FIELD OF HISTORY INTO UKRAINIAN

Oleinik K. V. (*Kharkiv*)

The volume of scientific literature in the field of history published in English is constantly growing. Ukrainian specialists need access to these resources which can be provided by ensuring rapid processing (annotations, abstracts etc.) by translators — the fact that accounts for the growing demand in history translation. All this makes the research in the field of rendering English terminology in the field of history into Ukrainian extremely important as it will enable translators to work more efficiently.

Withing the framework of our research we selected an excerpt of an authentic article (*American Revolution*) written by John Willard in English which has no translated equivalents in Ukrainian. The volume of the text is 22,882 characters (without spaces). We translated the text and selected 150 lexical units for our further analysis. The ratio of

different methods of rendering English terminology in the field of history into Ukrainian is given in table 1.

Table 1

Methods for rendering English terminology in the field of history into Ukrainian

Method	Number of lexical units	Percentage (%)
Dictionary equivalent	104	69,35
Transcoding	27	18,0
Particularization	8	5,3
Generalization	3	2,0
Descriptive translation	2	1,35
Semantic development	6	4,0
<i>Total</i>	<i>150</i>	<i>100</i>

The research showed that the most common method of rendering English terminology in the field of history into Ukrainian is dictionary equivalent — 69,35% of all the lexical units chosen were translated with the help of electronic dictionaries. The next method most frequently used during our translation process is transcoding — 27 lexical units (18,0%). All other methods turned to be less frequent. Thus, particularization accounts for only 5,3 % (8 lexical units), generalization — 2,0 % (3 lexical units), descriptive translation — 1,35 % (2 lexical units), semantic development — 4,0 % (6 lexical units).

The research allowed to conclude that a translator needs to possess knowledge of the subject field to which the original text belongs as well as knowledge in translation theory which enables to apply in practice the methods of rendering English terminology into Ukrainian.

The obtained results prove the need for further research in the field of methods of rendering English terminology in the field of history into Ukrainian.

Електронне наукове видання

**Актуальні проблеми
перекладознавства та методики навчання перекладу**

Тези доповідей XI наукової конференції
з міжнародною участю

(15–16 квітня 2021 року, м. Харків, Україна)

Англійською, німецькою, французькою, арабською, українською мовами

Відповідальний за випуск Ребрій О. В.
Комп'ютерне верстання Карпенко Н. В.
Тексти подано в авторській редакції

Формат 60x84 1/8. Ум. друк. арк. 18,00.
Зам. № 126/2021

Видавець і виготовлювач
Видавництво «НТМТ»
61103, м. Харків, вул. Дерев'янка, 16
E-mail: jornal_2016@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1748 від 15.04.2005 р.